

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 934

12. OŽUJKA 2021. CIJENA 50 DINARA

Željko Jozić

**Govore je
moguće
opisivati,
ali ne i
propisivati**

SADRŽAJ

5

Usvojena odluka o pristupanju promjeni Statuta Grada Subotice
Prvi korak u uvođenju »bunjevačkog jezika« kao službenog

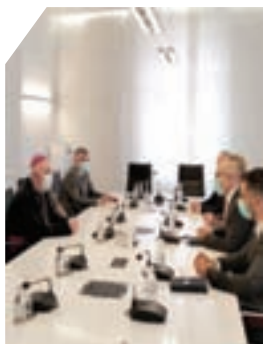
7

Reagirana na inicijativu za uvođenje »bunjevačkog jezika« u službeni uporabu
Posljedice skupštinske odluke

15

Posjet srijemskog biskupa gradonačelniku Novog Sada
Pomoć, podrška i obnova objekata Katoličke crkve

20

Hrvati u najvećem gradu u Potisju
I u Bečeju se čuje: »Ja sam dio hrvatske zajednice!«

32

»Godine novog preporoda«:
300 godina od rođenja Martina Parčetića, prvog somborskog gradonačelnika (II.)
Hrvati na braniku Sombora 1686. – 1699.

36

Ivan Miličić, posljednji korpar u Sonti
Umijeće oblikovanja zelenog pruta

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stanić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinirator dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Kratak put od jezika do prijetnji

O davno jedan tjedan nije bio tako dinamičan kada govorimo o temama koje se izravno tiču ili dotiču Hrvata u Srbiji kao što je to bio ovaj iza nas. Od sjednice Skupštine grada Subotice na kojoj je pokrenuta inicijativa za izmjenu Statuta kako bi četvrti službeni jezik postao »bunjevački jezik«, do naslovnice jedne od najtiražnijih srbijanskih dnevnih novina gdje se Hrvatima pripisuje (sračunato) da će (poslije zahtjeva da se hrvatski kao službeni uvede na cijelom teritoriju Vojvodine) tražiti uporabu hrvatskog jezika na cijelom teritoriju Srbije. Tekst je praćen i negiranjem odabranih srbijanskih lingvista da hrvatski kao jezik uopće i postoji. I naravno i očekivano izazvao je sve one kojima je i manje od toga dovoljno da iz pričuve izvuku stare, već poznate parole i poruke.

Između ta dva događaja prošlo je šest dana, a u tih šest dana stalo je mnogo toga. Prozivanje veleposlanika Hrvatske u Beogradu **Hidajeta Biščevića**, koji je prvi reagirao na inicijativu za uvođenje »bunjevačkog jezika« kao službenog, koji je proglašen (od strane subotičkog gradonačelnika) osobom koja je iskoristila gostoprimstvo jedne države i usudila se kritizirati jednog gradonačelnika, prosvjedna nota ministra vanjskih poslova Hrvatske **Grlića Radmana**, zahtjev predsjednice HNV-a **Jasne Vojnić** da se po načelu pozitivne diskriminacije (bez obzira na postotke) hrvatski, uz cijelu Vojvodinu, uvede u službenu uporabu u Apatin, Bač i Sombor, još po koje političko i stručno mišljenje i na koncu prijetnje uz već poznati vokabular uz obvezno pominjanje ustaša i iseljavanje onih kojima ovdje nešto smeta.

Nisu metom direktnih prijetnji, ali su uplašeni. Još jednom. A pri tome mislim na one pripadnike hrvatskog naroda koji žive u manjim rubnim mjestima i koji se u svakodnevnom životu s prišivenim etiketama teško mogu nositi.

I da se vratim na jezik. Hladne glave, ili točnije rečeno: iz kuta jednog jezikoslovca, razliku između govora i jezika objasnio je u intervjuu za *Hrvatski riječ* ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje **Željko Jozić**. Jednostavno i precizno. Valjda će poslije toga svima sve biti jasno.

Z. V.

Proslava blagdana sv. Josipa u Somboru

Jedan od četiri praznika hrvatske zajednice u Srbiji, blagdan sv. Josipa, zaštitnika hrvatskog naroda, bit će obilježen u petak, 19. ožujka, u Somboru.

Sjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća bit će održana u svečanoj dvorani Županije u Somboru, s početkom u 19 sati, a sveta misa bit će služena u crkvi sv. Križa u 18 sati.

Veličkovski novi predsjednik Koordinacije

Borče Veličkovski iz makedonske zajednice novi je predsjednik Koordinacije nacionalnih vijeća nacionalnih manjina u Srbiji, a njegov zamjenik bit će predstavnik romske zajednice **Dalibor Nakić**, odlučeno je

prošloga tjedna na online sjednici tog neformalnog tijela. Veličkovski je dobio više glasova od protukandidatkinje, predsjednice Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasne Vojnić**.

Na sjednici su usvojeni i zajednički amandmani nacionalnih vijeća na Strategiju razvoja obrazovanja i vaspitanja u Srbiji do 2030. godine u kojoj, po mišljenju predstavnika manjina, nije jasno i precizno uočen problem obrazovanja na jezicima manjina.

Izabrano je i dvoje predstavnika Koordinacije (među kojima i **Darko Baštovanović** iz HNV-a) koji će biti članovi radne skupine za uključivanje predstavnika nacionalnih manjina u predstojeći popis stanovništva u Srbiji. Članove ove radne skupine činit će i predstavnici Republičkog zavoda za statistiku i Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog.

D. B. P.

Aktiv odgojitelja i učitelja

Aktiv odgojitelja i učitelja koji su u cjelovitoj nastavi na hrvatskom jeziku održan je 9. ožujka u prostorijama

Hrvatskog nacionalnog vijeća, a glavna tema sastanka bio je upis djece u prve razrede. Predsjednica Odbora HNV-a za obrazovanje **Margareta Uršal** potaknula je okupljene na razgovor o eventualnim problemima na terenu, a dogovoreni su susreti s roditeljima na kojima će biti prezentirano sve oko upisa u školu i sagledane konkretne potrebe.

Upis u prvi razred počinje 1. travnja, a u školu se upisuju djeca koja će imati najmanje šest i pol godina, a najviše sedam i pol, odnosno djeca rođena u periodu od 1. ožujka 2014. do 28. veljače 2015. godine.

Sastanku su se odazvali svi odgojitelji i učitelji, a nazočili su i predstavnici HPD-a **Bela Gabrić** i Udruge *Naša djeca*.

Godišnja skupština HPD-a **Bela Gabrić**

Godišnja skupština Hrvatskog prosvjetnog društva **Bela Gabrić** održana je 9. ožujka. Nakon ustaljenih točaka dnevnog reda, glavna tema sastanka bila je aktualni upis u prve razrede osnovne škole, te raspodjela

aktivnosti oko istog. Predsjednica Društva **Margareta Uršal** istaknula je kako će Društvo i nadalje putem raznih projekata pomagati obrazovanje na hrvatskom jeziku, a među ostalim u vidu stipendija, te oko prijevoza učenika.

Usvojena odluka o pristupanju promjeni Statuta Grada Subotice

Prvi korak u uvođenju »bunjevačkog jezika« kao službenog

Skupština grada Subotice je s 58 glasova za i 2 protiv, usvojila Odluku o pristupanju promjeni Statuta grada Subotice čime je pokrenuta procedura uvođenja »bunjevačkog jezika« u službenu uporabu

Prijedlog je podnio gradonačelnik Subotice **Stevan Bakić** 23. veljače, a na inicijativu Bunjevačkog nacionalnog vijeća.

»Pristupa se promjeni Statuta radi uvođenja u ravnopravnu službenu uporabu na teritoriju Grada Subotice bunjevačkog jezika (shodno članku 11., stavak 1. Zakona o službenoj uporabi jezika i pisma) i usklađivanja odredaba Statuta grada Subotice o pečatu sa Zakonom o pečatu državnih tijela. Obrazuje se povjerenstvo za izradu nacrtu akta o promjeni Statuta, a zadatak povjerenstva je pripremiti nacrt akta o promjeni Statuta koji će se zatim uputiti Gradskom vijeću i nakon toga Skupštini grada Subotice na raspravu i odlučivanje«, navedeno je u obrazloženju.

U jednosatnoj, na momente žučnoj raspravi, osim predsjednika vijećničke grupe Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i Lige socijaldemokrata Vojvodine **Tomislava Žigmanova**, koji je iznosio svoje argumente protiv usvajanja ove odluke, druge vijećničke grupe, i one na vlasti i oporbene, su podržale ovaj prijedlog.

Žigmanov: Državni intervencionizam

Vijećnik, a ujedno i predsjednik Saveza bačkih Bunjevaca, **Mirko Bajić** je rekao kako »bunjevačka nacionalna manjina ovim činom konačno postaje priznata i ravnopravna u ovome gradu i u Republici Srbiji, našoj matičnoj državi.«

Predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov je govoreći u ime onih »koji su ponosni što su pripadnici bunjevačkog roda i hrvatskog naroda« rekao kako se ne može osporiti formalno-pravna legitimacija prijedloga ove odluke, ali da demokracija nisu samo procedure i iskazivanje političke volje već da demokracija mora uvažavati određene vrijednosti i istine i mora počivati na pravednosti.

»Nikada nismo nikome osporavali temeljno pravo da se u svakom smislu, pa i nacionalnom, izjašnjava kako hoće, to je standard liberalne demokracije«, međutim rekao je kako »je vidljiv državni intervencionizam kada su u pitanju identitetski prijepori unutar hrvatske zajednice i da smo bili svjedoci nekada snažnijeg, a nekada neutralnog držanja predstavnika vlasti i kreiranja i provođenja politika kada je u pitanju ovaj spor. Na žalost, uvijek je bila afirmativna strana spram onih koji sebe smatraju samo Bunjevcima«.

Predsedan u primjeni

Budući da je u ovom slučaju, kako je obrazloženo, primijenjena pozitivna diskriminacija u odnosu na Bunjevce (budući da ih u Subotici ima 9,5 posto a zakon predviđa da je obvezno uvođenje službenog jezika u slučaju kada pripadnika određene nacionalne manjine ima 15 posto, a u drugim slučajevima se »može« uvesti) Žigmanov je najavio da će Hrvatsko nacionalno vijeće i DSHV, ako se usvoji ova odluka, uputiti inicijativu da se pozitivna diskriminacija primijeni i na Hrvate kojih ima manje od 15 posto u gradovima i lokalnim samoupravama kao što su Bač, Apatin, Sombor kao i spram AP Vojvodine »jer jednom kad se učini predsedan on bi kao pravilo trebao vrijediti i drugdje«.

Žigmanov je rekao kako bunjevačko pitanje nije samo unutarnjepolitičko pitanje, budući da su Srbija i Hrvatska 2004. potpisale sporazum o međusobnoj zaštiti manjina. Podsjetio je da je Ministarstvo vanjskih poslova Hrvatske uputilo prosvjednu notu Ministarstvu spoljnih poslova Srbije ukazujući na prijepore mogućeg ishoda ovih procedura i da će i nadalje biti zainteresirana strana u ovome slučaju.

Što se tiče standardizacije bunjevačkog jezika rekao je da po svim kriterijima znanosti i u Srbiji i u Hrvatskoj bunjevački jezik kao takav ne postoji: »postoji kao di-

jalekt novoštokavska ikavica u kojem slovi kao govor, kao jezik usmenog općenja, a koji ima i svoju književnu baštinu».

Neprihvatljivo spominjanje NDH

Vijećnik **Dragutin Soković** (SNS) se javio, kako je rekao »ponukan nekim postotcima o kojima se govori od strane gospode iz DSHV-a«.

»Iz historije vrlo dobro znamo kakve je postotke imala Nezavisna Država Hrvatska u vrijeme II. svjetskog rata«.

Rekao je kako je ovo historijska odluka kojom se ispravlja odluka jednoga režima i na koncu se obratio osobno Žigmanovu, parafrazirajući **Jovana Dučića**:

»Vi pripadate jednom velikom dijelu Vašeg naroda koji nije najhrabriji na svijetu zato što se ničega ne boji već zato što se ničega ne stidi«.

Na to je replicirao Žigmanov rekavši kako osobne kvalifikacije i uvrede ne bi trebalo dopustiti s govornice i kako je »spominjanje NHD u ovome kontekstu više nego neprihvatljivo, jer Hrvati u Bačkoj nikada nisu bili dio toga i vrlo jasno su svim svojim porukama osuđivali ono što se događalo«.

Bakić: Mali čin kojim se Srbija odužuje Bunjevcima

Gradonačelnik Subotice Stevan Bakić je rekao kako je ovo za njega jedan izuzetno lijep dan koji neće moći nitko pokvariti bilo kakvim izjavama.

»Ovdje je bilo određeno izlaganje koje je po meni uvrjeda za ovaj dom, ovu skupštinu, ovaj grad i državu Srbiju. I prethodnog dana je bilo određenih izjava od određenih veleposlanika da je pravno neutemeljeno, da ćemo imati konzekvence, nesagledive posljedice, to smo čuli danas. Zato kažem da je uvrjedljivo s ove govornice prijetiti ovoj skupštini, ovom gradu, državi Srbiji. Ne ukida se ničiji jezik kao službeni da bi bilo ovoliko histerije, ovoliko

napada i skakanja. Ne. Uvodi se četvrti jezik kao službeni po istim principima po kojima je uveden i hrvatski jezik i nema favoriziranja ni jedne strane i nema ovdje prepucavanja. Jer historijske činjenice govore da, ako je jedna nacionalna zajednica prošla katarzu, to je bunjevačka nacionalna zajednica«, kazao je Bakić.

»Što se tiče konkretno veleposlanika Republike Hrvatske mislim da je on izišao iz nekih okvira, iskoristio je go-

stoprimstvo države Srbije da on kritizira jednog gradonačelnika, je li pravno utemeljeno ili nije, da će to imati posljedice, tako se ne ponaša veleposlanik koji je ugošćen u jednoj državi. To je moje mišljenje«, poručio je Bakić.

Rekao je kako ga osobito zanima povijest Bunjevaca, »koji pokazuju izuzetno poštovanje prema majci Srbiji, cijeli život, a to su demonstrirali 25. 11. 1918. na Velikoj narodnoj skupštini i to Srbija treba pamtiti dok postoji, što su Bunjevci uradili za Srbiju. I ovo je danas jedan mali čin kojim se Srbija njima odužuje. Uvijek su je poštovali, uvijek su je voljeli«.

J. D.

Reagirana na inicijativu za uvođenje »bunjevačkog jezika« u službenu uporabu

Posljedice skupštinske odluke

Nakon sjednice Skupštine Grada Subotice na kojoj je pokrenuta promjena Statuta Grada Subotice kako bi se u službenu uporabu uveo »bunjevački jezik« uslijedila su brojna reagiranja. Između ostalog HNV je zatražio da se po istom principu hrvatski kao službeni jezik uvede u Apatin, Bač i Sombor.

Grlić Radman: »Bunjevački govor nije jezik«

Ministar vanjskih i europskih poslova Hrvatske **Gordan Grlić Radman** rekao je za HRT da je srbijanskom Ministarstvu vanjskih poslova Srbije upućena nota zbog toga što je Gradsko vijeće Subotice gradskoj skupštini uputilo prihvaćanje prijedloga kojim bi se izmijenio statut tako da bi se uz službenu upotrebu srpskog, mađarskog i hrvatskog jezika uvrstio i »bunjevački jezik«. »Bunjevački govor nije jezik, on pripada novoštokav-

skom ikavskom dijalektu i jedan je od dijalekata hrvatskoga jezika. Također i Bunjevci u Mađarskoj su podetnička skupina i oni se služe i nazivaju svoj jezik hrvatskim, a bunjevački je jedan od dijalekata«, rekao je Grlić Radman. On je naveo da su u noti istaknuli kako bi takav čin doveo u pitanje postupanje Srbije u ostvarenju obveza koje se odnose na prava hrvatske nacionalne manjine.

»Također smo kazali u toj noti da MVEP smatra da pokretanje upravo takvih inicijativa ne bi pridonosilo daljnjem unapređenju i jačanju bilateralnih odnosa između dviju država«, rekao je Grlić Radman.

Dodao je kako je razgovarao sa srbijanskim ministrom vanjskih poslova **Nikolom Selakovićem** te da će mu se javiti nakon povratka s puta u Berlin.

Vojnić: Primijeniti uvedeni princip pozitivne diskriminacije!

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** uputila je službeni zahtjev predsjedniku Srbije **Aleksandru Vučiću** u kojem se traži uvođenje hrvatskog jezika u službenu uporabu u Gradu Somboru, općinama Apatin i Bač te na području cijele Autonomne Pokrajine Vojvodine.

»Ohrabrena primjenom načela pozitivne diskriminacije na posljednjoj sjednici Skupštine grada Subotice, kod izglasavanja izmjena koje će jednoj manjinskoj zajednici omogućiti presedan službene uporabe jezika kada to zakon izrijeком ne traži, hrvatska zajednica pozdravlja buduće inicijative predstavnika vlasti u ostvarenju istih prava u mjestima u kojima u sličnom ili većem postotku žive Hrvati – Gradu Somboru (8,39 %), u općinama Apatin (10,42 %) i Bač (8,39 %), kao i za područje cijele AP Vojvodine. Ovakav presedan primjene načela pozitivne diskriminacije predstavlja korak naprijed prema novoj svijesti u kojoj niži postotci više nisu razlog zanemarivanja već mjesto dokazivanja zrelosti društva«, navodi Vojnić.

HNV unaprijed pozdravlja buduće napore u afirmiranju položaja šokačkih i bunjevačkih Hrvata, a Zahtjev je, osim predsjedniku, upućen i Gradu Somboru te dvjema općinama.

H. R.

DSHV: Osuda prijetnji

DSHV najoštrije osuđuje najnovije zastrašujuće prijetnje upućene u proteklih nekoliko dana vodećim ljudima hrvatske zajednice, učestali govor mržnje na društvenim mrežama te povećan broj negativnih napisa u medijima. Sve su one, na žalost, posljedica poduzetih legitimnih koraka na planu zaštite interesa i ostvarivanja

prava Hrvata u Vojvodini glede započete procedure uvođenja tzv. bunjevačkog jezika u službenu uporabu na teritoriju Grada Subotice.

Zbog prijetećih i drugih neprimjerenih sadržaja upućenih poruka predstavnicima najvažnijih institucija Hrvata u Srbiji očekujemo od predstavnika vlasti da iste odlučno osude, da nadležna tijela pronađu počinitelje i procesuiraju ih te da se poduzmu koraci zaštite onih kojima su prijetnje bez ikakvih stvarnih razloga upućene.

Tomislav Žigmanov, predsjednik DSHV-a

Manipuliranje s jasnim političkim implikacijama

Hrvatski PEN izrazio je zabrinutost zbog isticanja tzv. bunjevačkog jezika i njegova izdvajanja iz korpusa hrvatskoga kao manjinskog jezika u Srbiji, istaknuvši da pozicioniranje dijalekta na nivo jezika smatra manipuliranjem s jasnim političkim implikacijama. Naime, vijećnici Skupštine grada Subotice usvojili su, uz protivljenje predstavnika Demokratske stranke Hrvata u Vojvodini, Odluku o pristupanju promjeni Statuta Grada, čime je pokrenuta procedura uvođenja tzv. bunjevačkog jezika u službenu proceduru na teritoriju toga grada.

»Riječ je isključivo o jednom od dijalekata hrvatskoga jezika kojim se koristi dio Hrvata u Vojvodini i Mađarskoj, a koji se naziva Bunjevcima. Više od tri četvrtine Bunjevaca smatra se isključivo Hrvatima, usprkos dugom povijesnom kontinuitetu politike asimilacije sredina u kojima žive«, ističe se u izjavi Hrvatskoga PEN centra.

Takva inicijativa, smatra Hrvatski PEN, očito je usmjerena na razbijanje jezičnoga tkiva hrvatskog jezika i u suprotnosti je s ključnim odredbama međudržavnog Sporazuma o zaštiti nacionalnih manjina između Hrvatske i Srbije.

»Svako dalje pozicioniranje jednoga dijalekta na nivo jezika kojim se služe Hrvati kao nacionalna manjina u Srbiji, osobito u Subotici, smatramo manipuliranjem s jasnim političkim implikacijama«, naglašava se u izjavi Hrvatskoga PEN centra koju potpisuje predsjednik **Tomica Bajić**.

H. R.

Matica hrvatska protiv uvođenja »bunjevačkog jezika«

Matica hrvatska sa sjedištem u Zagrebu uputila je pismo predsjedniku Skupštine grada Subotice **Bálintu Pásztoru** kojim u cijelosti podržava izjavu predsjednika Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislava Žigmanova** od 3. ožujka glede pristupanja promjeni Statuta Grada Subotice radi uvođenja »bunjevačkog jezika« u službenu uporabu. U pismu koje potpisuje predsjednik Matice hrvatske prof. emer. **Stipe Botica** stoji: »Matica hrvatska, kao i sve matice u slavenskim narodima, brinu se o kulturnom i nacionalnom identitetu i ne može postupati drukčije. Nadamo se da ćete pri postupanju u vezi s ovim pitanjem imati na umu i naše mišljenje«.

Osnovana daleke 1842. godine, Matica hrvatska jedna je od najstarijih i najuglednijih ustanova kulture u Hrvatskoj, poput Matice srpske u Srbiji i sličnih ustanova u drugim slavenskim državama.

H. R.

Grgo Bačlija: Bunjevački je govor, a ne jezik

Povodom odluke Skupštine grada Subotice izglasane 4. ožujka da se tzv. bunjevački jezik uvrsti kao službeni u Statut grada Subotice, dopis našem uredništvu poslao je umirovljeni odvjetnik **Grgo Bačlija**, koji je s skupa **Markom Peićem**, autor *Rečnika bačkih Bunjevaca* iz 1990. godine. Drugo, dopunjeno izdanje toga rječnika objavljeno je 2018. u nakladi Bunjevačkog nacionalnog savita i Matice srpske i smatra se jednim od temelja standardizacije tzv. bunjevačkog jezika u Srbiji. Bačlija ističe kako su se Peić i on, prilikom istraživanja u Bajskom trokutu za potrebe rječnika, vodili činjenicom da se radi o govoru, odnosno dijalektu Bunjevaca, a ne o jeziku. Podsjeća i da je rječnik izišao kao prva knjiga u ediciji *Dijalekatski rečnici* Matice srpske.

»Radi se o činjenici da smo svojedobno pokojni Marko Peić i ja samoinicijativno – amaterski – započeli aktivnost na prikupljanju građe za objavljivanje rječnika govora bačkih Bunjevaca, i to nakon što smo bili diskvalificirani iz javnog života. Ja sam etiketiran kao 'maspokovac',

a Marko Peić kao liberal te smo obojica bili uklonjeni iz javnog života. Marko Peić je bio umirovljen u 50. godini života. Prilikom obrade terena u Bajskom trokutu mi smo se rukovodili činjenicom da se radi o govoru Bunjevaca, a ne o jeziku. Bili smo svjesni da je to dijalekt. Najveći srbijanski lingvist **Pavle Ivić** svojedobno je bio mentor i cenzor izdanja rječnika koji je jasno smatrao da se rječ-

nik mora tiskati na latiničnom pismu, s obzirom na to da su izdavači Matica srpska i *Subotičke novine*. Rječnik je izašao kao prva knjiga u ediciji *Dijalekatski rečnici* Matice srpske. Osim rječnika, paralelno smo radili i na knjigama *Imenoslov bački Bunjevaca* (1994.) i *Narodne umotvorine bački Bunjevaca* (1997.). Sve ovo smo radili iz ljubavi prema bunjevačkom rodu sa željom da ostavimo nešto ovdašnjem hrvatskom korpusu.

Drugo, dopunjeno izdanje *Rečnika bačkih Bunjevaca* iliti *Ričnika bački Bunjevaca* objavljeno je 2018. godine. U izradi toga rječnika nisam sudjelovao niti sam bio osobno konzultiran, kao suautor prvog izdanja. Kao suautor prvog, i bez moga znanja drugog izdanja rječnika, želim naglasiti da bunjevački nije jezik već samo govor, i to dijalekt kojim se služe ovdašnji Hrvati. Za mene, kao suautora navedenih knjiga, najmjerodavnije mišljenje dali su Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje i lingvist Pavle Ivić koji je opisao bunjevački govor u svojoj knjizi *Srpskohrvatski dijalekti – njihova struktura i razvoj – govor je stavljen u novoštokavski ikavski dijalekt*«, navodi u svojem reagiranju Grgo Bačlija.

H. R.

Pravno nasilje i nasrtaj na zdravu logiku

Govoreći u Hrvatskom saboru 5. ožujka 2021. godine, samo dan nakon sjednice Skupštine grada Subotice na kojoj je donijeta odluka o uvođenju takozvanoga bunjevačkoga jezika u službenu uporabu, zastupnica **Marijana Petir** je rekla kako se na hrvatsku manjinu vrši atentat. Zastupnica Petir poznata je kao

politički djelatnik koji se već dugi niz godina zalaže za boljitak hrvatske manjine u Srbiji, o čemu svjedoči njezino djelovanje dok je bila zastupnica u Europskome parlamentu, sudjelovanje na velikome broju događaja koji se bave identitetom Hrvata u Vojvodini, pa čak i beskompromisno govoreći o stradanju hrvatskoga naroda tijekom 90-ih godina prošloga stoljeća. No, ovdje nije riječ toliko o liku i djelu gospođe Petir, jer ono je već poznato i prepoznato među hrvatskom zajednicom u Vojvodini. Ovdje je riječ o konstataciji koju je hrvatska zastupnica napravila reagirajući na sve ono što se posljednjih dana dešava u Gradu Subotici. Riječ atentat mogla bi se prilikom komentiranja društvenih procesa učiniti previše oštrom, točnije radikalnom, ali svakome tko malo bolje poznaje sveukupne hrvatsko-srbijanske odnose ove riječi zvuče kao upozorenje. Atentata je bilo podosta u hrvatskoj povijesti, brojni su hrvatski društveni djelatnici bili žrtvama atentata: **Ivo Pilar**, **Milan Shufflay**, **Stjepan Radić**, čija je smrt od ruku radikal-skih zastupnika imale nesagledive posljedice po odnose dva naroda, izgubljeno povjerenje koje nikada više nije moglo biti povraćeno. Bilo je mučno gledati verbalne napade kojima je bio izložen hrvatski zastupnik u subotičkoj skupštini **Tomislav Žigmanov** dok su mu pojedini zastupnici vladajućih struktura upućivali degutantne poruke, koje su išle čak toliko daleko da su se pojedinci pozivali i citirali ideologe četničkoga pokreta i njihova tumačenja o hrvatskome narodu. Samo dan nakon sjednice gradskoga parlamenta čitav srbijanski tisak ponovno targetira hrvatsku zajednicu i ono što je onespokojavajuće jest kako u tome ne sudjeluju samo ekstremno desni mediji već i oni srednjostrujaški, koji, pored napada na čelnništvo hrvatske zajednice i Hrvatske, pronalaze opravdanja za falsificiranje povijesti, protupravno djelovanje i otimanje hrvatske baštine i naslijeđa u Vojvodini. Istodobno, nedostatak bilo kakve reakcije od strane mjerodavnih tijela zaduženih za ljudska i manjinska prava oko uvrjeda izrečenih zastupniku jedne nacionalne manjine krajnje je zabrinjavajući. Postavimo pitanje kakve bi reakcije bile da se ovako što desilo spram srpskih zastupnika u Hrvatskome saboru, ne bismo morali dugo čekati na reakcije nekakvih vulina i linti? Ovo s čim se danas suočava hrvatska zajednica jest velika prijetnja njezinome opstanku i očuvanju svojih etnokulturoloških sastavnica, ali je ohrabrujuće to što je vodstvo hrvatske manjine još jednom pokazalo spremnost hrabro se upustiti u borbu oko zaštite svoga dostojanstva, što je matična domovina Hrvatska jasno i nedvosmisleno stala iza svoje manjine i što u Hrvatskoj postoje strukture koje su spremne reagirati na nepravde koje se čine njezinim sunarodnjacima izvan matične domovine. Kako smo rekli, hrvatski je narod nakon brojnih atentata izlazio snažniji, pa uvjereni smo kako će to biti i nakon ovakvoga pravnoga nasilja i nasrtaja na zdravu logiku.

Darko Baštovanović

Moliški Hrvati u Italiji

Moliški Hrvati su zbog svoje izoliranosti sačuvali arhaične govore koji potječu od mlađeg ikavsko-štokavskoga narječja koji se govorio na granici čakavske i štokavske skupine narječja između Cetine i Neretve u XV. stoljeću

Premda su se u Italiju Hrvati doseljavali u različitim razdobljima te ih prema procjenama ima danas oko 60.000, jedina hrvatska autohtona manjinska zajednica kojoj su priznata jezična prava su moliški Hrvati koji su se naselili u pokrajinu Molise (Campobasso) u srednjoj Italiji još potkraj XV. i u prvim desetljećima XVI. stoljeća, u vrijeme kada su se hrvatski prostori nalazili pod snažnim osmanskim pritiskom. Prema podacima talijanskog državnog statističkog zavoda, u moliškoj provinciji Campobasso 2001. godine živjelo je dvije tisuće Hrvata.

Njihovi tragovi zabilježeni su u mjesnoj toponimiji i pisanim izvorima kao i u prezimenima mjesnog stanovništva. U župnoj crkvi u Palati urezan je kameni natpis koji svjedoči o dalmatinskom podrijetlu doseljenika u prvoj polovici XVI. stoljeća: HOC PRIMUM DALMATICAE GENTES INCOLVERE CASTRUM AC FUNDAMENTIS EREXERE TEMPLUM ANNO MDXXXI

(Dalmatinski narod ponajprije se nastani u ovom gradu i podiže hram iz temelja godine 1531).

Sve ih je manje

Moliški Hrvati su zbog svoje izoliranosti sačuvali arhaični govor koji je zanimljiv, prije svega, istraživačima i lingvistima. Njihovi govori potječu od mlađeg ikavsko-štokavskoga narječja koje se govorilo na granici čakavske i štokavske skupine narječja između Cetine i Neretve u XV. stoljeću.

U to vrijeme 7.000-8.000 ljudi je naselilo 15-tak naselja i njihov se broj postupno uvećavao, ali se u kasnijim stoljećima zbog iseljavanja i stapanja s većinskim stanovništvom smanjio na nekoliko tisuća.

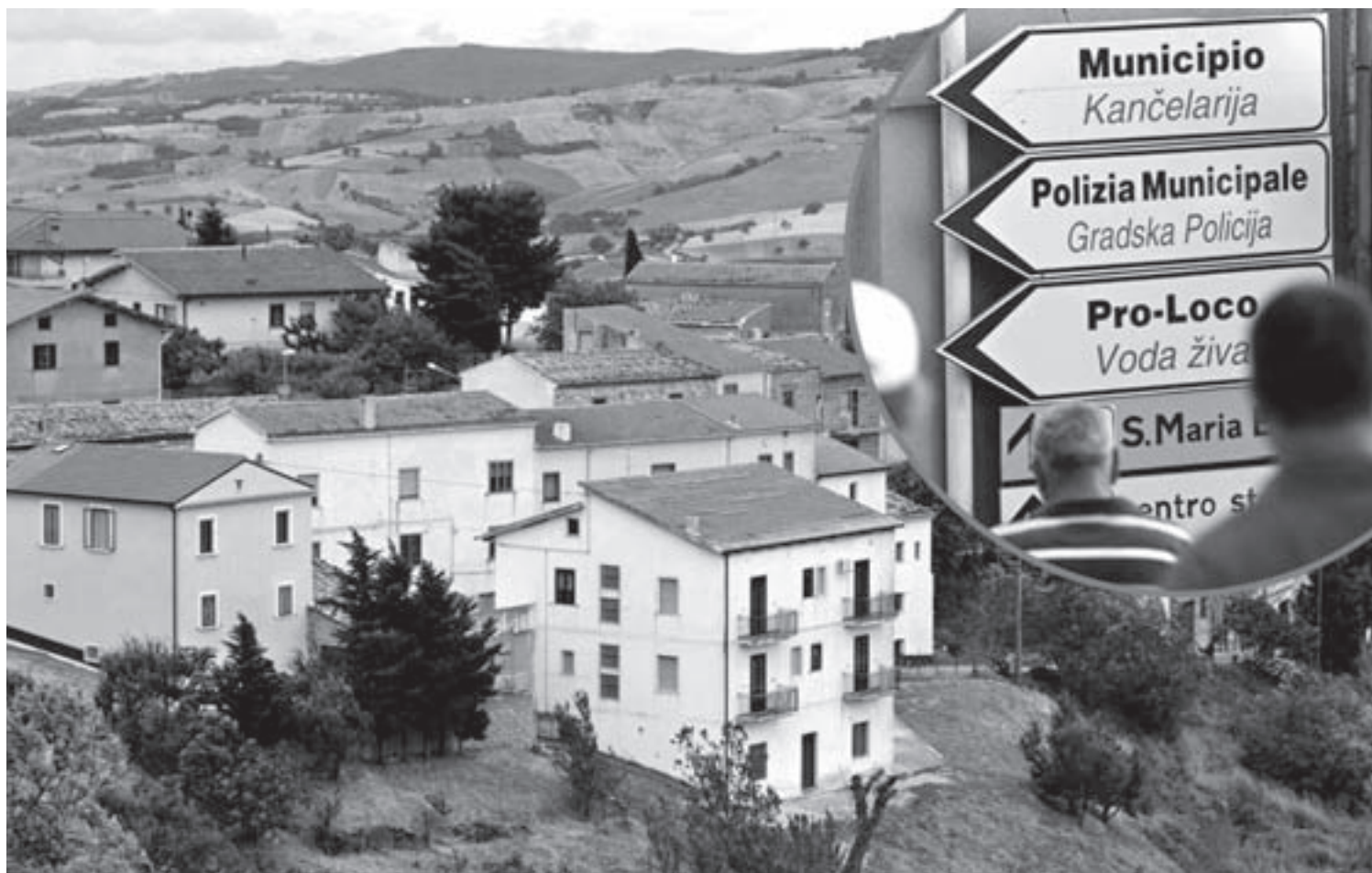
Danas tako potomci doseljenika s hrvatske obale nastanjuju tek tri mjesta u ovoj pokrajini Acquaviva Collecroce (Živa Voda-Kruč), Montemitro (Mundimitar) i San Felice del Molise (Stifilić), smještena nekoliko desetaka kilometara od jadranske obale i grada Termolija. Danas tamo živi veoma mali broj stanovnika i jedina su hrvatska naselja u Italiji koja su svoj etnički identitet zadržala do najnovijega doba. Prema podacima Centralnog statističkog instituta, u moliškoj provinciji je 2011. godine živjelo 1.822 Hrvata, i to u Kruču 674, Mundimitru 454 te u Filiću 694. Uz ova mjesta u kojima Hrvati žive kao jezična manjina, slijedom istraživanja utvrdilo se da u općini Tavela (Tavenna) još postoje kulturne i jezične karakteristike hrvatskog naroda.

Moliški su Hrvati 1960-ih doživjeli svojevrsni narodnosni preporod. Uspostavljaju se veze sa starom domovinom, organiziraju se tečajevi hrvatskog jezika, pokreću se časopisi i listovi u kojima se koristi moliški govor. Zaslugom kardinala **F. Šepera** veliku potporu dobili su od Crkve dolaskom hrvatskih svećenika i časnih sestara.

Status – jezična manjina

Danas moliški Hrvati imaju status jezične manjine u Italiji i službeni natpisi u tri moliška sela su dijelom dvoje-

zični. Nakon uspostave neovisne Hrvatske, veze moliških Hrvata s domovinom ponovno dobivaju na intenzitetu posredstvom Hrvatske matice iseljenika i Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske. Zahvaljujući suradnji s hrvatskim znanstvenim ustanovama ostvaruju se i znanstveni projekti o povijesnoj, kulturnoj i jezičnoj baštini moliških Hrvata. Unatoč svim nastojanjima, mnogobrojni starosjedioci napuštaju zavičaj i odlaze u razvijenije talijanske gradove ili u inozemstvo, čime se njihov broj sve više smanjuje. Naime, nekoliko malih općina u kojima žive moliški Hrvati rastrkano je po brdima, slabo prometno povezano kako međusobno tako i s ostatkom pokrajine.

U Moliseu je tako, prema riječima, profesora talijanskog i latinskog, autora rječnika arhaičnog dijalekta moliških Hrvata iz Kruča **Giovannija Picolija** u vrijeme kada su slavili 500. obljetnicu doseljenja (2018. godine) bilo oko 1.600-1.700 Hrvata.

Italija svojim ustavom jamči samo zaštitu jezičnih, ali ne i nacionalnih manjina, te posebnim pravilima uređuje pravni položaj pojedinih manjina u autonomnim pokrajinama. S ciljem bolje zaštite hrvatske manjine u Italiji, odnosno talijanske manjine u Hrvatskoj, u Zagrebu je 1996. potpisan Sporazum između Hrvatske i Italije o zaštiti manjina. Italija je njime izričito priznala, kao autohtonu, hrvatsku manjinu u regiji Molise. Sporazum hrvatskoj manjini jamči slobodno izražavanje kulturnog identiteta i naslijeđa, uporabu materinskog jezika u privatnom i

javnom životu te osnivanje vlastitih kulturnih ustanova i udruga. No, prema talijanskim zakonima hrvatska zajednica u Italiji je službeno locirana isključivo u okviru regije Molise, dok se, unatoč brojčano znatnoj prisutnosti Hrvata u Furlaniji-Julijskoj krajini, (Lombardiji i Markama), njima ne priznaje status povijesne niti jezične manjine.

Prema procjenama, regiju Furlanija-Julijska krajina/Friuli Venezia-Giulia naseljava oko 16.000 pripadnika hrvatske nacionalne manjine koji i tamo nastoje ostvariti status »jezične manjine« koji je predviđen Zakonom o normama zaštite povijesnih jezičnih manjina.

Hrvatskih kulturnih udruga ima i u Rimu, Trstu, Milanu i Udinama, uz kulturne udruge moliških Hrvata, koje su od 2001. godine udružene u Savez hrvatskih zajednica Italije (Federazione delle Comunita Croate in Italia).

Godine 2004. Savez je pokrenuo izdavanje dvojezičnog informativnog glasila namijenjenog Hrvatima u Italiji, kao i državnim i kulturnim institucijama Italije i Hrvatske kojim osnažuje svoju predstavničku zadaću.

U regiji Molise djeluju hrvatske kulturne udruge. U Kruču djeluju kulturne udruge *Jedna musika* i *Naš život* te Sportska udruga *Isola Croata – Hrvatski otok* u Moliseu. U Mundimitru su osnovane i djeluju Zaklada *Agostina Piccoli*, glazbeni sastav mladih *Kroa Tarantata* i Udruga *Na našo*. U Filiću djeluju Kulturna udruga *Luigi Zara* i Udruga *Naš grad*.

Priredila: J. D.

Željko Jozić, ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Govore je moguće opisivati, ali ne i propisivati

Ljepota i bogatstvo organskih govora krije se upravo u njihovoj šarolikosti i neuhvatljivosti, neukalupljenosti i slobodi, nenormiranosti i nepostojanju bilo kakvih pravila. I oni upravo takvi savršeno funkcioniraju i pokazuju nam u svojoj biti pravu sliku ljudske slobode i jezične kreativnosti ukorijenjene u stoljeća naše tradicije. Bilo kakav standardizacijski postupak čin je negacije i uništavanja te ljepote i bogatstva

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

Pokretanje inicijative za izmjenu Statuta Grada Subotice, kako bi se u službeni uporabu uveo »bunjevački jezik«, a koja je usvojena na sjednici 4. ožujka otvorilo je staro pitanje – može li bunjevački govor biti jezik? I dok hrvatski jezikoslovci s aspekta struke ističu da bunjevački nikako nije jezik već jedan od govora hrvatskog standardnog jezika stručna srbijanska javnost ostala je nijema. Ukoliko se, naravno, izuzmu istupi nekih srbijanskih jezikoslovaca koji ovih dana čak daju izjave za medije da hrvatski jezik zapravo i ne postoji već hrvatski standardni jezik svrstavaju u srpski književni jezik ijekavskog tipa, s latiničnim pismom. Posljedica takvih istupa s naslovnica pojedinih medija su neprimjereni komentari na račun Hrvata u Srbiji, a vodstvu hrvatske zajednice se čak preporuča da svoja prava traže s druge strane Dunava.

Zašto bunjevački ne može biti jezik i je li uvođenje bunjevačkog u ravan jezika presedan, neka su od pitanja koja smo postavili ravnatelju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje **Željku Joziću**.

► **Obični čitatelji, koji se ne bave jezikom, često brkaju pojmove govor i jezik. Stoga, na početku, molim Vas pojasnite što je jezik, a što govor?**

Jezik je normirani sustav koji služi za međuljudsko sporazumijevanje. Osnova svakoga jezika jest njegova usustavljenost, normiranost, odnosno standardiziranost, što su sve značajke nužne za njegovu nadregionalnost. Govor je daleko uži pojam, a osnovna mu je značajka regionalna ili društvena ograničenost te potpuna odsutnost bilo kakvoga normiranja i standardiziranja.

► **Svjedoci smo pokušaja uvođenja »bunjevačkog jezika« kao službenog na teritoriju Grada Subotice.**

S aspekta struke zašto bunjevački nije i ne može biti jezik?

Bunjevački govor kao novoštokavski ikavski govor dio je hrvatske nacionalne jezične baštine. Bilo kakvi pokušaji da se umjetno taj (ili bilo koji drugi) govor »pretvori« u jezik u jezikoslovnom smislu potpuno su promašeni. Riječ je o jednome organskom idiomu koji se očuvao tijekom stoljeća te je, minimalno se prilagođujući novoj jezičnoj sredini nakon doseljenja, ostao do danas trajan spomenik jezičnoga bogatstva koje vuče podrijetlo iz područja zapadne Hercegovine i dalmatinskoga zaleđa.

► **Imate li saznanja kako na bunjevački gledaju jezikoslovci iz Srbije? Dije li stručna mišljenja s jezikoslovcima iz Hrvatske?**

Nisu mi poznati stavovi srpskih jezikoslovaca o toj najnovijoj pretvorbi govora u jezik, ali su mi jako dobro poznati stavovi vodećih srpskih dijalektologa 20. stoljeća, među kojima je najveći **Pavle Ivić**, koji nikad i nigdje nisu imali nikakve dvojbe o statusu bunjevačkoga govora. Budući da je jezikoslovlje ili lingvistika znanost, a svoje mišljenje temeljim na jezikoslovnoj znanosti, siguran sam da nema ozbiljnoga srpskog jezikoslovca koji bi se složio s idejom o »bunjevačkome jeziku«.

► **Je li govor kojim govore bunjevački Hrvati u Bačkoj još negdje prisutan, koliko je rasprostranjen u Hrvatskoj i njezinom okruženju?**

Poznato je da je i u mađarskome i u vojvođanskome dijelu Bačke vrlo živ bunjevački govor, koji je migracijama pred osmanskim nadiranjem preseljen iz prapostojbine, a to je područje zapadno od Neretve pa sve do Cetine. Govornici toga novoštokavskoga ikavskoga dijalekta raselili su se u podvelebitski kraj, zatim u Liku i Gorski

kotar, a velik dio pučanstva svoje je naseljavanje Bačke dovršio negdje u drugoj polovici 17. stoljeća. Dakle, tim se govorom (koji se u Bačkoj naziva bunjevačkim) i danas govori u zapadnoj Hercegovini i zaleđu Dalmacije, ali i u krajevima koje sam spomenuo.

► **Imate li saznanja je li još negdje bilo pokušaja da se taj govor prevede u status jezika? Nama je ovdje poznat pokušaj u Mađarskoj.**

Općenito mi nisu poznati takvi pokušaji u vezi s bilo kojim govorom osim ovoga slučaja s bunjevačkim. Očito je da je riječ o političkome intervencionizmu koji s jezikoslovljem nema nikakve veze. Poznat mi je slučaj da je ideja »bunjevačkoga jezika« propala u Mađarskoj, ali je izvjesno da je i tu politika imala svoje prste.

► **Kada je riječ o standardizaciji jezika, što to podrazumijeva? Kako se stiže do standarda, tko to treba verificirati?**

Standardizacija nekoga jezika često je dugotrajan proces, kao što je to primjerice bilo s hrvatskim jezikom. Stoljećima su se jezikoslovci i učenici ljudi trudili i nastojali postići nadregionalnost sustava za međusobno sporazumijevanje. Zato su posezali za reformama i usustavljivanjima leksičkoga blaga, zatim pravopisa i gramatičkoga opisa. Standardnost jezika podrazumijeva autonomnost,

normiranost, višefunkcionalnost, ali i, kako su to tumačili praški lingvisti, gipku stabilnost, a to je sposobnost prilagodbe uz temeljnu postojanost. Da bi se jezik mogao smatrati standardiziranim, nužna je i prihvaćenost temeljnih jezičnih normi u jezičnoj zajednici.

► **Jeste li upoznati sa standardizacijom »bunjevačkoga jezika«, na koju se u Subotici pozivaju kada daju potporu uvođenja »bunjevačkoga jezika« u službenu uporabu i što bi bio Vaš komentar na to?**

O tome problemu govorim isključivo kao jezikoslovac, dakle, kao stručnjak koji to promatra iz znanstvene perspektive. Standardiziranje nekoga organskog idioma i njegovo pretvaranje u jezik potpuno je apsurdan čin, jer je bilo kakav oblik standardiziranja i normiranja narodnoga govora poput bunjevačkoga protivan samoj biti organskoga govora. Nitko ne može propisivati kako će tko u dijalektu govoriti. Govore je moguće opisivati, ali ne i propisivati. Govori su zadane forme, zadani sustavi koji su takvi kakvi jesu, a bilo kakav pokušaj propisivanja narodnih govora ravan je ispravljanju nečega što je takvo kakvo jest, što je suprotnost sama po sebi. Ljepota i bogatstvo organskih govora krije se upravo u njihovoj šarolikosti i neuhvatljivosti, neukalupljenosti i slobodi, nenormiranosti i nepostojanju bilo kakvih pravila. I oni upravo

***Ljepota i bogatstvo
organskih govora krije
se upravo u njihovoj
šarolikosti i neuhvatljivi-
vosti, neukalupljenosti
i slobodi, nenormirano-
sti i nepostojanju bilo
kakvih pravila***

Foto: Sanjin Strukić / Pixsell

takvi savršeno funkcioniraju i pokazuju nam u svojoj biti pravu sliku ljudske slobode i jezične kreativnosti ukorijenjene u stoljeća naše tradicije. Bilo kakav standardizacijski postupak čin je negacije i uništavanja te ljepote i bogatstva.

► **Koliko je Hrvatska bogata govorima i koliko radi na njihovom očuvanju, zaštiti?**

Posebno je važno naglasiti kako se narodno blago, ta kulturna baština, i materijalna i nematerijalna, itekako treba pomno njegovati i štititi. Opće je poznato da je hrvatski jezik izrazito bogat dijalektima raspoređenima u tri narječja: čakavsko, kajkavsko i štokavsko. Ta dijalektna razvedenost u Hrvatskoj se istražuje i opisuje dulje od stotinu godina, a od osamostaljenja Hrvatske Ministarstvo kulture zaštićuje pojedine govore kao hrvatsko nematerijalno kulturno dobro. Tako su brojni hrvatski govori, poput bednjanskog, dubrovačkoga ili govora kajkavaca ikavaca stavljeni na listu zaštićenih govora, o čemu djeca uče u školama, a u pojedinim mjestima postoji i izborna nastava na konkretnim govorima.

► **Je li ovaj pokušaj uvođenja bunjevačkoga govora kao jezika nešto što je presedan?**

Prema mojim saznanjima – jest. Siguran sam da u takvim nejezikoslovnim pokušajima ne sudjeluju ozbiljni jezikoslovci, jer takvi postupci u znanstvenome smislu nisu održivi ni opravdani.

► **Što bi Hrvati u Vojvodini sada trebali učiniti da bunjevački govor zaštite, sačuvaju kao dio svoje baštine?**

Mislim da su Hrvati u Vojvodini itekako pokazali kako se čuva jezična baština i vlastiti govor, jer su ga uspješno očuvati u doista teškim okolnostima te i danas njime ponosno govore. Siguran sam da je i ovo samo jedna u nizu teških epizoda i da će vremenom prevladati razum te da će se odustati od te apsurdne ideje. Važno je da su govornici bunjevačkoga govora svjesni svoje dijalektne posebnosti i da kroz svoje običaje, književnost i opisivanje govora čuvaju to vrijedno naslijeđe koje su im namrli njihovi predci.

► **Hrvatska riječ tiska se na standardnom hrvatskom jeziku, ali u nekim tekstovima koji se tiču tradicijske baštine sugovornicima koji govore bunjevačkom ili šokačkom ikavicom ostavljamo autentičan govor. Je li to pogrešno?**

Nikako. To je upravo ono kako treba činiti. Svojem se govoru nitko ne bi trebao sramiti nego se njime ponositi. Standardni jezik se treba učiti, a izvorni govor se upija s majčinim mlijekom. Govor je ono što nas istinski identificira, kao u onoj pjesmi koja kaže »po govoru svak me prepoznaje«.

Posjet srijemskog biskupa gradonačelniku Novog Sada

Pomoć, podrška i obnova objekata Katoličke crkve

Grad Novi Sad uložiti će potrebna sredstva u izradu projekta i investirati u izvođenje radova obnove vanjskoga dijela crkve sv. Jurja i samostana u Petrovaradinu

Srijemski biskup mons. **Đuro Gašparović** posjetio je 9. ožujka gradonačelnika Novog Sada **Miloša Vučevića** i njegove suradnike, među kojima su bili zamjenik gradonačelnika **Milan Đurić** i savjetnica za pitanja ostvarivanja prava hrvatske manjine **Ankica Jukić-Mandić**. U pratnji biskupa bili su župnici petrovaradinskih župa, njegov asistent u Ordinarijatu **Andrija Kadvanj**, a na susretu je bio i vijećnik Hrvatskog nacionalnog vijeća **Goran Kaurić**.

»Pozorno i zahvalno pratimo Vaš rad u Novom Sadu, uključujući i dio grada na području Srijemske biskupije, u Petrovaradinu. Zahvalni smo na Vašoj skrbi za građane, rezultatima koji se jasno vide«, kazao je na početku biskup.

Naglasivši da se u Petrovaradinu nalaze četiri katoličke crkve s pripadajućim crkvenim objektima: župe sv. Jurja, Uzvišenja sv. Križa, sv. Roka i svetište Gospe Tekijske, koje zahtijevaju stalnu skrb, biskup je rekao:

»U tome prepoznamo prioritetni značaj crkve sv. Jurja, skupa sa samostanom. Ona je sagrađena prije 321 godinu i vapi za obnovom, jer u tom smislu dugo nije ništa učinjeno. Vidimo da su privatni i javni objekti u Gradiću vrlo lijepo obnovljeni, te se nadamo da bi nastavak obnove mogao obuhvatiti objekte samostana i crkve, koji se nalaze u Strossmayerovoj ulici. Zahvalni smo Pokrajinskoj vladi na obećanju obnove unutrašnjeg dijela naših objekata, no za obnovu vanjskog dijela objekata i popravak krova crkve nemamo izvedbeni projekt«, kazao je on.

Naglasio je da je prigodom posjeta nuncija mons. **Luciana Suriania** Petrovaradinu pohvalio odnos s gradskim strukturama, te da i nuncij na tome unaprijed zahvaljuje.

Gradonačelnik Vučević, potvrdivši da će gradska vlast uložiti potrebna sredstva u izradu projekta i investirati u izvođenje radova obnove vanjskoga dijela crkve sv. Jurja i samostana, rekao je da su ti radovi važan dio gradskog prioritetnog posla – obnove cijelog Podgrađa Petrovaradinske tvrđave.

»To uključuje i vjerske objekte od velikog nacionalnog i kulturnog značaja za više zajednica, u ovom slučaju za hrvatsku i katoličku. Grad će se pravno-tehnički i financijski angažirati na fasadnom uređenju i pitanju rješenja manjkavosti krova, posredstvom Zavoda za zaštitu spo-

menika kulture Grada Novog Sada. U neposrednom planu uređenja nam se nalazi Strossmayerova ulica i želimo je vidjeti u novom ruhu, a tu posebno mjesto ima crkva sv. Jurja za koju predlažem i dekorativnu noćnu rasvjetu«, kazao je Vučević, spomenuvši mogućnost da projektna dokumentacija bude završena i radovi počnu na jesen.

Naglasivši kako se u očuvanju naslijeđa Grad bori s novim vremenom, sa zubom staroga vremena i potrebama modernizacije grada, gradonačelnik Novog Sada je pohvalio suradnju s HNV-om i prijedloge oko zaštite objekata u Starom Majuru te memorijalnom označavanju nadgrobnih spomenika znamenitih Hrvata.

Među potrebe kada je u pitanju crkva Uzvišenja sv. Kri-

ža, župnik i ekonom Biskupije vlč. **Ivica Rajković** naveo je odgovarajuće zatvaranje dvorišta ove crkve, budući da je veliki priljev stanovnika u nove zgrade u Starom Majuru rezultirao velikom frekvencijom ljudi i kućnih ljubimaca, te da se u dvorištu sakupljaju ovisnici o drogama. On je naveo i investicijske radove na tekijском svetištu, posebno na križu na jednom od tornjeva koji je značajno oštećen. Kao posebno težak problem naveo je nedavne radove na Trandžamenskom groblju (vojničkom dijelu), tijekom kojih je došlo do teških oštećenja brojnih nadgrobnih spomenika i samih grobnica.

»Kada započnemo radove na crkvi sv. Jurja, sinkronizirano s radovima koje će financirati Pokrajinska vlada, želja nam je započeti strateški i s obnovom drugih objekata Katoličke crkve u Petrovaradinu«, potvrdio je gradonačelnik Vučević.

M. Tucakov

Dubrovnik na dlanu sv. Parca

»Sveti Vlaho za sve nas u Dubrovniku ima iznimno značenje, on je 'ono nešto' što povezuje nas Dubrovčane. I stoga Festa nadilazi ovu vjersku dimenziju, te poprima i društvenu i kulturnu dimenziju«, kaže Zupčić

Dan dubrovačkoga zaštitnika svetoga Vlahu, starca koji na dlanu nosi Grad i čiji kipovi obilježavaju dubrovačke zidine i gradske ulaze, posebnim je danom Grada Dubrovnika još od daleke 972. kad se započinje slaviti. Tradicionalna svečanost, Festa sv. Vlahu upisana je na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Proslava se temelji na legendi o pojavljivanju svetoga Vlahu koji je pomogao Dubrovčanima u obrani od Mlečana. Kako je Festa sv. Vlahu ujedno i Dan Grada Dubrovnika, uz duhovni segment slavlja ti dani obiluju i nizom manifestacija.

Sveti Vlaho ima svoj Grad

»Festu sv. Vlahu posjećujem oduvijek, ili barem otkad znam za sebe, znam da sam na ovoj našoj Festi. Ali, nisam ja tu iznimka. Mi Dubrovčani volimo našeg Parca i naš Parac voli nas. To je neka snažna i dugotrajna ljubavna veza, traje već stoljećima od davne 973. godine kada smo prvi put proslavili Festu svetog Vlahu, koji je naš zaštitnik i naš zagovornik. Ili kako mi to kažemo: on je naš Parac. To je vidljivo i u umjetničkim prikazima svetog Vlahu, gdje on u ruci drži svoj Grad. Ili kako mi volimo kazati: drugi gradovi imaju svece zaštitnike, a samo Sveti Vlaho ima svoj Grad. I osjećamo se veoma sigurno u njegovoj ruci«, kaže **Šimom Zupčić**, vjeroučitelj u Biskupijskoj klasičnoj gimnaziji, voditelj Katehetskog ureda u Dubrovačkoj biskupiji i vanjski suradnik na Sveučilištu u Dubrovniku.

On objašnjava kako je organizator ove Feste Dubrovačka biskupija, na čelu s dubrovačkim biskupom, rektorom crkve sv. Vlahu i festanjulima, ali i mnogi drugi koji su uključeni, jer je to ipak veliki događaj, koji ne može organizirati tek nekoliko ljudi.

»Ovo je prije svega crkvena proslava, no osim te crkvene dimenzije, ima i onu svjetovnu, jer na blagdan sv. Vlahu je ujedno i Dan Grada Dubrovnika, što još dodatno potvrđuje tezu o snažnoj povezanosti Grada i njegova Parca, tako da i Grad organizira svoj dio, tj. onaj svjetovni dio, a u konačnici sve to je i u suradnji, jer svjetovna i crkvena proslava nisu dvije odvojene proslave, ne ide svaka svojim kolosijekom, nego se i isprepliću.«

Zupčić kaže kako je mnoštvo dijelova ove Feste, te da je dugogodišnji rektor crkve sv. Vlahu don **Toma Lučić** koji je tu službu obavljao do prošle godine, uvijek govorio

da priprema iduće Feste počinje kad ovogodišnja završi.

»U siječnju počnu tribine, izložbe i koncerti. Službeno, Festa započinje dan prije samog blagdana, 2. veljače na Svijećnicu, ili kako mi u Dubrovniku to kažemo, na Kandeloru. Tog dana se popodne u 15.30 pred crkvom sv. Vlahu otvara Festa, podiže zastava na Orlandov stup, a biskup pušta golubice. Na sam blagdan svečano koncelebrirano misno slavlje je pred katedralom, a na njemu bude veliki broj biskupa, svećenika, redovnica i vjernika laika. Nakon mise slijedi procesija ulicama Grada, uključujući Stradun, a u procesiji se nose relikvije svetog Vlahu i drugih svetaca. Poslijepodne toga dana je izvijanje barjaka pred katedralom. Festa završava prve nedjelje nakon svetog Vlahu, kada se odlazi izvan zidina, na Goricu svetog Vlahu, gdje je još jedna crkva posvećena Parcu. Tu se slavi misa, a nakon toga slijedi povratak unutar zidina, pred Parčevu crkvu, spuštanje barjaka s Orlandovog stupa i misno slavlje u crkvi sv. Vlahu.«

Vjerska, društvena i kulturna dimenzija Feste

Uz crkvene svečanosti, u Dubrovniku je u te dane organiziran i niz svjetovnih manifestacija, namijenjenih

stanovništvu i turistima. Restorani nude tipične zimske specijalitete, a tu su i izložbe, kazališne predstave, predstavljanje knjiga i koncerti posvećeni sv. Vlahu. Je li to u stvari jedan od divnih primjera kulture življenja?

»Svakako. Jer, bez obzira bili katolici ili ne, ma zapravo bili vjernici ili ne, sveti Vlaho za sve nas u Dubrovniku ima iznimno značenje, on je 'ono nešto' što povezuje nas Dubrovčane. I stoga Festa nadilazi ovu vjersku dimenziju, te poprima i društvenu i kulturnu dimenziju. Dakako, tu treba biti oprezan i ne dopustiti da se dogodi komercijalizacija, kao što se npr. u svijetu događa komercijalizacija Božića, kada ono izvanjsko prevlada nad unutarnjim, nad onim što je pravi smisao blagdana. No, mislim da dobro balansiramo i uspješno izbjegavamo tu opasnost kada je riječ o proslavi sv. Vlaha«, kaže Zupčić i naglašava važnost što je Festa sv. Vlaha 2009. uvrštena u registar nematerijalne baštine UNESCO-a.

»Nama Dubrovčanima svakako je to veoma važno, ponosni smo što su i drugi prepoznali ljepotu onoga za što mi odavno znamo da je nešto posebno. I važno je da se ovakve tradicije očuvaju, jer šteta bi bilo ne iskoristiti blago koje nam ova vrijedna tradicija ostavlja. Dakako, u 21. stoljeću smo i ne možemo živjeti kao da smo u 10. stoljeću od kada slavimo Festu. Mnoge stvari su se izmijenile od tada. No, važno je iz prošlosti učiti, a iz tradicije čuvati ono što može biti aktualno danas i nama, ljudima našeg vremena. A u Festi sv. Vlaha očito ima neizmjenno blago baštine, čemu je, između ostalog, potvrdila i UNESCO-ovo uvrštenje Feste svetog Vlaha u registar nematerijalne svjetske baštine.«

Dubrovački trombunjeri i svečano misno slavlje

O Festi svetog Vlaha, kako Grad pod Srđem proslavlja Dan svoga zaštitnika, razgovarali smo i s **Ivom Milovčićem**.

Dubrovnik čine ljudi, običaji i tradicije

»Osim domaćih ljudi, mnogi turisti posjećuju Dubrovnik u to vrijeme. Što hodočasnici, što stranci kojima onda vrlo rado objasnim što se događa u gradu. Dubrovnik ne čine samo zidine, tvrđave, ulice, kamen. Dubrovnik čine ljudi, Dubrovnik čine običaji i tradicije. I kroz povijest se Dubrovnik održao unatoč nedaćama, imao kontinuitet najviše zahvaljujući ljudima, poznatoj dubrovačkoj diplomaciji. Tada smo bili poznati po tome, a danas, osim po zidinama, poznati smo po predivnom događaju Festi svetog Vlaha, zaštitnika i dubrovačkog Parca«, kaže Milovčić.

čem iz Dubrovnika, čija je obitelj porijeklom iz Dubrovačkog primorja. Ivo radi u vlastitoj turističkoj agenciji kao vodič i kaže kako Festu svetog Vlaha pohodi od malih nogu, svake godine.

»Festa nije samo taj dan, 3. veljače. Festa je puno više. I dana i događaja. Sve službeno počinje na Gospu Kandeloru 2. veljače tradicionalnim puštanjem golubica i taj početak mi je jedan od najdražih momenata svake Feste. To je jedan poseban dan i znači mi puno. Nakon napornih turističkih sezona, odmorimo se i polako pripremamo za novu. Tako taman oko svetoga Vlaha tražim zagovor i pomoć za novu sezonu, jer nam uz njegovo prisustvo sve ide lakše i bolje. Kako živim u Lapadu u Župi svetog Mihajla, ipak najradije posjećujem jednu manifestaciju koja se ne događa u starom Gradu već u Lapadu, na Gorici svetoga Vlaha. Naime, svaka Festa počinje 2. veljače, a završava prvu nedjelju nakon samog blagdana sv. Vlaha. U tu nedjelju, nakon svetoga Vlaha, dubrovački trombunjeri budnicom kreću s barjacima prema crkvi na Gorici te tamo bude svečano misno slavlje i izvijanje barjaka. Kao aktivni član župne zajednice često i sudjelujem u organizaciji, nekad kao ministrant, sada kao član pastoralnog vijeća, te mi je taj dio Feste najdraži«, kaže Milovčić.

U razgovoru s Milovčićem doznajemo i kako je prošla proslava u ovo vrijeme pandemije koronavirusa:

»Kao i sve, u novom normalnom, i Festa je bila 'nova'. Ograničeni broj osoba, loša epidemiološka situacija i moral ljudi su utjecali nekako i na Festu. Ipak, gradske i crkvene vlasti nisu htjele da se Festa preskoči i održala se uz neka ograničenja. Sljedeće godine nadamo se da će se situacija normalizirati i da će Festa opet zasjati u punom sjaju, s mnogo ljudi, turista i sa svim popratnim sadržajima koji su ove godine izostali.«

Zvonko Sarić

Konferencija u okviru programa prekogranične suradnje Hrvatska-Srbija
o energetske učinkovitosti

Uspješna suradnja Satnice Đakovačke i Subotice

Energetska sanacija dvije škole i postavljanje solarnih panela na devet objekata javne namjene u Subotici, te postavljanje solarnih panela na pet javnih zgrada i ulične LED rasvjete u Satnici Đakovačkoj, aktivnosti su predviđene projektom »Energy efficient public power« (Energetski učinkovita javna opskrba energijom) u okviru Interreg IPA programa prekogranične suradnje Hrvatske i Srbije. Konferencija na kojoj je predstavljen ovaj projekt i navedene aktivnosti održana je na Međunarodni dan energetske učinkovitosti, prošloga petka, 5. ožujka, u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici. Vodeći partner projekta je Općina Satnica Đakovačka, a projektni partner nadležan za radove Grad Subotica. Njegova implementacija počela je u prosincu 2019., a završava se u prosincu ove godine. Proračun mu je milijun i 420 tisuća eura, od čega je EU za hrvatsku općinu opredijelila 693 tisuće, a za naš grad 727 tisuća eura.

Aktivnosti u Subotici

U pitanju je prvi pilot projekt u Srbiji ovakve vrste i ovakvog opsega, u okviru kojeg se na toliko objekata javne namjene postavljaju solarni paneli. To je ovom prigodom istaknula šefica Službe za lokalni ekonomski razvoj i projekt menadžerica Grada Subotice **Božidarka Golubović**, navodeći realizirane te aktivnosti koje predstoje:

»Najznačajnije projektne aktivnosti Grada Subotice su energetska sanacije dvije škole – Osnovne i srednje škole **Žarko Zrenjanin**, u kojoj su radovi koji su obuhvatili zamjenu vrata i prozora završeni 4. ožujka, i OŠ **Matko Vuković**, u kojoj se radovi privode kraju. Višedestljetni problemi prozora ove škole stare više od jednog stoljeća su konačno riješeni. Budući da ona predstavlja raritet i naše kulturno blago, tijekom izvođenja radova se vodilo računa da se poštuju uvjeti koje je dao Međupćinski zavod za zaštitu spomenika kulture Grada Subotice, te je škola uz novo ruho zadržala svoj stari duh. Radovi na ove dvije škole iznose nešto više od 150 tisuća eura. Srž projekta, gotovo 430 tisuća eura bit će usmjereno na postavljanje solarnih panela na devet objekata javne namjene, a rok za realizaciju ove usluge je studeni ove godine. Objekti na kojima će biti postavljeni solarni paneli su: Tehnička škola **Ivan Sarić**, Dom za djecu ometenu u razvoju **Kolijevka**, Nova općina, Otvoreno sveučilište, PU **Naša radost** – objekt **Šumice**, OŠ **Sonja Marinković**, Osnovna i srednja škola **Žarko Zrenjanin**, Politehnička srednja škola i bazen **Prozivka**«.

Zahvaljujući ovim solarnim panelima, kako je pojasnila, navedeni objekti će biti energetski nezavisni i njihovi računi za električnu energiju će biti značajno niži.

Na konferenciji je, među ostalima, sudjelovala i ravnateljica OŠ **Matko Vuković** **Mirjana Stevanović**, koju smo pitali što je u okviru ovog projekta urađeno u **Matku** i kada će ova škola otvoriti svoja vrata.

»Urađeni su energetska sanacija i hidroizolacija. Hidroizolacija podrazumijeva da smo adaptirali i preuredili kompletan podrum, tako što je napravljena tzv. kada koja će sakupljati podzemne vode s kojima smo imali problem. Zamijenili smo prozore, koji su pod prethodnom zaštitom države i koji su sada potpuno isti kakvi su bili, od drveta. Sve prostorije unutar škole su ofarbane, omalane. Očekuje se da škola primi svoje učenike najkasnije do 22. ožujka.«

Aktivnosti u Satnici Đakovačkoj

Zbog aktualne epidemiološke situacije, partneri na projektu iz Satnice Đakovačke u ovu su se konferenciju uključili online. Načelnik ove općine **Željko Šimić** izrazio je, među ostalim, zadovoljstvo što je 2019., tražeći partnera za ovaj projekt u Srbiji, u Subotici suradnja odmah dogovorena, i to nakon što u Apatinu i Somboru, gdje se prvo uputio, nije dobio podršku.

Provedene i planirane aktivnosti u Satnici Đakovačkoj navela je članica projektnog tima **Božana Rogalo**:

»Uradili smo postavljanje solarnih panela na pet javnih zgrada na području naše općine: NK **Mladost**, NK **HOŠK**, Dječjem vrtiću **Petar Pan**, na zgradi Općinske uprave i onoj Dobrovoljnog vatrogasnog društva. Također, u tijeku su radovi na postavljanju javne LED rasvjete u tri ulice Satnice Đakovačke, a potpisan je i ugovor za izvođenje radova energetske obnove na krovu Društvenog doma u naselju Gašinci, gdje će biti postavljeni i solarni paneli. Trenutno pripremamo dokumentaciju za posljednju veliku nabavu u ovom našem projektu, a to je nabava opreme, totema, solarnih stabala i pametnih klupa koje ćemo postaviti u oba spomenuta naselja. U tijeku je i nabava za izradu Akcijskog plana energetske učinkovitosti Općine Satnica Đakovačka za razdoblje 2021.-2023.«.

I. P. S.

Danas joj je divan dan...

Navršava se, eto, ovih dana prva godina otkako nam se virus korona i službeno uselio u živote, pa je nekako red prisjetiti se što nam je ovo čedo izmijenilo u istima. Kao prvo – čak i više nego kod onih kojima je nojevski mantra »mene politika ne zanima« – korona-virus postala je svakodnevna tema razgovora među svim stanovnicima našeg planeta, uključujući i Suboticu i okolna naselja. Korona, dakle, ne samo da je i sama postala politika nego ju je uspjela i kreirati. Kao drugo – upravo poput demokrata i republikanaca u SAD-u – ovo majušno tijelo podijelilo je svijet na dva suprotstavljena pola koji se iz dana u dan sve više udaljavaju: jedni u pravcu panike, drugi prema teorijama zavjere.

U međuvremenu i međuprostoru zbivalo se i zbiva se mnogo toga novoga i na brzinu usvojenoga. Kao prvo: ljudi su se od početnog straha od nepoznatog i solidarnosti prema oboljelima ili unesrećenima mjerama policijskog

onih koji se u ovakvoj situaciji nastoje ponašati razmjerno razumno.

Svikavanje na koronu – uz svijest o niskoj stopi smrtnosti od nje, igranje uloge kolektivnih zamoraca u odlukama kriznih stožera i vlada, plus nemali broj pristaša teorije zavjere – proizvelo je i to da veliki broj ljudi na svakodnevne podatke o broju oboljelih i umrlih na globalnoj, državnoj i lokalnoj razini gleda kao na izvještaj Hidrometeorološkog zavoda o vodostaju Save kod Slavonskog Broda. Upravo stoga, kao i diljem Planeta, i na ulicama našeg grada svakodnevno možemo vidjeti polariziranu sliku građana koji ne nose i onih koji nose maske, ponekad uljepšane detaljima koji, poput garderobe, ponešto otkrivaju i o vlastitom identitetu.

Virus korona toliko nam se, kao vrsti, urezao u svijest da ni dugo željeno cjepivo nije donijelo očekivanu masovnu euforiju. Dapače, brzina kojom su znanstvenici na neko-

liko svjetskih strana stigli do istoga cilja: visokoučinkovitoga virusoubojice na određeno vrijeme proizvela je dodatnu skepsu kod velikog dijela ljudi da je tu riječ prije svega o globalnom interesu farmaceutske industrije koja je nekim čudom u dosluhu sa svim vladama u svijetu. O tome ne svjedoče samo konfuzne i kontradiktorne, a prije svega smiješne odluke o nabavi i distribuciji cjepiva nego i naša praksa: vakcina svih vrsta ko-

sata na prisustvo korone navikli kao na vlastitu sjenu. Razloga za to je mnogo, ali je svakako najbitniji onaj životni: razmjerno mali postotak smrtnosti. Naravno, slaba je to utjeha za one koji su se jedva izvukli od grobarske lopate u borbi s koronom (još i više za one koji su u istoj izgubili), ali to je jednostavno tako kada je riječ o opstanku: što te ne ubije, to te ojača. Stoga je i život s koronom za mnoge postao pakao kakav u određeno vrijeme prirede komarci: tu su, tamaniš ih, a opet im ne možeš ništa.

Svikavanje na koronu, međutim, ne znači i da je ona unijela neku novu, a prihvaćenu rutinu u život. Upravo suprotno: konstantno polumobilizacijsko stanje, s čestim manjim ili većim izmjenama, već odavno je kod ljudi proizvelo zamor, koliko fizički još i više psihički. Kombinacija kriznih stožera i političara, koji svojim oprečnim mjerama sluđuju stanovništvo (u supermarketu se može, a u sva-tove ne), dodatno hrani skepsu i jača nepovjerenje i kod

na buvljaku, a opet se njima nije poslužilo ni 20% stanovništva. Otuda je valjda preteklo i za čašćavanje susjeda i stjecanje dodatnih poena u novom poglavlju biografije o regionalnom apostolu u misiji mira i čovjekoljublja. Tragikomичnu sliku jedne ovako ozbiljne stvari kao što je opće zdravlje ljudi mogu poboljšati samo dvije stvari: uvođenje obveze cijepjenja za sve (koji to mogu podnijeti) ili pak, a sve ka tome vodi, dodatno ograničavanje prava kretanja onima koji nisu vlasnici »kovid pasoša«.

Konačno, na pitanje koje sve muči, a glasi: »dokle će ovo trajati«, odgovor se za sada može podijeliti na nekoliko milijardi individualnih mišljenja. Jedno od njih je da smo koronu, poput privremeno nestale gripe, zapatili za cijeli život, a borba s njenom mutiranom braćom i sestrama izgledat će kao mačji kašalj u odnosu na dalje rođake koji tek čekaju da se pojave na sceni.

Z. R.

Hrvati u najvećem gradu u Potisju

I u Bečeju se čuje: **»Ja sam dio hrvatske zajednice!«**

Bečej se nalazi u središtu Vojvodine, uz lijevu obalu Tise. Najveći je grad u bačkom Potisju. Star je, po podacima iz prvih zapisa, više od 900 godina. Nema u njemu ništa što nije potpuno sukladno graditeljskom i gospodarskom naslijeđu otmenih vojvođanskih varoši. Njegov strateški povoljan položaj, na obali velike rijeke, na ušću kanala DTD u nju i pokraj jednog njezinog odumrlog meandra, sa zaleđem velikih poljoprivrednih površina, bio je jedan od motiva zašto se u njegov razvoj puno ulagalo, bez obzira u kojoj se državi nalazio, barem u protekla tri stoljeća modernosti. Simbol je ovoga grada centralni gradski Trg oslobođenja, u kojem se ogledaju tornjevi Gradske kuće iz 1884. godine, župne crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije iz 1776. i pravoslavne crkve svetog Đorđa iz 1858.

Redovita misa na hrvatskom

Po posljednjem popisu, u Bečeju (koji ponekad i dalje starosjedioci zovu Stari Bečej) je živjelo nešto manje od 24 tisuće stanovnika, a u istoimenoj općini 37.351. Omjer zastupljenosti stanovnika Mađara i Srba je gotovo jednak, no u općini i gradu žive i Hrvati, četvrti po brojnosti na popisu onih etničkih skupina koje su se nacionalno izjasnile. U cijeloj ih je općini prije deset godina bilo 301, a u samom gradu nešto manje od 200 (za uvjete u Potisju, prilično velika skupina izjašnjenih Hrvata, nešto više od 60, živjela je i u Bačkom Gradištu, koje također pripada bečejskoj općini). Bečej je 1991. imao 413 Hrvata, a 2002. 437, i to je jedna od rijetkih općina Srbiji u kojoj se broj izjašnjenih Hrvata povećao između ta dva popisa, uz Mali Idoš, Suboticu, Temerin i Čoku.

»Malo obitelji koje dolaze na tu misu su čisto hrvatske. Najčešće su to mješovite hrvatsko-albanske obitelji, te hrvatsko-srpske«, kaže župnik László Pósa

foto: Robert Čoban

 Ivana i Ljiljana Ikač

U potrazi za suvremenim podacima o Hrvatima, njihovom broju, podrijetlu i okupljanjima, krenuli smo od župe sv. Antuna Padovanskog, budući da se u tamnošnjoj župnoj crkvi redovito, svake nedjelje (u 9.30) slavi sveta misa na hrvatskom jeziku. Osim župe u Titelu, ovo je, naime, jedino mjesto na lijevoj obali Tise gdje se redovito slavi misa na hrvatskom. Za to treba zahvaliti predanosti preč. **László Pósa**, župnika u ovoj župi, koja se nalazi u naselju Donji grad. U njoj se sakupljaju Hrvati iz cijelog grada, u kojem postoje još dvije katoličke župe i još tri crkve.

»Malo obitelji koje dolaze na tu misu su čisto hrvatske. Najčešće su to mješovite hrvatsko-albanske obitelji, te hrvatsko-srpske. Puno se Hrvata udaljilo od Crkve. Misu sada pohađa desetak osoba, a nisam siguran da u gradu ima više od 50 Hrvata«, kaže preč. Pósa.

Na pitanje o podrijetlu hrvatskih obitelji, on potvrđuje da se podrijetlo pojedinih može pratiti i iz perioda prije II. svjetskog rata, no kaže da preciznije podatke nema, te nas upućuje na pojedine svoje redovite župljane.

»Kada su obitelji koje sada dolaze imale malu djecu, imali smo vjeronauk i obrede sakramenata na hrvatskom jeziku, no sada, kada su oni odrasli, toga više nema«, kaže župnik.

Profesorica **Ljiljana Ikač** je ekonomistica, koja je nakon dugog boravka u Australiji došla u Bečej. Dugo je predavala engleski jezik u školama u ovom gradu. Kroz »strašna vremena«, kako naziva period od prije tri desetljeća, s majkom, kćeri **Ivanom** i unukom živjela je i nastavila živjeti u Bečeju. Ponekad i dalje žali što nakon doseljavanja nije otišla u Suboticu i nastavila život u sredini gdje se mnogo više čuje hrvatski jezik. Njezin je otac pravoslavne vjere podrijetlom iz Dalmacije, dok je majka iz okolice Banjaluke. Poznaje nekoliko obitelji iz Bečeja u kojima ima Hrvata. Nabraja mjesta u kojima su rođeni: Prigrad, Vinkovci, mjesta na Kosovu...

»Osim na svetim misama, koja su naša redovita mjesta okupljanja, vidamo se po kućama. Žalim za vremenima kada su obitelji imale malu djecu i kada su u župi bile prve pričesti i korizme pod misama na hrvatskom jeziku, no vrlo sam zahvalna župniku na susretljivosti i blizini s vjernicima, te na redovitim misama koje vodi on,

ili službama riječi, koje predvodi stalni đakon **Ágoston Agócs**«, kaže profesorica Ikač.

Kvizoman i entomolog

Možda najpoznatiji Bečejac hrvatskoga podrijetla, dobar kandidat za najpoznatijega Bečejca općenito, je šezdesetčetverogodišnji **Bojan Pjevac**. Njegova je majka podrijetlom iz Virovitice, a obitelj je dugo živjela u Vinkovcima, prije doseljenja u Bečej.

»Smatram se dijelom hrvatske zajednice, iako potječem iz nacionalno mješovitog braka«, jasno nam je odmah rekao gospodin Pjevac, a rečenica je to koja se iznenađujuće često čuje u mjestima u kojima bi naš prosječni čitatelj pomislio da Hrvata uopće i nema.

Druga rečenica koju čujemo u takvim mjestima često je: »Znam za *Hrvatsku riječ* i čitam je, bar povremeno«.

Gospodin Pjevac, nezaposleni pravnik, veliki znalac gotovo svih područja, svojim je sugrađanima najpoznatiji kao višekratni sudionik popularnog kviza *Slagalica*, gdje je postigao visoke rezultate i pobijedio u 111. ciklusu, 2019. godine, porazivši čuvenu »*Slagalicinu*« hodajuću enciklopediju **Vladimira Krnača**.

 Bojan Pjevac

»Mislim da sam tada imamo motiv ostvariti svoj kvizomanski san, a to je titula prvaka ciklusa. No, primoravao sam sebe da ne živim u oblacima, jer je konkurencija bila jaka, pa sam očekivao samo – da se ne postidim. Bio sam prezadovoljan uspjehom, prije svega jer je titula prvaka ciklusa kruna mog bavljenja kvizomanijom. Jednostavno, ostvario sam svoj kvizomanski san«, kaže nam skromno Bojan Pjevac.

U svijetu entomologa, stručnjaka za kukce, globalno je najpoznatije ime prof. dr. **Ante Vujića**, koji je rođeni Bečejac, proslavljen po proučavanju osolikih muha, njihove evolucije i vrsta. Ove sićušne životinje vodile su ga po cijelom svijetu, a uspio je za znanost opisati i zavidan broj potpuno novih vrsta.

Za sada nam nije pošlo za rukom odrediti točan datum i razloge doseljavanja Hrvata u Bečej, te njihovo podrijetlo(a). Činjenica da je u ovom gradu 1841. rođen **Geza Allaga** (plemenitaškog podrijetla, sa začetkom porodice u Dalmaciji), skladatelj i glazbenik, a jedno vrijeme i subotički profesor glazbe, možda pomaže na tom putu.

M. Tucakov

Vajštanci i Bođanci pomogli djecu *Kolijevke*

Kad se daruje srcem

Cijela ova priča, koja se zbog kovida protekla na dulje vrijeme, završila je onako kako je i planirana – pomoći djeci i svakodnevicu im učiniti ljepšom i udobnijom

Da ljubav ne poznaje udaljenost dokazali su mještani Vajske i Bođana, koji su ovih dana svoju pomoć u vidu higijenskih paketa dostavili Domu za djecu ometenu u razvoju *Kolijevka* u Subotici.

Sama inicijativa započela je u prosincu 2019. godine, ali s obzirom na epidemiološku situaciju i razne začkoljice »put« do *Kolijevke* je potrajao. Inicijatori ove (hvale vrijedne) pomoći su župljani spomenutih župa i njihov župnik vlč. **Vinko Cvijin**, koji nas pričom vraća na početak.

Adventski vašar urodio plodom

»Imao sam želju da se ljudi okupe, da se druže bez obzira na vjersku pripadnost. Tako smo se dogovorili da ćemo u četvrtu nedjelju adventa prirediti neku vrstu vašara, koji će okupiti mještane Vajske i Bođana na jednome mjestu. Potruditi smo se oko organizacije i po uzoru na

druge gradove napraviti adventski vašar humanitarnog karaktera, te odlučili da prikupljeni novac ide za pomoć *Kolijevki*«, priča župnik Cvijin.

Pojasnio nam je kako i zašto su se odlučili pomoći ovoj ustanovi:

»Svi mi smo potekli iz obitelji i nosimo ljepše ili ružnije uspomene. Kako se djeca koja odrastaju bez roditelja, bez te ljubavi osjećaju? Jasno je da ljudi u *Kolijevki* brinu o njima, ali mislim da im pomoć nikada nije na odmet. Za *Kolijevku* u Subotici znam odavno, ali nikada nisam bio tamo i to smatram mojom sramotom. Želim to promijeniti.«

Spomenuti vašar održan je po planu, a na njemu nije manjkalo proizvoda, ali ni ljudi. Tako su se župljani organizirali i donijeli štandove s tržnice na kojima su se pro-

davali kolači, šalice s natpisom *Božić u Vajskoj*, figurice za betlehemsku štalicu koje su izradila djeca, med i razni proizvodi od meda, vrećice s lavandom na kojima su bili napisani citati iz evanđelja, a bilo je tu i čaja, kuhanog vina, ali i hrane... U dvorištu župe bila je postavljena i betlehemska štalica, a u crkvi je održan koncert *VIS-a Ritam vjere* iz Subotice.

»Ponudili smo ljudima i vjerski i svjetovni program. Ono što me posebno raduje jeste da su se ljudi uključili oko svega i dali svoj doprinos. Skupili smo 107.000 dinara. Htjeli smo sve odmah provesti i u djelo, ali nas je prekinuo covid, pa je tako naša priča čekala godinu dana. Kontaktirao sam *Kolijevku* i doznao da su im najpotrebnije pelene i higijenske potrepštine. Hm, gdje ću tražiti pelene, ne znam ni kako to izgleda, niti koja veličina im treba, rupčiće, kreme..., te sam zatražio pomoć«, priča vlč. Cvijin.

Skupa možemo više, bolje

Župniku u pomoć priskočila je **Amalija Šimunović**, koja je u potrazi za potrepštinama uočila market *Sinaga* iz Sombora.

»Amalija mi je rekla kako oni imaju najbolju ponudu, ali i zanimljiv podatak da je o njima čitala u *Hrvatskoj riječi*. Tako sam došao do braće **Lovrić**, koji su, što sam kasnije saznao, aktivni i u svojoj župi u Somboru. Kontaktirao sam ih i oni su dali svoju ponudu, te su se i na svoj način uključili u ovaj naš mali projekt. Svu robu su nam dali bez marže, odnosno njihove zarade, a ujedno su oni i robu dostavili u Suboticu«, pojasnio je Cvijin i dodao: »Ono što sam hio naglasiti jeste da do njih i ove suradnje vjerojatno ne bi ni došli da nije bilo *Hrvatske riječi* i priče o gospodarstvenicima. To je prevagnulo u našoj odluci da idemo k njima. To je način kako povezati naše ljude. Želim vas potaknuti da to radite i dalje«, poručio je Cvijin.

Cijela ova priča, završila je onako kako je i planirana – pomoći djeci. Paketi s pelenama, kremama i drugim higijenskim potrepštinama u *Kolijevku* su stigli 3. ožujka.

Izjavu iz Doma za djecu ometenu u razvoju *Kolijevka* nismo dobili, jer uposlenici nisu nadležni davati izjave, ali smo sigurni kako im je ova, kao i svaka druga pomoć, dobro došla. Vlč. Cvijinu se zbog epidemioloških razloga želja da posjeti ustanovu nije ostvarila, ali želja župljana da pomognu djeci je ostvarena. Neka ova priča bude poticaj i drugima.

Ž. V.

Učenici OŠ *Ivan Milutinović* u projektu *Povratak korijenima*

Kad se male ruke slože...

Učenici OŠ *Ivan Milutinović* sudjeluju u još jednom projektu *Erasmus+KA 229*, pod nazivom *Povratak korijenima* (*Back to roots*) te su i ovoga puta pokazali da »Kad se male ruke slože«, puno toga se može.

Po riječima učiteljice **Sanje Dulić**, ovaj projekt okuplja pripadnike hrvatske nacionalne manjine koji žive u Italiji (moliški Hrvati), Srbiji (bunjevački Hrvati) i Austriji (gradišćanski Hrvati). Projekt su osmislili djelatnici OŠ *Bakar* u Hrvatskoj i povezali nacionalne manjine s domovinom. Tako će se učenici osnažiti u očuvanju kulture i jezika, upoznat će tradicijske igre, sačinjit će knjigu recepata i napraviti mali rječnik riječi koje su karakteristične za ove hrvatske dijalekte.

Brojne aktivnosti i radionice

Projektni tim u spomenutoj subotičkoj školi čine djelatnici: **Nataša Pastva**, **Marina Kovač**, **Marica Skenderović**, **Jelena Vidaković Mukić** i Sanja Dulić, uz pomoć ravnatelja **Ivana Stipića**.

Projekt će trajati dvije godine i sastojat će se od četiri susreta učenika i nastavnika.

»Prvi susret će biti održan u Bakru pod nazivom 'Bilo jednom u našem kraju'. Tada će naši učenici i učenici iz Italije i Austrije upoznati tradicionalne igre za djecu kojim su se igrali naši stari na otvorenim prostorima u vremenu kada nije bilo interneta i online igrica. Sudjelovat će u jezičnoj radionici koja će biti uvod u pripremu razlikovnog rječnika koji ćemo izraditi u sklopu projekta. Imat će predavanje o glagoljici i izrađivat će glagoljsko pismo i time upoznati bogato glagoljsko naslijeđe«, priča Sanja Dulić i pojašnjava kako će tijekom aktivnosti u Italiji, pod nazivom »Moje pjesme, moji snovi« učenici imati priliku učiti tradicionalne napjeve moliških Hrvata i time pridonijeti razumijevanju bogatog naslijeđa sudionika hrvatske nacionalne i jezične manjine izvan Hrvatske, a jezičnom radionicom će upoznati fonološku, fonetsku i morfološku sintaksu ovog starog hrvatskog dijalekta te će naučiti nekoliko riječi.

U sklopu aktivnosti »Kako smo se nekada igrali« sudionici će u Subotici upoznati tradicijske igre i ples, izrađivat će tradicionalne igračke te prikupljati recepte jela koja su kuhale naše bake.

Posljednju zajedničku aktivnost pod nazivom »Ja sam za ples« učenici će imati u Austriji, gdje će u glazbeno-dramskoj radionici uvježbavati hrvatski mini mjuzikl i svladati gradišćanske narodne pjesme. U jezičnoj radionici će se susresti s posebnostima triju susjednih sela te će prikupljati riječi za izradu višjezičnog rječnika.

Online suradnja

»Zbog trenutne epidemiološke situacije vezane uz covid-19 nismo bili u mogućnosti otići u Bakar, kao što smo planirali u listopadu, te je odlazak pomjeren za proljeće. S našim partnerima smo stalno u kontaktu i surađujemo online. Učenici 4. c, 5. c razreda i nižih razreda u Maloj Bosni su u našoj školi izradili projektni kutak kojim predstavljaju naše aktivnosti, te su fotografirali mjesta u Subotici i u njejoj okolini u kojima vole provoditi vrijeme. Izradili su i film *Naš kutak*, kako bi predstavili našim partnerima Suboticu i okolicu«, pojašnjava Sanja Dulić i dodaje: »Cilj ovoga projekta je bogatu tradiciju predaka prenijeti na mlađe generacije. Zajedničkim aktivnostima s vršnjacima djeca će razmjenjivati svoja znanja i iskustva, te učiti čuvati tradiciju i nematerijalnu kuturnu baštinu. Učimo ih da cijene različitost i da istraju na putu njegovanja tradicije svojih predaka.«

Na ovaj način učenici OŠ *Ivan Milutinović* će prenošenjem ljubavi i brige prema ljepoti naše baštine, kao i baštine hrvatskog naroda koji živi izvan Hrvatske, steći nova prijateljstva koja će se njegovati i u budućnosti.

Ž. V.

Saša Milanković, kuhar

Međunarodno gastronomsko iskustvo prenosim svojim učenicima

Zahvaljujući svome gastro umijeću **Saša Milanković** iz Subotice prošao je svijeta i postao respektabilni kuhar čija vještina je i nagrađivana na brojnim međunarodnim natjecanjima. Uslijed koronavirusa i duljeg zastoja u turističkoj branši, posljednjih nekoliko mjeseci je stacioniran u rodnom gradu, radeći u *Hederi* i predavajući predmet kuharstvo u srednjoj ugostiteljskoj školi. Između brojnih radnih obveza pored restoranskog štednjaka i za školskom katedrom pronašao je vremena odgovoriti na našu seriju brzih pitanja.

Kada ste se počeli baviti gastronomijom i kako je došlo do interesa za ovu profesiju?

Počelo je upisom u srednju školu, u rodnoj Subotici, a sad interes... Uvijek sam volio dobro pojesti, pa sam još i prije škole pripravljaao hranu za svoje ukućane. Bila su to jednostavna jela od jaja, krumpira, deserti od biskvita i nekog krema, kada malo čokolade čuda pravi. Tako se

danas i moj sin često zna sjetiti i napraviti sebi hranu, a pohađa tek peti razred. Ne vjerujem u nasljeđivanje profesije, jer ipak smo u nekoj informatičkoj budućnosti i interesi su baš u toj domeni. No, tko zna...

Prvo zaposlenje?

Zaposlio sam se u restoranu *Agros centar* (u Gradskoj kući gdje je danas *McDonald's*, prim. a.), koji eto stjecajem okolnosti više niti ne postoji. Sjećam se da smo prvoga radnoga dana moj kolega **Zoltán** i ja zakasnili na posao. A kasnili smo zato što smo stigli pravo iz škole, neposredno s dodjele diploma. To nam tada nitko nije zamjerio. Kazao bih: bila su bolja vremena. No, nisam se dugo zadržao u *Agrosu*, jer sam već nakon nekoliko mjeseci rada u prosincu 1995. godine otišao na odsluženje vojnog roka.

Kako je uopćeno gledano tekla Vaša kuharska karijera?

Uhhhh, ima toga. Počeo sam još za vrijeme škole raditi i zarađivati džeparac u kuhinji. Isprva na Paliću, u *Magici*, s mojim tada i danas šefom i prijateljem **Károlyom Remeteom**, s kojima skoro nisam prekidao poslovne odnose, makar se oni svodili samo na intelektualnu osnovu i bez praktičnog dijela. Dobar dio prakse proveo sam u francuskom restoranu *Club Colbert*, gdje sam kasnije radio i samostalno kao vlasnik s mojim velikim prijateljem **Ivanom Kujundžićem**. Poslije vojske (još na redovnom odsustvu) sam se na kratko zaposlio u restoranu *Népkör* i polako počeo upoznavati našu pravu vojvođansku kuhinju. Potom slijedi restoran *Spartak*, također značajno otvaranje vidika glede domaće kuhinje. Kada sam postao malo iskusniji, otišao sam u Budimpeštu i bio tamo skoro dvije godine. Potom malo na Hrvatskom primorju i onda sam dobio prilike oprobati se na *Majuru*, potom *MG Clubu*, *Shirazu* i onda u *Maloj gostioni*. Tu se sve lijepo razvilo u karijeri kako treba i narednih deset godina sam se otisnuo na more, točnije na jahte i unaprijedio se znanjem o novim kulturama u prehrani. Sve vrijeme sam tijekom zimske stanke bio zaposlen u restoranu *Hedera*, kod **Károlya**, gdje me je gazda bodrio u tome da odem, iskusim svjetski posao i potom se vratim. Pretprošle godine sam posljednji puta radio na moru, a iz *Hedere* se i dalje »ne vadim«. Novina je to što od jesenas dio svog radnog vremena provodim u ugostiteljskoj školi kao predavač iz predmeta kuharstvo.

Odlaskom u inozemstvo počinje Vaša kuharska odiseja. Gdje ste sve radili?

Spomenuo sam već Budimpeštu, par puta sam radio na primorju, a kuhao sam i na Sardiniji, Korziki, Liguriji u sjevernoj Italiji, grčkom otočju i duž egejske obale Turske, te južnom dijelu Francuske – Azurnoj obali. Napomenuo bih da sam na ovim destinacijama bio brodski kuhar. Jedna od dražih egzotičnijih destinacija je svakako i Hong Kong, gdje sam također na brodu radio godinu i nešto dana. Sve ovo međunarodno gastro iskustvo za mene je vrlo vrijedno i značajno.

Iskustvo je donijelo kuharsku kvalitetu, a Vaše umijeće i zaslužena priznanja. Na kojim ste kuharskim natjecanjima sudjelovali i kave ste nagrade osvajali? Kada sam se upoznao s kolegama iz drugih dijelova zemlje, zahvaljujući **Ljiljani Rebronja** i **Đorđu Kostiću**, otvorile su se i mogućnosti pristupanja udruženjima tada Srbije i Crne Gore, a kasnije Srbije. Nastupali smo pojedinačno i timski, a spomenuo bih natjecanja u Istanbulu, Moskvi i na Cipru gdje smo uvijek osvajali neko od prva tri mjesta.

Kako biste usporedili našu bačku kuhinju u odnosu na inozemne sredine u kojima ste radili?

Hrana i prehrambene navike se razlikuju ne samo od zemlje do zemlje nego od grada do grada, što je u konačnici dobro jer su mogućnosti za varijacije beskonačne. Isto tako se i naša hrana i naša jela razlikuju isto kao i običaji u drugim regijama. Uvijek treba probati nešto lokalno i raspitati se kako je pojedino jelo nastalo, postoje li neki posebni običaji, navike i sl. Italija je jako raznovrsna i meni posebno draga zbog svoje hrane. Jedino u što im nikada ne bih popustio je maslinovo ulje koje je ipak najbolje iz Hrvatske. Naša domaća kuhinja u Bačkoj se

vremenom popularizirala i dobila neku svoju restoran-sku dimenziju, a skupa s time i određeni prepoznatljivi »umjetnički štih«.

Je li bilo pokušaja da našu hranu popularizirate u drugim podnebljima?

Iskreno, nikada s izravnom namjerom, ali spontano mi je to ponekada uspijevalo. Ta kulinarska odrednica bila je svojevremeno i tema na *Gastro festu* u Novom Sadu 2006.

Koje je Vaše omiljeno jelo, odnosno kako je to kada kuhar sam sebi sprema jelo?

E, to je jedno od čuvenih pitanja. Omiljeno je ono koje ne kuham sam sebi. No, volim spremati pačije meso i povrće na razne načine.

Kako pandemija koronavirusa utječe na Vaše životne i poslovne planove?

Kao i svugdje, korona je upropastila mnoge planove i mnogo planiranog posla. Ugostiteljstvo nikada nije stajalo ovako loše, čak ni devedesetih godina prošloga stoljeća. Covid-19 nije utjecao mnogo na moje planove jer evo, hvala Bogu, radim još uvijek u svojoj struci. Kao i

prethodnih 10-15 godina, s prekidima kuham u restoranu *Hedera*, a odskora radim i kao predavač kuharstva s praktičnom nastavom u srednjoj ugostiteljskoj školi. Na lijepom sam mjestu, u dobrom okruženju i uživam skupa s mojom obitelji.

Ipak, postoje li neki novi planovi za budućnost?

Odlazim na počinak s mnogo ideja i planova, a sutra dan pokušavam ispuniti barem jednu stvar. Plan mi je biti sa svojimima, s obitelji i raditi ono što najbolje znam. Također, želio bih se s praktičnog dijela prebaciti na teoriju jer mi se čini kako je sada ta teorija daleko bogatija nego prije.

D. P.

KOVAČEVI LJEŠNJACI u bođanskom ataru

Na oko kilometar i pol od centra Bođana, u tzv. bođanskom ataru, na površini od dva hektara nalazi se oko tisuću sadnica lješnjaka, koje je obitelj **Kovačev** počela gajiti prije 15 godina. U ovaj su se izazovan posao upustili silom prilika, budući da je glava obitelji **Pavle Kovačev**, po zanimanju poljomehaničar, zbog privatizacije firme u kojoj je radio, ostao bez posla. Inicijativa i ideja za sadnjom lješnjaka potekla je od njegove supruge **Štefanije**, kojoj se u prvi mah činilo da je u pitanju profitabilan i ne previše zahtjevan posao, što se ubrzo ispostavilo da i nije baš tako. No, nisu se pokajali, a jedan od dokaza za to je i činjenica što se uz sav taj višegodišnji rad i obilje lješnjaka u ovoj obitelji i danas rado i često jede ovaj orašasti plod.

Počeci proizvodnje

Ljubav prema voćarstvu i boravku u bođanskom ataru Bođanac Pavle Kovačev, rodом iz Bača, gaji iz djetinjstva, tj. iz vremena kada je kao dijete odlazio u vinograd u berrbu, a kasnije u šljivik svog djeda. U to vrijeme sigurno nije ni sanjao da će na djedovini jednog dana uzgajati lješnjak. No, ostavši bez posla i razmišljajući čime bi se, uz ratarstvo, mogao još baviti, supruga Štefanija je došla na ideju da posade lješnjake. Nakon promišljanja i vaganja, sadnice su 2006. godine zasađene, prvobitno na hektar i 30 ari (560 komada), uz naknadno proširenje na dodatnih 70 ari, pa tako obitelj Kovačev danas raspolaže s oko tisuću sadnica na dva hektara.

»To je u to vrijeme još bilo u povelju, na ovim terenima nitko nije imao zasad lješnjaka, osim jednog čovjeka u Vajskoj, koji je posadio jedan hektar. Otišli smo kod njega, vidjeli to, svjedočilo nam se pa smo i mi počeli s tim, informirajući se dodatno i putem literature. Te jeseni smo počeli pripremu, ogradili smo taj dio i ugovorili sadnice iz Subotice, a kada smo trebali saditi, čovjek nam kaže da

ih nema. To je bio šok, jer je to ljeto bilo izuzetno sušno, priprema je bila jako teška. Onda smo se konzultirali s tim čovjekom iz Vajske koji nas je uputio na vajštansku tržnicu gdje su se na jednoj tezgi prodavale sadnice iz Kamenara iz okolice Kruševca. Kupili smo ih, zasađili i primilo se gotovo sve (oko 95 posto)«, prisjeća se Pavle početka priče s lješnjacima.

Za dobar primitak i rod najvažnija je, kaže on, priprema zemljišta, a što se tiče same zemlje, lješnjak nije zahtjevan.

»Ovdje je gornji oranični sloj gajnjača (28-30 cm), a ispod je pijesak, što lješnjaku savršeno odgovara. Što se tiče gustine sadnje, Ministarstvo zahtijeva razmak od 5 m između redova i 4 m između sadnica, ali ova naša vojvođanska zemlja je plodnija i ona može podnijeti i manji razmak. Uz lješnjake su razvučena crijeva i navodnjavamo ga sistemom 'kap po kap'. Prvo smo zbog nedostatka novca imali trake, ali budući da su ih djetlići bušili, preko Ministarstva smo uzeli tvrda crijeva, kupio sam i novu crpku i tu smo ostvarili neki povrat.«

Rod, vijek trajanja, zaštita...

Na prvi rod lješnjaka se, za razliku od velikog broja voćki, čeka četiri-pet godina, ali kad počne rađati, iz godine u godinu je sve veći.

»Već u četvrtoj godini je bilo nešto lješnjaka, a u petoj, na hektaru i 30 ari rodilo je oko 150 kg u ljusci. Znači, bilo ga je oko 30-40 kg očišćenog, taman za mobu koja je bila u sadnji i za prijatelje. Sljedeće godine rod je povećan na 150 kg, pa 600-700 kg samog ploda. Svake godine nam rađa. Prethodne, 2019. bilo je 1.200 kg jezgre, a ove godine će biti oko tri tone«, kaže Pavle Kovačev, dodajući kako je vijek trajanja sadnica ovog orašastog ploda oko 50-60 godina te kako treba saditi makar dvije vrste, jer se on međusobno oprašuje.

 Valentina, Štefanija, Pavle i Emilija Kovačev

Sorte Kovačevih lješnjaka, koji je inače podrijetlom iz Italije, prije svega su *rimski*, *halski džin*, *tonda gentile* i *tonda gentile romana*.

I njega, kao i sve ostale biljke, napadaju razne bolesti, te stoga zahtijeva zaštitu.

»Govore kako mu ne treba zaštita. Ne treba mu kao jabukama, ali četiri-pet špricanja godišnje nije na odmet. U jesen i u proljeće ide plavo špricanje, onda nešto protiv monilije, obavezno dva puta protiv surlaša, jer surlaš zna napraviti velike štete (u Francuskoj šteta zna biti i na 60 posto od njega). Nismo do sada imali veliki gubitak, ali će doći vremenom, sad kad se proširuju zasadi. Pet-šest godina nije bilo vidljivo da se buši od surlaša, ali sad se evo pojavljuje.«

Što se tiče pomoći države, osim za crijeva za navodnjavanje iskoristili su je i za skupljačicu koju su kupili 2019. godine. Ona radi po principu usisavača i iako ide dosta sporo, puno im znači

Devedeset posto roda lješnjaka Kovačevi plasiraju u Novi Sad čovjeku koji se bavi veleprodajom uglavnom sušenih plodova. Od ostatka dio ide u Bač, te za vlastite potrebe.

»U prvim godinama nudio sam ga i raznim sindikatima, prodavaonicama, svugdje gdje ima više zaposlenih i gdje su imali stabilan izvor primanja. Međutim, to je išlo slabo, znali su tražiti samo po 200 grama, što nam na veliku količinu kojom smo raspolagali ništa nije značilo«, kaže Pavle.

Profitabilnost i isplativost

Pavle Kovačev također ističe kako bavljenje proizvodnjom ovog ploda u današnje vrijeme više nije ni blizu tako profitabilno kao nekad, a nije ni lako zbog nedostatka radne snage.

»Mnogi ovako razmišljaju – 10 eura kilogram lješnjaka, znači tona u jezgri 10 tisuća eura. Ma, to je samo šarena laža. To je u ovih deset godina, koliko prihodujemo od njega, bilo samo jednom da smo 1.500 dinara dobili za kilu očišćenog lješnjaka. Sada je kilogram 5,5-6 eura (600-700 dinara). Prije deset godina cijena lješnjaka na veliko je bila ista kao i sada. A počeli smo sa satnicom od 120 dinara za radnika, a sada je 300. Ali ni nema radne snage. Zato

nam skupljačica puno znači, a i sve što znam uradim sam. Angažiram samo nekoliko ljudi oko skupljanja granja, i to je to.«

Lješnjak koji prodaju je očišćen, a oko 80 posto tog posla odradi stroj za krckanje, koji također posjeduju. Za preostalo čišćenje, koje se radi ručno, angažiraju radnike. Radi ilustracije, navest ćemo podatak da se za osam sati okrcka oko 250 kg lješnjaka u jezgri.

Osim gajenja lješnjaka, Pavle je pravio i sadnice, kojih je prodao oko tisuću, a prve tri godine su u svakom međuprostoru sadili četiri reda graha i tako iskoristili i taj dio zemljišta.

Što se tiče štetnika, Pavle pojašnjava kako u mladom zasadu štetu pravi zec tako što oriba koru. Tu su i djetlići koji su mu svojedobno bušili crijeva, i sad kako je lješnjak dospio na rod, dosta dolaze jazavci. Od tri-četiri žbuna u rodu znaju pojesti sve, što je oko 20 kg jezgre.

»Ali to je majka priroda. Stavljao sam zamke, ali jazavac je jak, pokida ih, pa ne vrijedi, odustao sam. I s djetlićima sam se borio, ali sam i od toga odustao. Malo i jeleni nekad preskoče ogradu i kidaju koru kod mladih grana«, kaže on, dodajući kako na sreću nisu imali slučajeva krađe, jer »za kabo lješnjaka, onaj od deset litara, treba sat vremena kupljenja, a tim se kradljivci neće baviti«.

Inicijator za bavljenje ovim poslom, kako smo spomenuli na početku, bila je Pavlova supruga Štefanija, a na pitanje zašto baš lješnjak, ona je odgovorila:

»U to vrijeme, istražujući po internetu, na puno mjesta sam naišla na podatak da je lješnjak deficitarna roba, cijena mu je bila visoka, a i činilo mi se da oko njega nema puno posla. Pa rek'o mi ćemo to posaditi i onda čekaš pet-šest godina da počne s rađanjem i poslije to ide lako i nekim svojim tokom. Međutim, ispostavilo se da to uopće nije lako, bilo je tu posla i tih prvih pet-šest godina.«

Najveći dio posla Pavle uradi sam, a dok nisu kupili skupljačicu, u skupljanje lješnjaka su, osim supruge, bile uključene njihove dvije kćerke – **Emilija** (22) i **Valentina** (19), koje i danas znaju pomoći oko čišćenja.

Unatoč zahtjevnoj i više ne toliko profitabilnoj proizvodnji gajenja lješnjaka, Pavle Kovačev na koncu ističe kako se nijednog momenta nije pokajao što je krenuo u ovaj posao, te kako mu je, kada je u bođanskom ataru među svojim lješnjacima, puno srce.

I. Petrekanić Sič

Kolokvij o banu Jelačiću

PETROVARADIN – LXVIII. znanstveni kolokvij ZKVH-a s temom »Josip Jelačić Bužimski – hrvatski ban« bit će održan danas (petak, 12. ožujka) u Spomen-domu bana Josipa Jelačića u Petrovaradinu (Strossmayerova 3), s početkom u 18 sati. Predavač će biti povjesničar mr. sc. **Dominik Deman**.

Josip Jelačić, hrvatski ban i general vojske Habzburške monarhije, rođen je u Petrovaradinu 16. listopada 1801. godine u podgrađu tvrđave gdje je njegov otac **Franjo** bio časnik. U Petrovaradinu je svečano obilježena stogodišnjica njegova rođenja, kao i dvjestogodišnjica. Jedna ulica i trg nosile su ime po njemu, a 2003. godine obnovljen je rad Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva *Jelačić*. U hrvatskom narodu je ban posebno poštovan i omiljen usprkos proturječnim stavovima i vrednovanjima njegovog lika i djela od strane povjesničara.

Kolokvij će biti održan uz sve propisane protuepidemijske mjere.

VII. Tambura instrumental festival

SUBOTICA – VII. *Tambura instrumental festival* bit će održan online od 15. do 17. ožujka, a moći će se pogledati na Youtube kanalu HGU-a *Festival bunjevački pisama*. Natjecanje je rezervirano za soliste koji sviraju prim/bisernicu i basprim/brač, te za komorne tamburaške sastave. Ove godine u kategoriji osnovnih, odnosno nižih škola prijavljeno je 52, dok je za srednju školu prijavljeno 23 učenika. Natjecanju će se priključiti i šest studenata Glazbene akademije u Zagrebu i Akademije za umjetnost i kulturu iz Osijeka.

U kategoriji komornih sastava ove godine će se natjecati četiri sastava, dva iz Subotice i dva iz Požege.

Natjecatelji dolaze iz 20 različitih glazbenih škola i to iz mjesta: Subotica, Ada, Apatin (istureno odjeljenje Sonta), Požega, Križevci, Zagreb, Sesevete, Slavonski Brod, Vukovar, Sisak, Đakovo, Orahovica, Marija Bistrica, Biograd na Moru, Varaždin, Bjelovar i prvi puta će u ovome natjecanju sudjelovati i učenici iz Banja Luke (BiH).

Organizator ovogodišnjeg natjecanja je Hrvatska glazbena udruga *Festival bunjevački pisama*, a suorganizator je Glazbena škola Požega.

Ž. V.

Koncert tamburašice Ivane Mačković

SUBOTICA – Tamburašica i studentica prve godine na Muzičkoj akademiji u Novom Sadu **Ivana Mačković** održat će u utorak, 16. ožujka, svoj prvi solistički koncert, u povodu deset godina sviranja tambure. Koncert će biti održan u svečanoj dvorani Muzičke škole u Subotici, a na

programu su djela **Demerssemana**, **Chaminadea**, **Debussyja** te ruska narodna *Oči čorne*. Mačković će na klaviru pratiti korepetitorica **Tara Glončak Karapandžić**, a posebna gošća koncerta bit će **Anastasija Stokin** na klaviru. Početak je u 18 sati.

Ulaz je besplatan, a zbog ograničenog broja ljudi koji može prisustvovati na koncertu, potrebno je ranije preuzeti ulaznicu u tajništvu Muzičke škole.

Hrcko i Kužiš?!: Natječaj za poeziju i prozu

SUBOTICA – Dječji i omladinski časopisi *Hrcko* i *Kužiš?!* raspisali su natječaj za literarne radove pod sloganom: »Budi pisac, pjesnik budi / Nek riječi polete iz grudi, u sebi maštu probudi!«.

Radovi (pjesma, proza u obliku kratke priče) mogu biti pisani hrvatskim standardnim jezikom, te mjesnim hrvatskim govorima (bunjevačka i šokačka ikavica).

Pjesme ili priče šalju se na e-maileve: hrcko@hrvatskarijec.rs ili kuzis07@gmail.com.

Prvi rok za slanje radova je kraj školske godine, a drugi do 20. rujna 2021. godine.

Autori najboljih radova bit će nagrađeni na *Danima hrvatske knjige i riječi* – *danima Balinta Vujkova* u listopadu.

Čeka vas iznenađenje!

Uz svoj rad(ove) potrebno je poslati sljedeće podatke: ime i prezime, razred, naziv škole i mjesta, ime i prezime učitelja, nastavnika ili profesora (mentora).

Organizatori natječaja su: NIU *Hrvatska riječ*, Hrvatsko nacionalno vijeće, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatska čitaonica Subotica.

Poziv za Liru naivu 2021.

SUBOTICA – Hrvatska čitaonica i Bunjevačko-šokačka knjižnica **Ivan Kujundžić** pri Katoličkom društvu **Ivan Antunović** Subotica upućuju poziv za devetnaesti susret hrvatskih pučkih pjesnika pod nazivom *Lira naiva* 2021.

Zainteresirani pjesnici trebaju poslati 3-5 svojih (neobjavljenih) pjesama koje mogu biti pisane standardnim hrvatskim jezikom ili ikavicom (bunjevačkom ili šokačkom), a bit će objavljene u zbirci. Pokrajinski susret pjesnika *Lira naiva* 2021. bit će održan 29. svibnja 2021. godine u Vajskoj.

Pjesme i prijavu (s kraćom biografijom te fotografijom/portret), u wordu treba poslati do 10. travnja 2021. na adresu: Hrvatska čitaonica, Bele Gabrića 21, 24000 Subotica ili putem elektroničke pošte na adresu: katarina.celikovic@gmail.com.

Detaljnije informacije mogu se dobiti putem telefona broj +381/64-659/07/52.

Smjena Matije Evetovića, prilozi za Hrvatski dom u Somboru

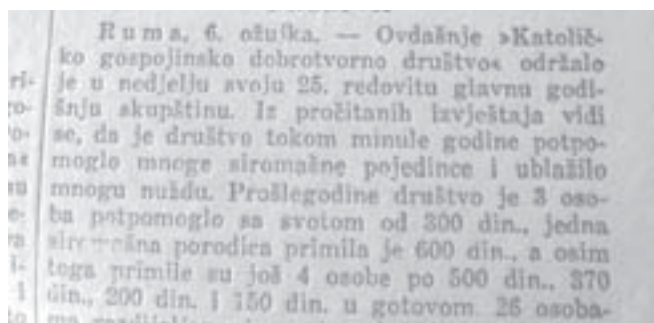
6. ožujka 1970. – *Subotičke novine* pišu da je formirana prva sekcija HKUD-a *Bunjevačko kolo* – književna sekcija. Voditeljem ove sekcije je postao **Balint Vujkov**, a njegovim zamjenikom **Stipan Skenderović**.

7. ožujka 1925. – *Subotičke Hrvatske novine*, glasilo Vojvođanske pučke stranke, na čijem čelu se nalazio **Blaško Rajić**, pišu: »Mi smo, mi, Pučka stranka, našim političkim radom i preko Hrvatskih novina doveli Bunjevce do hrvatske svijesti. Danas zna svaki Bunjevac, da je on Hrvat«.

7. ožujka 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše da će 11. ožujka u 8 sati prije podne biti održana u crkvi sv. Marije u Zagrebu misa zadušnica za **Jašu Jelašića**, pokojnog narodnog zastupnika. Zadušnicu će održati župnik **Beluhan**.

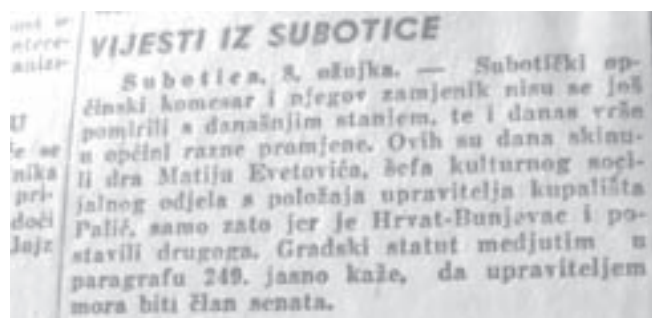
8. ožujka 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše da je 5. ožujka održan sastanak radnog odbora Hrvatske seljačke stranke za Bačku i Baranju u Somboru. Sastanku su prisustvovali **Josip Vuković Đido**, **Mičo Skenderović**, **Mihovil Katanec**, **Grga Vuković**, **Ivan Knežević** i **Jerko Zlatarić** te brojni istaknuti prvaci i članovi iz svih mjesta kotareva Sombor, Apatin, Batina i Bač.

8. ožujka 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše da je Katoličko gospojinsko dobrotvorno društvo održalo 5. ožujka svoju 25. redovitu glavnu godišnju skupštinu.

9. ožujka 1930. – *Obzor* piše da će 8. ožujka beogradski kanonik **Petar Vlašić** održati u Katoličkom krugu u Subotici predavanje o katolicizmu u Srbiji i gradnji katoličke katedrale u Beogradu.

9. ožujka 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše da je subotički gradonačelnik **Marko Jurić** skinuo **Matiju Evetovića**, gradskog senatora, s položaja upravitelja kupališta Palić »samo zato jer je Hrvat-Bunjevac« i postavio drugog čovjeka, što je protivno gradskom statutu, koji jasno kaže da upraviteljem mora biti član gradskog senata.

9. ožujka 1996. – *Žig* piše da je 1. ožujka u sali HKC-a *Bunjevačko kolo* dramska sekcija održala premijeru komedije **Matije Poljakovića** *Jedna cura – sto nevolja* u režiji **Bele Franciškovića**.

10. ožujka 1939. – *Subotičke novine* pišu da je profesor Državne muške gimnazije u Subotici podnio molbu gradu Subotici da mu se dodijeli pomoć za izdavanje djela o bunjevačkoj književnosti. Gradsko vijeće je usprkos deficitu donijelo odluku da se **Vasiljeviću** da traženi novac. Međutim, Vasiljević nikad nije objavio najavljenju knjigu.

10. ožujka 1939. – *Subotičke novine* pišu da je na zagrebačkom veterinarskom fakultetu diplomirao **Albe Rudinski**, sin trgovca svinjama **Franje Rudinskog**.

11. ožujka 1894. – *Subotičke novine* pišu da je u Subotici Pučka kasina zajedno s Pučkom čitaonicom (Polgári Olvasókör) 15. ožujka svečano obilježila mađarski nacionalni blagdan – godišnjicu revolucije 1848.

12. ožujka 1937. – *Subotičke novine* pišu da je u Somboru 7. ožujka tamošnji župnik **Antun Skenderović** održao u dupke punoj sali Križarskog doma predavanje o uljudnosti i lijepom ponašanju.

12. ožujka 1939. – *Subotičke novine* donose popis ljudi koji su dali prilog za podizanje Hrvatskog doma u Somboru. Po 1.000 dinara su dali **Stipan Gluvić**, **Pajo Strilić**, **Jaga** i **Ivan Budinčević**, po 600 **Stipan Lukić Antunov**, po 500 **Franjo Pekanović Šandorov**, po 300 **Stipan Strilić**, po 100 **Mato Kovač**, **Joso Krajniger**, **Roko Varga**, **Franjo Mijić**, **Ivan Firanj**, **Antun Krajniger**, **Ivan Jurišić**, **Antun Mihalović**, **Lajčo Zemljak**. Po 50 **Stipan Lukić Antunov** (već prije dao 200) i **Josip Lukač**. Novine napominju da će svakom »hiljadaru« biti ime ispisano zlatnim slovima na velikoj mramornoj ploči koja će biti istaknuta na vidnom mjestu u Hrvatskom domu. Ostali darovatelji bit će uneseni u »zlatnu knjigu« HKD-a *Miroľjub*.

70. obljetnica smrti poznatog političara bačkih Hrvata

Sjećanje na Đidu

U povodu 70. obljetnice smrti političkog prvaka bačkih Hrvata između dva svjetska **Josipa Vukovića Đide** (1890. – 1951.) predstavnici Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, HKPD-a *Matija Gubec* i UBH-a *Dužijanca* posjetili su 4. ožujka grob ovog velikana na Bajskom groblju u Subotici i položili vijenac, objavio je DSHV.

Rodom iz Gornjeg Tavankuta, Josip Vuković Đido je ostavio veliki trag u kolektivnom sjećanju, kako svojih suzavičajnika tako i svih bačkih Hrvata. Sudjelovao je u gotovo svim političkim gibanjima u predratnom i međuratnom razdoblju (1918. – 1941.), zastupajući predano i požrtvovno interese svoga naroda. Odlučno se protivio njegovoj asimilaciji i društvenoj marginalizaciji. Sudjelovao je na Versaileskoj mirovnoj konferenciji u svojstvu svjedoka i kao takav pridonio pripajanju Bačke Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

Zbog svojih stavova, koji nisu bili po volji lokalnih i inih moćnika, morao se često braniti na sudu. U fokusu svojih političkih zalaganja imao je interese i potrebe nižih i srednjih zemljoposjednika te općenito širokih slojeva bačkih Hrvata i kao takav ostao uzor mnogim po-

litičkim prvacima ovdašnjih Hrvata. Bio je istaknuti član Bunjevačko-šokačke stranke i Hrvatske seljačke stranke. Biran je 1935. za narodnog zastupnika, a 1939. za senatora Banovine Hrvatske.

D. B. P.

Regionalna razina kviza *Mreža čitanja*

Sedam srednjoškolaca na državnoj razini

Od dvanaest subotičkih srednjoškolaca, koliko ih je sudjelovalo na regionalnoj razini online kviza *Mreža čitanja*, čak šestero se plasiralo na posljednju, državnu razinu. To su iz gimnazije *Svetozar Marković* **Lucia Matužić**, **Sara Vuković** i **Josipa Kujundžić** te iz subotičke Medicinske škole **Jana Mihajlović**, **Božana Vujačić** i **Josipa Horvacki**. Uspješan je bio i **Dario Vojnić Hajduk**

iz Politehničke škole u kategoriji multimedijskog uratka koji je također prošao regionalnu razinu natjecanja.

Inače, u ovoj drugoj razini kviza znanja i kreativnosti *Mreža čitanja* u kategoriji online testa znanja sudjelovalo je 327 učenika iz cijele Hrvatske i Subotice te 34 učenika koji su izradili multimedijски uradak. Ovogodišnji kviz posvećen je temi »Knjiga, knjižara, knjižnica«, a za ovu prigodu učenici su trebali pročitati dva ponuđena naslova (**Nina George**: *Mala pariška knjižara* i **Veronica Henry**: *Kako pronaći ljubav u knjižari*) i dodatnu literaturu. Do naredne, državne, završne razine natjecanja, koja je zakazana za 14. svibnja 2021. godine pročitati će i knjigu **Amy Meyerson** *Nebo puno knjiga*.

Kviz znanja i kreativnosti *Mreža čitanja* organizira Hrvatska mreža školskih knjižničara, dok provedbu u Subotici realizira Gradska knjižnica Subotica u suradnji s NIU *Hrvatska riječ*.

B. I.

Časopis za književnost, umjetnost i znanost

Novi dvobroj *Klasja naših ravni*

Izšao je novi svezak časopisa za književnost, umjetnost i znanost *Klasje naših ravni* (broj 1-4 za 2020. godinu). Novi svezak posvećen je predstavi *Avaške godine* koju je nedavno postavio Književno-teatarski kružok HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice. Uz intervju s redateljicom **Nevenom Mlinko**, tu je i cijeli tekst predstave, nastao dramatizacijom istoimene poeme **Milovana Mikovića**.

U segmentu novih književnih tekstova, možete pročitati pripovijetke i jednočinku **Ruže Siladev**, poeziju **Nevene Mlinko** i kratku priču **Mirka Kopunovića**. Također, tu su i tekstovi prim. dr. **Marka Sentea** o znamenitim subotičkim liječnicima.

Časopis *Klasje naših ravni* izlazi u nakladi ogranka Matice hrvatske u Subotici. Cijena sveska je 150 dinara, a može se kupiti u subotičkoj knjižari **Danilo Kiš**.

D. B. P.

Novi brojevi godišnjaka HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta

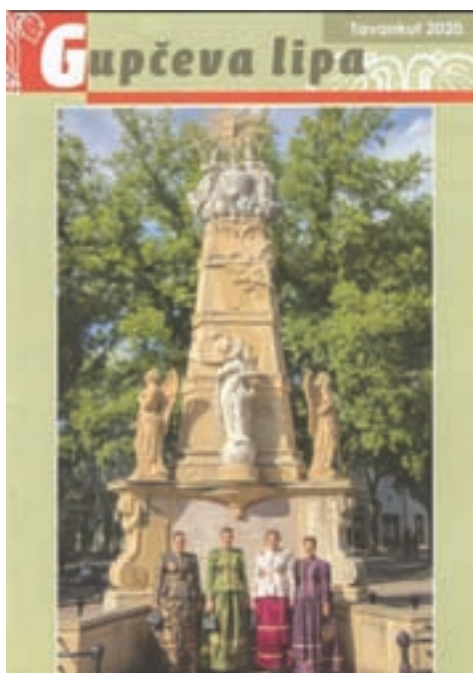
Gupčeva lipa – svjedok kontinuiteta

U petak, 5. ožujka, u prostorijama HKPD-a *Matija Gubec* u Tavankutu predstavljeni su novi brojevi godišnjaka te udruge – *Gupčeva lipa*. Predstavljeni su dvoboj za godine 2018. te 2019., koje kao urednik potpisuje **Dubravko Bilinović** te *Gupčeva lipa* za godinu 2020. koju je uredio **Ivica Dulić**.

Gupčeva lipa je godišnja kronika HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta koja se tiska s ciljem da memorira najvažnije događaje i aktivnosti pojedinih odjela ove udruge, a koji su održani tijekom jedne godine.

Prva *Gupčeva lipa* objavljena je 1999. kao kronika događaja iz 1998., a tiskana je i za 2000. godinu. Zbog financijskih poteškoća *Gupčeva lipa* nije tiskana od tada pa sve do 2008. godine, od kada se redovito izrađuje. Urednici koji su do sada potpisivali *Gupčevu lipu* su **Nela Skenderović**, **Marija Matković**, **Dijana Prčić**, **Dubravko Bilinović** i **Ivica Dulić**.

Posebnu zahvalnost urednici su ovom prigodom uputili svim voditeljima sekcija koje u Društvu djeluju: **Joze-**

fini Skenderović, **Darku Prčiću**, **Sandi Benčik**, kao i predsjednicima hrvatskih udruga u Tavankutu **Ladislavu Suknoviću** i **Ljubici Vuković-Dulić**, NIU *Hrvatska riječ*, tehničkom uredniku **Thomasu Šujiću** te tiskari *Rotografika*.

I. D.

»Godine novog preporoda«: 300 godina od rođenja Martina Parčetića, prvog somborskog gradonačelnika (II.)

Hrvati na braniku Sombora 1686. – 1699.

Događaji poslije oslobođenja Budima 1686. iznjedrili su dvije krupne figure u povijesti Hrvata i Sombora. To su Dujo Marković i njegov sin Đuka Marković

Sombor se u Velikom bečkom ratu istaknuo kao uporište u borbi protiv Turaka. Odolijevao je turskim napadima i služio kao centar oko kojega su se sakupljali odmetnici od turske vlasti. Tome ima zahvaliti prije svega Hrvatima, koje je na hvale vrijedan način predvodio **Dujo Marković**, starješina i rodonačelnik plemenite obitelji Marković. On i njegovi nasljednici ispisali su nekoliko zlatnih stranica u povijesti Sombora.

Širi kontekst

Poraz osmanske vojske pod Bečom 1683. bio je više od deblokade opsađenog grada. Beč se nalazio već ranije pod opsadom (1529.) ili pred opasnošću od opsade (1566. i 1664.). Godine 1566. ga je spasio opsade **Nikola Zrinski**. Međutim, nikada prije 1683. turski poraz nije bio tako težak. Uslijedile su jedna za drugom pobjede austrijskog oružja, od kojih je najsnažnije podjeknulo oslobođenje Budima 1686. Ono je zapravo pokazalo da uspjesi austrijske vojske nisu privremeni nego naprotiv trajni. Gotovo dvoipolstoljetna osmanska vladavina u srednjoj Ugarskoj primaknula se kraju. Što je najvažnije, kršćani pod osmanskom vlašću počeli su prelaziti u većem broju na stranu pobjedničke sile Austrije, u kojoj su vidjeli pobjednika »neprijatelja Kristovog imena«. Među njima bili su i bački Hrvati, koji su prije samo nekoliko godina služili osmansku Portu.

Uloga somborskih Hrvata

Brojni dokumenti otkrivaju ulogu Hrvata iz Sombora i okolice u oslobođenju Bačke. Jedan dio njih je otkriven u bečkim i obiteljskim arhivama. Za to zaslugu imaju mađarski i srpski povjesničari, u prvom redu **István Iványi**, odnosno **Aleksa Ivić** i **Slavko Gavrilović**. Drugi (vjerojatno veći) dio čeka istraživače, koji će ih otkriti i dati im odgovarajuće značenje i tako »promijeniti« povijest. Međutim, začudo, otkriveni dokumenti su površno proučavani, fragmentarno objavljeni, tendenciozno tumačeni,

Grb s plemićke diplome Duje Markovića 1690.

što je navodilo kasnije čitatelje i istraživače na zabune. Jedna od popularnih zabluda, koja se do danas sreće u historiografiji (kod pisca najnovije monografije o povijesti Sombora **Milana Stepanovića**) jest priča o naseljavanju veće skupine Hrvata pod imenom Bunjevci u Sombor 1686. godine.

Zapravo, nije isključeno da je na vijest o oslobođenju Budima određen broj Hrvata izdaleka, iz Bosne, prešao u Sombor. Međutim, po svemu sudeći, Hrvati su oko Sombora već imali snažnu jezgru i organizaciju još u tursko vrijeme, na čijem čelu se 1686. zatekla obitelj Marković. Dakle, 1686. nije zatekla somborske Hrvate kao izbjeglice iz Turske nego kao politički i vojni čimbenik, koji je znatno olakšao napredovanje austrijske vojske u ulozi sličnoj onoj kada su 1918. olakšali napore srpske vojske

i Srpskog narodnog vijeća u Novom Sadu za priključenje Vojvodine Srbiji.

Na braniku Sombora

Događaji poslije oslobođenja Budima 1686. iznjedrili su dvije krupne figure u povijesti Hrvata i Sombora. To su Dujo Marković i njegov sin **Đuka Marković**. Dujo se zatekao kao jedan od dvojice zastupnika bačkih i bosanskih Hrvata u logoru **Maksimilijana II. Bavorskog** nedaleko od Baje 1687. Obećao je 1.500 hrvatskih ratnika kao pomoć ratnim naporima Austrije. Zauzvrat je tražio da se 5.000 njegovih sunarodnjaka naseli u Suboticu, Baju i Segedin. Dvorsko ratno vijeće u Beču je prihvatilo Dujinu ponudu iste godine. Glavni austrijski zapovjednik u Ugarskoj **Antonio Caraffa** objavio je u Eperjesu (Prešov, Slovačka) odluku, kojom je formalizirao Dujin položaj de facto gospodara Bačke. Iste godine (1697.) zabi-

 Faksimil plemićke diplome Duje Markovića 1690.

lježeno je u Subotici krštenje **Katarine Parčetić**, ćerke **Ivana Parčetića**. Prema tome, čini se da Parčetići u prvo vrijeme nisu živjeli u Somboru.

Dujo je zapovijedao ne samo somborskom nego i nad bajskom, subotičkom, martonoškom, senčanskom, bačkom, titelskom vojnom posadom, pretečama kasnijih krajiških milicija. To su bile relativno male vojne postrojbe od po maksimalno 300 ljudi. Sa svojim sinom Đukom Dujo je odbio dva turska napada na Sombor. Svoje preopredjeljenje za kršćansku stvar je platio vlastitom imovinom. Naime, 1690. godine Beograd je pao pred Turcima, koji su sada od Austrijanaca preuzeli kontrolu nad situacijom. U pobjedničkom naletu prodrli su sve do Sombora. Zatekavši grad bez obrane, izložili su ga pljački. Tom prilikom su, kako napominje **Marko Marković**, sin Dujinog mlađeg sina **Matije Markovića**, odnijeli iz doma starješine obitelji Marković novac u vrijednosti od nekoliko tisuća forinti i skupocjeno ruho.

U obrani Sente, Bečeja i Srijema

Materijalni gubici nisu obeshrabrili prekaljenog ratnika Duju, koji je pamtio i gore. Kao pravi starješina razmišljao je zdravorazumski. Znao je da se materijalni gubici mogu lako nadoknaditi, a gubitak sinova ne. Odluka se pokazala ispravnom, jer je doista njegova loza iznjedrila mnogo velikana, uključujući **Belu Markovića** (1897. – 1941.), svjetski poznatog austrijskog speleologa.

Doista, daljnje ratne aktivnosti odvele su Markoviće izvan zavičaja, u Sentu i Bečej, pa i u ravni Srijem, odakle su odbijali turske upade i vraćali se s bogatim plijenom. »Gotovo da nije bilo prilika, kada nije, u znak pobjede u bitkama koje je hvalevrijedno vodio, obaviještavao gospodina kneza **Leopolda Herbersteina** o rukama krvavim od turske krvi i o brizi prema zarobljenicima«, piše Marko Marković.

Priznanja

Glas o Markovićima stigao je do cara **Leopolda I.**, koji ih je zauzvrat nagradio plemstvom. Plemićka diploma je objavljena u Laxenburgu 29. svibnja 1690. godine. Dujo Marković, njegova supruga **Petronela Vukelić**, sinovi Đuka i Matija, kćeri **Katica** i **Marta**, braća **Grgur**, **Franjo** i **Bariša**, te Grgurovi sinovi **Stipan**, **Franjo** i **Nikola** proglašeni su plemićima. Prema predanju, Grgur, Franjo i Bariša Marković su pretci **Markovića Kapetanovih**, koji i danas žive u okolini Sombora. Povjesničari kao **Stipanović** citirajući tobože ovu diplomu (zapravo nepouzdan čitanje **Antona Viktora Duišina**), pišu da je Dujo imao još jednog sina, **Kuzmu**, ali u diplomi se ne spominje takav, nego samo Katarina (Katica) Marković. Međutim, Dujo nije dočekao da vidi ovu diplomu. Već sljedeće godine poginuo je u bitci kod Slankamena. Zbog

stalnog ratnog stanja u Bačkoj, koje je produženo Kuručkim ustankom (1703. – 1711.), plemićka diploma je objavljena tek 13. lipnja 1713.

Od ostalih dokumenata koji vrjednuju ili rasvjetljuju podvige Markovića izdvaja se svjedodžba, koju je Duji i Đuki Markoviću izdao potpukovnik austrijske pukovnije **Souchez**, a objavio je Leopold knez von Herberstein godinu dana poslije izdavanja plemićke diplome, 15. svibnja 1691. Ondje se podcrtava kako su Dujo i Đuka Marković »veliki dio života proveli izvan svojih domova u pravim čarkama i na stražama«, što je i istina. Nekoliko mjeseci kasnije, Dujo Marković je poginuo u bitci kod Slankamena u kojoj je predvodio somborsku miliciju. Marko Marković je istaknuo da je njegov djed vjerno služio cara, »sve dok na koncu u bitci održanoj kod Slankamena, okružen sa svih strana neprijateljima i obasut brojnim teškim ranama, dajući život i krv koje je posvetio carsko-kraljevskoj službi, nije pao kao žrtva rata.«

Vladimir Nimčević

Inicijativa 40 dana za život

Nek' ŽIVOT imaju

Početkom korizme započela je još jedna kampanja Inicijative 40 dana za život, koja podrazumijeva tri osnovna stupa – molitvu i post, miroljubivo bdjenje i rad u lokalnoj zajednici.

Ova je Inicijativa do prošle godine bila prisutna samo u Subotici, no nakon predstavljanja knjige *Neplanirano*, lijepi broj mladih ju je pokrenuo i u Novom Sadu.

Inicijativa u Novom Sadu

Treća kampanja u Novom Sadu započela je ove korizme, a oko nje su mladi studenti iz Subotice, Sombora i Novog Sada, koji su preuzeli na sebe organizaciju, molitvu, bdjenje i rad u zajednici, točnije osvješćivanje ljudi s ovom tematikom o kojoj se malo govori.

»Molitva i post su nam potrebni jer je ovo u što smo mi krenuli duhovni boj. Molimo za majke, za nerođenu djecu, za liječničko osoblje, a miroljubivim bdjenjem smo prisutni u javnosti i dajemo podršku ženama da zadrže svoje dijete. Zagovaramo život od začeća pa do prirodne smrti«, priča nam **Nikoleta Malenić**, studentica II. godine Tehnološkog fakulteta – smjer inženjerstvo materijala u Novom Sadu, koja je rodom iz Sombora.

Zanimljivo je da su upravo mladi nositelji cijele kampanje u Novom Sadu.

»To je osjetljiva tema i ljudi svakako reagiraju, osobito oni ranjeni time. Ima i lijepih trenutaka, ali bilo je i onih koji su se podsmijevali, izrugivali... Sve to zajedno čini Inicijativu smislenom, jer da je sve samo dobro, vjerovatno ne bi valjalo. Nemoguće je da u Srbiji, u kojoj se toliko pobačaja čini, nitko neće reagirati negativno. Bili smo u strahu, ali smo znali da radimo dobru stvar. Duh Sveti je uz nas i ovo je naše poslanje«, priča Nikoleta i pojašnjava da su i njima samima ovo dobri temelji za budući život.

»Ne osuđujemo žene koje su imale pobačaj nego im nudimo pomoć oko iscjeljenja rana, a surađujemo s Udrugom *Mesto za mene* koja je po opredjeljenju 'pro-life'. Tu udrugu vode protestanti, a kada imamo potrebu, žene šaljemo kod njih. Tamo se nudi konkretan program za oporavak, pomoć majkama oko potrepština, pa i privremeni smještaj za majku i dijete. To je na neki način i naš doprinos ekumenizmu i voljeli bismo kada bi nam se u ovoj Inicijativi priključili i vjernici Pravoslavne crkve«,

kaže Malenić, koja je ujedno i voditeljica emisije *Dnevnik Inicijative 40 dana za život* koja se emitira svakog četvrtka u 11.30 sati na valovima Radio Marije.

Mladi vjernici svakoga dana mole ispred Klinike za ginekologiju i akušerstvo Kliničkog centra Vojvodine i to od 6.30 do 9.30 sati, a pozivaju i druge da se uključe u ovo bdjenje.

Inicijativa u Subotici

Voditeljica Inicijative 40 dana za život u Subotici **Vesna Gatara** rekla je kako je situacija u Subotici, u odnosu na Novi Sad, kritična.

»Tu smo da bismo održali Inicijativu, međusobne odnose i molitvu, ali već drugu kampanju u kapelici Radio Marije. Nismo pred bolnicom jer nas je nemoguće organizirati, ljudi je jako malo, svega 4-5 i to su sve stariji ljudi«, kaže Gatara i pojašnjava kako je prošlogodišnja korizmena kampanja prekinuta zbog covid-a, a jesenska nije odobrena ispred bolnice iz istih razloga.

Ove godine nisu niti tražili dozvolu, jer je subotička bolnica i dalje covid centar. U kapelici Radio Marije se na već ustaljene nakane moli svakog radnog dana od 19 do 20, a subotom i nedjeljom u franjevačkoj crkvi od 8 do 9 sati.

»S obzirom na to da je korizma svaki dan, uz ustaljene molitve molimo i križni put za nerođene koje je napisao pater **Marko Glogović**. Svakoga petka u 20 sati imamo sv. misu za nerođene i klanjanje, koju predvodi naš duhovnik vlč. **Dragan Muharem**, a svake srijede tijekom cijele godine se na svetoj misi, koju predvodi vlč. **Andrija Anišić** moli na ovu nakanu«, pojašnjava je Vesna Gatara i pozvala sve one koji žele da se uključe u molitvu za nerođene.

Ž. V.

Jerihonsko bdjenje

»Blagoslivljat ću Gospodina u svako doba« (Ps 34,2) misao je vodilja ovogodišnjeg Jerihonskog bdjenja, koje počinje 20. ožujka i traje do 27. ožujka. Bit će to sedam dana i noći u molitvi i klanjanju pred Gospodinom, a sve s ciljem obnove ljudskog i kršćanskog života u Gradu Subotica.

Bdjenje započinje svetom misom u 17.30 sati koja će biti služena u crkvi, a nakon toga će se molitva i program bdjenja odvijati u kapelici Crne Gospe kod franjevac. Organizator ovog bdjenja je Molitvena zajednica *Proroci* uz pomoć i podršku Franjevačkog samostana u Subotici i Subotičke biskupije. Bdjenje će završiti 27. ožujka svetom misom u 17.30 sati.

Više informacija može se dobiti putem društvenih mreža.

Devetnica u čast sv. Josipa

Devetnica u čast sv. Josipa u župi sv. Roka u Subotici započela je 10. ožujka i traje do samoga blagdana. Svaku večer u 17 sati je pobožnost Križnoga puta, krunica ili klanjanje, dok je u 17.30 sati sveta misa, propovijed i Litanijske sv. Josipa. Tijekom ovih devet dana svaku večer će se smjenjivati propovjednici koji će govoriti o sv. Josipu, budući da je ovu godinu papa **Franjo** proglasio njemu u čast.

Pobožnost križnoga puta na subotičkoj Kalvariji

Nedjelja, 14. ožujka u 15 sati – pobožnost predvode djeca

Nedjelja, 21. ožujka u 15 sati – pobožnost predvode mladi

Ž. V.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Bog nam daruje spasenje

Uvremenu pripreme za proslavu Kristova uskrsnuća, kojim smo spašeni od bijede smrti i vječne propasti, liturgijska čitanja nas podsjećaju na značaj toga događaja i veličinu Božje milosti koja nam je njime iskazana, ali i na naše dužnosti, da bi uistinu baštinili plodove Kristove žrtve za nas.

Izaći iz tame

»Uistinu, Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jedinorođenca da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne, nego da ima život vječni« (Iv 3,16). U ovoj rečenici iz Ivanovog evanđelja otkrivena je veličina Božje ljubavi za svakog čovjeka, bez iznimke. Mi ljudi često klasiramo ostale, određujemo prema nekim vlastitim parametrima tko je nečega vrijedan, a tko nije. No, Bog je dao svoga Jedinorođenca za svakoga čovjeka, ne osvrćući se na ljudske kriterije vrijednosti. Iako možda u nama postoji sumnja je li tako ili nije, jer nam je teško prihvatiti ovu činjenicu, sjetimo se kako je Isus za vrijeme svoga javnog djelovanja posebnu pozornost obraćao na ljude s ruba društva, koji su smatrani nečistima i nedostojnima za druženje s takozvanim čestitim ljudima. Za Krista nitko nije manje vrijedan, njegova ljubav je ista za sve, pa tako iz te ljubavi odlazi na križ za sve.

Ipak, da bi čovjek bio baštinik spasenja on mora prihvatiti milosrđe koje mu Bog po svojoj ljubavi nudi. Inače, sam sebe osuđuje na vječnu propast: »Svjetlost je došla na svijet, ali ljudi su više ljubili tamu nego svjetlost jer djela im bijahu zla. Uistinu, tko god čini zlo, mrzi svjetlost i ne dolazi k svjetlosti da se ne razotkriju djela njegova...« (Iv 3,19-20). Čovjek mora sam željeti biti spašen. Kada to poželi, on će tražiti Krista. No, ljudi znaju da kada Krista susretnu, kada ih obasja njegovo svjetlo, tada im se otvore oči i realno sagledaju svoj život. Međutim, to nam nije ugodno, jer čovjek teško prihvaća kada mu se razotkrije da do sada nije živio dobro i nije radio dobro, da su ga vodili pogrešni motivi i da je svojim djelima možda nekoga povrijedio. Draže mu je živjeti u tami, jer se tako osjeća ugodnije i može nastaviti činiti onako kako je i do sada. Međutim, komfornost tame ujedno znači odbijanje spasenja i Božje milosti, što ujedno znači i osudu. Dakle, čovjek sam sebi

sudi načinom svoga života i odabirom puta koji će na zemlji slijediti. Njegova djela će, kada se susretne s Bogom, odrediti njegovo mjesto u vječnosti. Bog toliko ljubi svakoga čovjeka da svima želi spasenje i za svakoga je umro na križu. Ali, ne dira našu slobodnu volju i ne želi nikoga prisiliti da prihvati njegovo milosrđe. Ako čovjek do posljednjega dana ustraje u odbijanju, sam sebe osuđuje.

Ako smo kršćani, ne znači nužno da i mi ne ostajemo radije u tami i bojimo se razotkriti samima sebi pod Kristovim svjetlom. Nemojmo se opravdavati i lažno zavaravati svojim ispunjavanjem vjerskih propisa. Korizma je pravo vrijeme za preispitivanje i promjene. Odvažimo se uistinu susresti s Kristom i razotkriti se pred samima sobom, jer nam je to jedini put ka promjeni i jedini način da prihvatimo spasenje koje nam je ponuđeno.

Dar vjere

No, uvijek treba imati na umu Pavlovo upozorenje: »Ta milošću ste spašeni po vjeri! I to ne po sebi! Božji je to dar! Ne po djelima, da se ne bi tko hvastao« (Ef 2, 8-9). Spasenje je isključivo Božji dar, koji čovjek ničim ne može zaslužiti. I vjera je dar od Boga, koji mi prihvaćamo, pa vjerujemo ili odbijamo, pa živimo kao nevjernici. Ako ga prihvatimo i vjerujemo, onda iz te vjere proizlazi nasljedovanje Krista i svega onoga što nas je poučio. Tako možemo zaključiti da onaj tko ne nasljeduje Kristov nauk, zapravo ne prihvaća u vjeri Krista kao svoga Boga, pa onda on za njega nije autoritet koji bi ga natjerao da promijeni svoje ponašanje, a posebno ne razmišljanja i stavove. Stoga to što mi mislimo da smo vjernici zapravo ne mora značiti da stvarno jesmo, jer su za nas »bogovi« društveni položaj, tuđa mišljenja, posao, sredina u kojoj živimo... Ne želimo se radi Boga izložiti nikakvim neugodnostima, ne želimo se isticati, nego želimo biti isti kao ostali, zaboravljajući da ti ostali nisu vjernici. Takvim načinom ponašanja odbijamo Božji dar vjere i sebe varamo da vjerujemo, a zapravo ostajemo u mraku, jer nam je tako ljepše.

Bog je za nas umro na križu da bi nam svi-ma ponudio spasenje. Prihvatimo Božji dar, stavimo vječnost ispred ovozemaljskog.

Ivan Miličić, posljednji korpar u Sonti

Umijeće oblikovanja zelenog pruta

»Teško mi je otići biciklom do trgovine, nositi težak teret, ali pletenje korpi i stvari za pokućstvo mi doista nije teško. Radim iz užitka«

radnička zadruga u kojoj su bile i korpore. Bilo nas je dosta, tamo sam i upoznao svoju suprugu **Anu**. Užitak mi se pretvorio u način zarade, jer kao i danas, uvijek je uz stalni posao dobro imati dodatni priljev novca. Radio sam kao željeznički skladištar u Somboru. Nakon 12 sati noćnog rada, 48 sati sam bio slobodan, te sam slobodno vrijeme koristio za pletenje korpi«, priča čika Ivan.

Prije, dok je korparenje bilo aktualno, Ivan je radio svakog dana, ali kako je u mirovini i kako je potražnja manja, radi najviše po narudžbi. Također, kad nisu hladni dani, svoje rukotvorine iznese na tržnicu. Kutak u kojem pronalazi mir je njegova radionica, gdje obavlja veći dio posla. Uvijek u svojoj radionici ima spremno, kako košarica od pruća tako i torbi pletenih plastikom-cegera, ali i velikih korpi za kukuruzkošareva.

»Zeleni prut mi je prije stizao iz okolice Čačka, te sam ga prvo morao kuhati 6-8 sati, a kad se ohladi oljuštiti koru kako bi ljepše izgledao. Važno je prut dobro osušiti, jer kada prut pri savijanju puca, spreman je za pletenje. Plesti se ne može istog trenutka, jer opet mora stajati nakvašen kako bi postigao elastičnost da se može raditi njime. Primjerice, ako želim prutom raditi sutra, morao bih ga danas nakvasiti. Kod sirovog pruta je drukčije nego kod kivanog. Prije pletenja 6-10 dana treba stajati u vodi kako bi omekšao, ali treba paziti da se ne ukvasi previše jer se onda kida«, kaže ovaj sončanski korpar.

Alati umjesto strojeva

Mjesto u radionici ne zauzimaju nikakvi strojevi nego samo pomoćni alat kojim se služi. Kako bi nam najbolje

Starih zanata je sve manje. Majstori zanata umiru, a mlađe generacije se sele u inozemstvo, te tako zanat nema ko produljiti. Jedan od posljednjih aktivnih zanatlija jest **Ivan Miličić**, skromni korpar kojemu na put ne staju ni njegove godine, a 86 ih ima. Osim toga što plete korpe od pruća, izrađuje i prućane police, fišeke za cvijeće, stolice za djecu, te sve što se može napraviti od pruća, a da se može rabiti u kućanstvu. Ivan nam govori o tome kako su izgledali njegovi početci.

»Nisam izučio stručnu školu, no interesiralo me je pletenje korpi, te sam stoga sam izučio zanat kod **Stevana Čobana**, pravog majstora. U selu je '50-ih bila zemljo-

objasnio, Ivan je alat poredao po redu. Prvo za što se mora uhvatiti jest nož kojim siječe prut, zatim nožić kojim guli koru i nožić kojim dila. Slijede škare kojima siječe prut na određenu duljinu, kliješta kojima treba zategnuti ili izvući prut kad se plete, manje i veće šilo za bušenje kad se prave ručke, čekić ako treba prikovati, nabijači za

manje i veće korpe kako bi se moglo dobiti čvršće pletivo. Drveni kalupi određuju hoće li košara biti okrugla ili oblika četverokuta zaobljenih rubova. Staklenke su kalupi sami za sebe, jer ljudi traže opletene staklenke koje mogu spakirati za dar ili staklene balone u kojima skladište vino i rakiju. Osim košara od čistog pruča, Ivan stvara plastične košare s okvirom i ručkama od pruta, no tu su i cegeri koje smo već spomenuli, a oni su najpogodniji za ribare jer u njima mogu bezbrižno ponijeti svoj ulov veće mase, bez

razmišljanja hoće li torba puknuti. Kako Ivan kaže, cegeri su pravljani od plastike koju u rolama poručuje iz radnje u Apatinu, te po mjerama siječe na trake i čvrsto ih uplete po kalupu. Korpe se uvijek moraju pletiti od dolje kako bi dobile čvrstu strukturu, a onda se ide ka vrhu i završavaju gumenim ručkama.

Prste treba umoriti

Umirovljenički život Ivanu daje više vremena za ljubav prema pletenju, ali također i koji dinar više. Nevjerojatno je kako Ivan i u devetom desetljeću ne odolijeva svom zanatu, a na pitanje je li mu teško, kroz smijeh nam govori:

»Teško mi je otići biciklom do trgovine, nositi težak teret, ali pletenje korpi i stvari za pokućstvo mi doista nije teško. Radim iz užitka, a još koji dinar uvijek dobro dođe. Supruga Ana me je nebrojeno puta molila da prestanem, ali što ću kad me ni prsti još ne bole, te ih moram nekako umoriti«.

Nek nam Ivan još dugo poživi radeći to što voli, no hoće li ovaj zanat zaživjeti nakon njega?

»Dobro znam kakva je situacija u državi. Mladi odlaze iz države za boljim kruhom, a mi koji se bavimo zanatima nećemo biti mladi. Rastužim se znajući da moj zanat nema tko nastaviti. Škola nema dovoljno sredstava za obučavanje djece, a ništa više nije kao prije pa tako i interes današnje djece. Prije će kupiti gotovo nego se potruditi napraviti sami i uživati u tome. Kad bi mi tko tražio da mu pokažem put do gotove korpe, rado bih to učinio. Za pletenje je potrebno izdvojiti vrijeme, uložiti truda i naoružati se strpljenjem. Ne bi štetilo ni malo ljubavi, jer čovjek je uvijek bolji u onome

što radi iz ljubavi, a ne samo zarad novca«, zadovoljno nam govori Ivan pokazujući nam kolica puna svojih rukotvorina.

Dokle god je Ivana, ovaj zanat će živjeti, korpe će se nositi po trgovinama, tržnicama i pekarnama, a mnogi neće ni znati da su to načinile neumorne ruke posljednjeg sončanskog korpara.

Maja Simić

Andrija Ađin (1944. – 2021.)

Nakon duge i teške bolesti, u četvrtak, 4. ožujka, u Sonti je preminuo kulturni i politički djelatnik **Andrija Ađin**, objavio je HNV. Rođen je 1944. godine. Kao jedan od sončanskih prvaka Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini obnašao je dužnost predsjednika Mjesnog odbora Sonta od 2008., bio je predsjednik Podružnice Južno Podunavlje od 2009. do 2016. te dopredsjednik DSHV-a u istom razdoblju. Dva je mandata bio vijećnik Skupštine općine Apatin, član Vijeća za međunarodne odnose kao i član Savjeta Mjesne zajednice Sonta. Na listi DSHV-a bio je vijećnik Hrvatskoga nacionalnog vijeća u prvom sazivu (2002. – 2010.), a dopredsjednik HNV-a u drugom sazivu (2010. – 2014.). Andrija Ađin svoje je dužnosti obnašao posvećeno i odgovorno.

prof. dr. sc. Mladen Lončar (1961. – 2021.)

U Zagrebu je 27. veljače iznenada preminuo prof. dr. sc. **Mladen Lončar**, jedan od osnivača Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i prvi predsjednik Podružnice DSHV-a u Novom Sadu, ratni stradalnik, objavio je DSHV.

Rođen je i odrastao u Iloku, a nakon završetka Medicinskog fakulteta u Novom Sadu specijalizirao je psihijatriju te kao psihijatar radio u nekadašnjoj pokrajinskoj bolnici. Nakon političkog angažiranja u DSHV-u 1990. biva izložen pritiscima, medijskoj satanizaciji i, na koncu, fizičkim napadima, zbog čega je odstupio s mjesta predsjednika novosadskog ogranka stranke. Ostaje živjeti u Novom Sadu, no redovito odlazi u rodni Ilok.

U nemilosti je vlasti opet nakon početka blokade Iloka od strane Jugoslavenske narodne armije u ljeto 1991. godine. Prvi puta je uhićen 2. listopada 1991. na ulici u Novom Sadu, kad su ga presreli policajci, nakon čega je odveden u prostorije gradskog MUP-a gdje je bio ispitivan uz fizičko nasilje. Lažno je optužen da je »ustaški špijun« te da »krade lijekove iz bolnice i nosi 'zengama' i 'mupovcima' u Ilok«. Poslije kratkotrajnog puštanja na slobodu, ponovno je uhićen i zatvoren te poslan u logore Begejci i Stajićevo. Među prvim je pisao i u javnosti govorio o postojanju ovih logora te o stradanju Hrvata u Vojvodini. Krajem 1991. godine razmijenjen je i pušten na slobodu te odlazi u Zagreb.

Od početka je uključen i u rad Zajednice izbjeglih i prognanih Hrvata iz Vojvodine, kao član njezina prvog Upravnog odbora. Dugo godina bio je i voditelj Centra za prava čovjeka u Zagrebu u okviru kojeg je prikupljao dokaze, izjave i dokumente o kršenjima ljudskih prava tijekom 90-ih godina XX. stoljeća na području bivše SFRJ. Liječničku i znanstvenu karijeru nastavio je u Klinici za psihijatriju i psihološku medicinu KBC *Rebro* te na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Kako su prenijeli mediji u Hrvatskoj, svoj profesionalni i znanstveni angažman ostvarivao je u području psihotraume i na prevenciji suicida, te na najtežim oblicima seksualnog nasilja tijekom rata u Hrvatskoj.

Žalosna dama

Ova fotografija je objavljena na Fb portalu *Balkanicum* 16. siječnja 2021., u 08:37. U naslovu piše: »Žalosna dama« Szond, 1894., Néprajzi Múzeum (gyűjteményéből), Budapest (Etno muzej Budimpešta) kao ugarska baština.

Mnogo me je obradovala ova fotografija, jer u Sonti nisam našla ni sličnu njoj, mada sam nešto pisala o bijelom rupcu (bile krpe) u priči o fotografiji *Ljubiti bližnjega*. Odmah sam krenula u potragu zapitkujući starije osobe i pokazujući im fotografiju. Međutim, nitko mi nije znao reći ništa, ali postoje saznanja o »bile krpe« u žalosti. Ovako su se oblačile Šokice u Sonti za sprovod i u žalosti, ali bez ukrasa u ušima, bez bisernih ogrlica i šljokica (pula). Odjeća je izatkana od pamučnih vlakana i uređena za nošenje, u sončanskim domovima. Takvo platno se zove »srvijan«. Izrađivale su je samo ženske osobe. Ona se nosila u manje kićenom obliku, tj. izatkana je od kudjeljnih, lanenih i nešto pamučnih vlakana, svakodnevno u kući i polju. Kada je počela masovna proizvodnja tkanina u tvornicama, sve manje se nosila ovakva odjeća. Ova dama je zbilja žalosna dama, jer nosi glavno obilježje žalosti, a to je bijeli rubac preko kapice. Kapicu su svakodnevno nosile udane žene.

Hodajući 3. veljače ove godine selom po lijepom sunčanom danu, sretah moju staru, osamdesettrogodišnju prijateljicu **Anu Rakin, Palkovu** (r. 1938. **Mihaljev, Buvinu**). Lupih se šakom po čelu, jer nisam imala fotografiju kod sebe. Ništa, vrijedi pokušati, pomislilih.

– Kum, – rekla sam – imam jednu sliku iz etno muzeja u Budimpešti. Šokicu u posvečanomu plečku, skuta i pregaču, od srvijana, sa kapičom na glave i priko kapice ima bilu krp. Znam da je u žalosti, al mi buni trepčonce u ušima, zrnje od bisera na prsa, a i to što drži u ruka niki komat matrijala ko forme 'ne pregače od arasa. Slika je čak iz 1894.

– Moja kumo, ona se sprmila za saranu njezine pokojne kumice, koje je kumovala, jel na krštenju, jel na krizmanju. Taki je bio adet. Kad umre ženska kuma, svejedno, jel beba, jel već škularica, jel divojka, onda se njezina udana kuma tako uredi za saranu. Ona u ruka drži tarčić za drveni križ pokojnice. U to se vrime na križ meto tarčić (mali ubrus, ručnik), jel maramka žalinka prisičena ušreg (trokut). A, eto i da ti to još kažem. Moja majka (očeva mater) mi je pokazivala baku Đaninu u kapice i bile krpe i u bilomu plečku i skuta sa izvezitima orasima farbanima koncima u kapice sa bilom krpom. Tako se onda nosilo. Sićam se da je kazivala da je ta baka saranila dva sina.

O tim pokojnicima, braći **Jozi** i **Šandoru Đaniću**, koji su se upokojili 1939. i 1942. sam pisala u priči o fotografiji *Teta Đanina*.

Pogledah je neizmjereno zahvalno. Koja memorija! Zнала je usprkos tome što nije vidjela fotografiju. Poslije nekoliko dana sam joj pokazala fotografiju. U početku me

je nosila misao da ću o ovoj fotografiji pitati Etno muzej u Budimpešti, ali o nekim saznanjima iz Sonte najviše volim čuti što moji Sončani misle i kažu o tome, pa sam odustala. Sada mi je drago što nisam pitala. To je ipak posao etnologa, mada sam uvjerena da je živi svjedok relevantniji od etnologa.

P. S.: Kum u Sonti znači biti jednom i zauvijek, pa se tako cijele obitelji, braća, sestre, svi rođaci i rođakinje zovu kumovima kroz više generacija iako nisu direktni kumovi. Zaboravi se tko je kome bio kum, ali se pokoljenja oslovljavaju s »kumo« i »kume«. Tako je i gospođa **Ana** sestra osobe koja je kumovala jednoj od mojih tetaka (obje su pokojne), ali će ona dogod je živa i moju djecu zvati kumovima.

Ruža Silađev

U svijetu knjiga

Međuškolska razina projekta za poticanje čitanja i kreativnosti *Čitanjem do zvijezda* za učenike subotičkih osnovnih škola održana je u srijedu, 3. ožujka, u Gradskoj knjižnici Subotica. Učenici viših razreda koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku natjecali su se u dvije kategorije: kvizu znanja i kreativnom uratku – plakatu.

Na ovu razinu plasirali su se učenici osnovnih škola *Matko Vuković* (Subotica), *Matija Gubec* (Tavankut) i *Vladimir Nazor* (Đurđin), a oni najuspješniji idu na državno natjecanje koje će biti održano 11. i 12. svibnja. Po riječima glavne organizatorice ovoga projekta za poticanje čitanja **Bernadice Ivanković**, zbog epidemioloških mjera i državna razina bit će održana online.

Najbolji na državnu razinu

Na državnu razinu, na kojoj će sudjelovati ukupno 60 škola, plasirali su se učenici koji su osvojili prvo i drugo mjesto. U kvizu znanja prvo mjesto pripalo je OŠ *Matko Vuković*, a ovu ekipu činili su: **Iva Molnar**, **Aleksandar Vojnić Purčar** i **Ivona Stantić**, drugo mjesto pripalo je također OŠ *Matko Vuković*, a ovu ekipu činili su **Lucija Horvacki**, **Lea Vojnić** i **Franjo Rudinski**. Mentorica obje skupine je prof. **Mirjana Crnković**.

Treće mjesto osvojila je ekipa iz OŠ *Matija Gubec* iz Tavankuta, koju su činili **Fabijan Dulić**, **Luka Vuković** i

Martin Vuković, mentorica je prof. **Morena Rendulić**, a četvrto mjesto je pripalo još jednoj ekipi iz OŠ *Matko Vuković*, koju su činili **Barbara Piuković**, **Lea Vojnić Purčar** i **Andela Kutuzov**. Njihova mentorica je prof. **Mirjana Crnković**.

Kada su u pitanju kreativni uradci – plakati, na natjecanju je sudjelovalo dva plakata, te su prvo mjesto osvojile

učenice OŠ *Vladimir Nazor* iz Đurđina **Sara Dulić** i **Julija Mrkaljević**. Njihova mentorica je prof. **Monika Ivanović**. Drugo mjesto pripalo je **Dejanu Radakoviću** iz OŠ *Matko Vuković*. Osim uratka, učenici su morali znati i prezentirati svoj plakat, što je također nosilo dodatne bodove, a o njihovim likovnim radovima su odlučivale predsjednica komisije **Ljubica Vuković-Dulić** i članica **Ružica Miko- vić-Žigmanov**.

»Najbolji u obje kategorije predstavljat će Suboticu na državnom natjecanju u svibnju kada će se natjecati s učenicima iz Hrvatske koji su prošli županijsku razinu kviza. Poučeni prošlogodišnjim iskustvom, kada nismo uspjeli završiti natjecanje za osnovnu školu, ove godine se odmah krenulo s online natjecanjem. Najbolji natjecatelji iz svake škole formirali su ekipe za test znanja na nivou svojih škola i došli na ovu međuškolsku, odnosno županijsku razinu. Ovogodišnja tema 'U svijetu knjiga' je bila interesantna i bliska svima, jer ova djeca jesu u svijetu knjiga – oni su redoviti čitatelji i članovi knjižnice«, kaže Ivanković.

Kada je knjiga radost

Kako bi sudjelovali u ovome projektu za poticanje čitanja i kreativnosti učenici su trebali pročitati sljedeće naslove: *Miris knjige* – **Jadranka Klepac**, *Matilda* – **Ronald Dahl**, *Demon školske knjižnice* – **Morea Baničević** i *Tom Gates: Svjetski dan knjige: Najbolji u povijesti (do sad)* – **Liz Pichon**.

Ono oko čega su se svi složili jest da su uživali u čitanju ovih knjiga, a za njihov trud uslijedile su i nagrade. Tako su učenicima, osim diploma, podijeljeni i prigodni darovi: knjige, puzzle, zidni satovi, ručni satovi, društvene igre..., a djeci najdraža nagrada - putovanje u Čakovec će ove godine iz svima poznatih razloga izostati, ali svi oni vjeruju kako će biti još prilike za putovanja.

U prvoj ekipi, kada je u pitanju test znanja, je bila Iva

Molnar, učenica 8. razreda, koja u ovome kvizu sudjeluje drugi put.

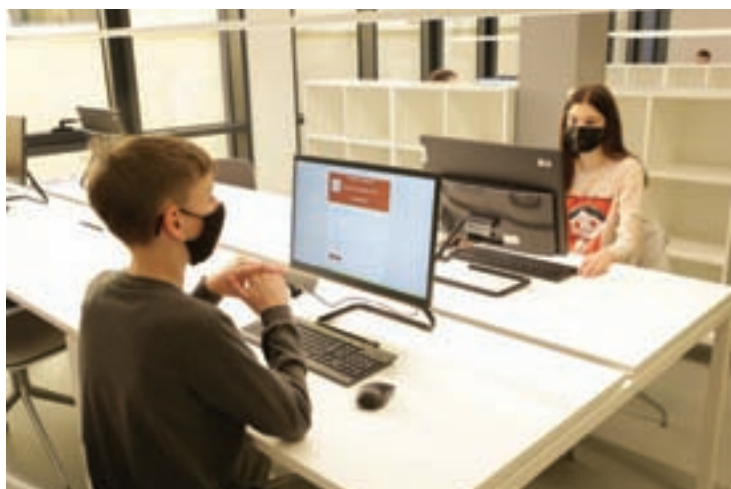
»Bile su zanimljive knjige i zapravo sve ovo mi je predstavljalo zadovoljstvo. Neki zadaci su bili teži i iziskivali su više vremena i pažnje, ali sve u svemu uživala sam u tome«, kaže Iva, koja će sljedeće godine u srednju školu, ali kaže da bi i tada voljela nastaviti sudjelovati u ovome projektu.

Vjerujemo kako će sljedeće godine sudjelovati i učenice petog razreda OŠ *Vladimir Nazor* iz Đurđina Sara Dulić i Julija Mrkaljević, koje su ove godine osvojile prvo mjesto u izradi plakata.

»Bilo mi je zanimljivo praviti plakat. Svidjelo mi se čitati knjige i sve pročitano prenijeti na papir«, kaže Sara, a Julija je pojasnila kako su sve radile zajedno, te da im ovo nije bilo teško.

»Zajedno smo izrađivale plakat i uživale smo u tome, a sada smo zadovoljne ostvarenim uspjehom i sretno smo zbog toga. Sada se samo trebamo još bolje pripremiti za državnu razinu«, kaže Julija, a mi vjerujemo da će tako i biti.

Organizatori ovog kviza su Knjižničarsko društvo Međimurske županije, a u Subotici ga provodi Gradska knjižnica Subotica u suradnji s NIU *Hrvatska riječ*.
Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Siniša Iličić**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Aleksa Šantić*, Vajska – 5. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: nemam, pomažem tati

VOLIM: igrati nogomet

NE VOLIM: košarku

U SLOBODNO VRIJEME: igram nogomet i igram se s psom

NAJ PREDMET: biologija

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: poljoprivrednik

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, viran-goši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinoj 22, Subotica. Informacije na mobil: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekoristene perne punjene novim sitnim gušćijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peć za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Izdajem u zakup 8,3 katastarskih jutara livade u Žedniku kod dola. Nela 063 8765 071.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Prozivki u Subotici (42 kvm, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem 6 k. jutara polj. zemlje Tel.: 065/5747344.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, Služba za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTEJU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Podnositelj zahtjeva »SACCUS« d.o.o. poduzeće za proizvodnju, trgovinu i usluge, Beograd, Kneza Višeslava br. 29v – Poslovna jedinica u Subotici, Otmara Majera br. 12, podnio je zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na životni okoliš projekta: »Proizvodnja plastičnih vreća«, zaveden pod brojem IV-08/I-501-43/2021, a koji se planira na katastarskim parcelama 34437/2 i 34438/2 K. O. Donji grad, u Ulici Otmara Majera br. 15, Subotica (46.076588°; 19.667877°).

Uvid u podatke, obavijesti i dokumentaciju iz zahtjeva nositelja projekta može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128).

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na životni okoliš, osobno ili poštom na gore navedenu adresu, ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 16. 3. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga CroArt prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC Bunjevačko kolo, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET +TELEVIZIJA +TELEFON

STANDARD
MIX PAKETI

024 555 765

Karadorđev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

Kristijan SEKULIĆ 46	Pratjac Židova	Postupak očuvanja mrli: tijela u st. Egiptu	Pristali na obvezu	Srednje- vjekovni grad na Balkanu	Turska (Alta širva)	Udruženje osigurača Srbije	Singapur		Karat Tona		Filmski žanr Koliba od drveta	Originalno djelo
Pobačaj								Glazbeni producent iz Letonije Škorpije				
Mitsko zlo stvorenje u stanu Slavena									Čovjek (eng.) Naše Z. ime			
Kratka za masonsku ložu Srbije Tau					South Posijelo, sjelo, divan		Etnička sku- pina u Aziji, (Kambodža) S. vokal					
				Pound Am. model — Yai		Zadaća Intern. Tree of Life						
Svjete, hrško, novo Stari narod							Pjesma Wehrma- chta					
Oporuka, zavjet, običaj (tunciz.)							Tanjur (dalmatin.) Čovjek iz Galije					
Sustavno proučavanje mitova i le- gendi											Belumno, nečujno	Pauza
	Rukola upravljači na brodoviku							Prvo slovo indijansko pleme u Texasu, US		Tom Selleck Blagajna		
Lagani hod konja				Tkanina s vezenom slikom	Izvoršta piske vode	Lična karta Neutron			Monski sisavac Mike Amiri			
Lik iz romana A. Puškina, Evgenije							Grad u Nebraski USA					
Druga glazbena nota			Amer. TV serija Knjiga E. Shapiro			Vila u Pargi (Grčka)	Član Masonije Zijed Arslanagić					
Metar		Zalog, obveza Do kuće						Prvo slovo Oslobodi- la čka vojska Kosova"		15. slovo Bodija		
Izolirano, zaličeno (srp.)									Tantai Z ista slova			
Slatka alkoholna pića							Petja, splei					Austrija
Grčki bog vegetacije i pudnosti							Slika sveca u istočnoj crkvi					

RJEŠENJE

VODORAVNO: K. ABORTUS, TOBU, BABAROGA, IMAJ, PLYS, S. KJERI, TAZE, P. URADAK, HAZARI, ERIKA, MAJNET, PUJAT, MITOLOGJA, RIKOLA, A. TS, KAS, LK, KIT, ONJEGIN, OMMAH, RE, OZ, MASON, M. OBVEZA, A. K. IZOLOVANO, TA, LIKERI, ČVOR, ADONIS, IKONA
OKOMITO: T. ABRAHAM, KORMILA, BALZAMIRANJE, ZID, OBVEZATI SE, OOKO, PAS, ANOK, GOBLEN, TR, PRELO, IZVORI, UOS, ITOL, N, EVIS, SG, U, GAL, ZA, AKGREPI, KOMANČI, T. MARJIA, IMA, OVK, KOMEDIJA, KASA, OO, BARAKA, TIHO, TRIL, UNIKAT, STANKA, A

Hrvatski sport u vremenu covida-19

Uspješan početak sportske godine

Bliži se već polovica ožujka, praktično tu je prvo tromjesečje ove 2021. godine koja je, poput prošle također u znaku pandemije koronavirusa. Ispočetak sport je bio potpuno suspendiran, a brojni sportaši i sportašice poslani na prinudni odmor i mirovanje od svih treninga i natjecateljskih aktivnosti. No, postupno sport se, naravno u izmijenjenim okolnostima i poglavito bez publike na tribinama, vratio u svoje kako-tako normalne okvire i tijekom tekuće godine očekuju nas brojna velika svjetska i europska događanja. Prije svega i otkazana Olimpijada u Tokiju, Europsko nogometno prvenstvo i još mnogo toga. Hrvatski sport, prema rezultatima u proteklih 75 dana, spreman je na plodonosnu žetvu na svim frontovima.

Filip Zubčić, svjetski viceprvak u paralel veleslalomu Plasmanom u finalnu utrku paralel slaloma na SP u

Cortini D'Ampezzo, najbolji hrvatski skijaš sadašnjice **Filip Zubčić** nastavio je tradiciju osvajanja medalja na najvećim ski smotrama. Svjetsko srebro upotpunio je osvajanjem prvoga mjesta u veleslalomskoj utrci voženoj u Banskom (Bugarska), te drugim mjestima u Adelboden (Švicarska). Trenutačno je osmi u ukupnom poretku Svjetskog kupa, a treći u veleslalomskoj konkurenciji.

Ivan Dodig, tenisač

Osvajanjem Australian Opena u konkurenciji muških parova (skupa sa Slovakom **Polašekom**), prvog ovo-

godišnjeg Grand Slam turnira, **Ivan Dodig** je postao hrvatski tenisač s najviše trofeja na najvećim natjecanjima (ukupno 5, sve u igrama parova).

Mate Pavić, Nikola Mektić, tenisači

Tekuća 2021. godina protječe u znaku hrvatskog para **Mate Pavić – Nikola Mektić** koji su prošlotjednom pobjedom na turniru u Rotterdamu stigli do trećeg ovogodišnjeg naslova (Antalyja, Melbourne), uz izvanredni plasman u polufinale Australian Opena. Četiri turnira, tri naslova i jedno polufinale rezultat je vrijedan velikog respekta, a sezona je praktično tek započela.

Filip Mihaljević, bacač kugle

Nakon **Branka Zorka** (1.500 m, 1992. i 1994. godine), bacač kugle **Filip Mihaljević** postao je tek drugi hrvatski atletičar kojemu je uspjelo osvojiti odličje na Europskom dvoranskom prvenstvu. Dužina trećeg hica od 21,31 m bila je presudna za broncu u izrazito jakoj konkurenciji na Europskom prvenstvu u Torunu (Poljska) i Hrvatsku ponovno upisao na popis osvajača europskih medalja. Zanimljivo je istaknuti kako je Mihaljević prije pet godina na SP u Portlandu (SAD) također osvojio treće mjesto.

Vaterpolisti

Istina govoreći, teškom mukom i s velikom dozom sreće, hrvatska vaterpolo reprezentacija uspjela je na olimpijskim kvalifikacijama u Rotterdamu (Nizozemska) izboriti plasman na predstojeću Olimpijadu u Tokiju. Penal rutlet protiv Rusa otišao je na stranu *barakuda* i osvajanjem trećeg mjesta uskočili su na posljednje sjedalo na putu do zemlje izlazećeg sunca. Vjerujemo kako će slaba kvalifikacijska epizoda biti posve izbrisana odličnim igrama na olimpijskom turniru u Japanu.

Dinamo

Nogometaši hrvatskog prvaka su pobjedama protiv *Krasnodara* izborili plasman u osminu finala Lige Europe, potvrđujući odlične igre iz jesenskog ligaškog dijela natjecanja. Već plasman među najboljih 16 momčadi u drugom po jačini euro klupskom natjecanju vrijedan je pažnje i štovanja, a ukoliko se u dvomeču protiv *Tottenham* izbori plasman u četvrtfinale bio bi to veliki uspjeh ove *modre* generacije.

Očekivani rezultati

U narednih nekoliko mjeseci slijede nova natjecanja i nove mogućnosti za afirmiranje hrvatskog sporta na svim natjecateljskim razinama. Prije svih to se odnosi na mušku rukometnu reprezentaciju koja će se ovoga vikenda u Francuskoj boriti za plasman na Olimpijske igre i osvajanjem jednog od prva dva mjesta (Francuska, Tunis i Portugal) izbrisati slabi rezultat sa SP-a u Kataru. I nogometna reprezentacija duuguje naciji bolje rezultate od onih

postignutih u Ligi nacija, još uvijek aktualni viceprvak svijeta morat će braniti svoju reputaciju na Europskom prvenstvu protiv Engleske, Škotske i Norveške. Nastup na Olimpijadi u Tokiju posebna je priča, a tko će ponijeti olimpijska odličja ostaje nam vidjeti.

In memoriam

Nažalost, prvi mjeseci ove godine odnijeli su u vječnost dva velika hrvatska sportaša.

- Zlatan Zlatko Saračević (1961. – 2021.), rukomet
 - Osvajač zlatne (Hrvatska, 1996.) i brončane (Jugoslavija, 1988.) olimpijske medalje
 - Svjetsko zlato (Jugoslavija, 1986.) i srebro (Hrvatska, 1995.)
 - Europska bronca (Hrvatska, 1994.)
 - Europski klupski prvak (1992., 1993. *Badel*, Zagreb)
 - Dobitnik državne nagrade za sport *Franjo Bučar*
 - Zlatko Cico Kranjčar (1956. – 2021.), nogomet

- Kao igrač
 - Prvak Jugoslavije (*Dinamo*, 1982.), Austrije (*Rapid*, 1987., 1988.)
 - Kup Jugoslavije (*Dinamo*, 1980., 1983.), kup Austrije (*Rapid*, 1984., 1985., 1987.)

- Kao trener
 - Prvak Hrvatske (Croatia – *Dinamo*, 1996., 1998., Zagreb, 2002.)
 - Hrvatski kup (Croatia – *Dinamo*, 1996., 1998.)
 - Izbornik Hrvatske (2004.-2006.)
 - Dobitnik državne nagrade za sport *Franjo Bučar*

D. P.

POGLED S TRIBINA

Dinamo

Pet uzastopnih prvenstvenih pobjeda zabilježio je branitelj naslova *Dinamo*, a posljednjom protiv *Rijeke* (2:0) iskoristio je domaći kiks *Osijeka* (*Gorica* 1:1) i pobjegao na dva boda prednosti uz susret manje. *Modri* su namjestili svoju prepoznatljivu igru, zahvaljujući kojoj su jesenas prošetali svojom skupinom Lige Europe i posve uvjerljivo prošli ruski *Krasnodar* u šesnaestini finala. Trener **Zoran Mamić** vješto rotira kvalitetno popunjeni igrački kadar, dozirajući prvenstvene nastupe i čuvajući se za predstojeće duele protiv engleskog *Tottenham*. Ipak, na prvom mjestu je domaće prvenstvo i viziranje pozicije koja vodi u Ligu prvaka.

Osijek polagano gubi korak za *Dinamom*, a gubitak planirana tri boda protiv *Gorice* dodatno je frustrirajući moment za momčad **Nenada Bjelice** nakon iznenađenog ispadanja u kupu protiv *Rijeke*. Treću poziciju čvrsto drži *Gorica* i vjerojatno ju nitko više ne može ugroziti,

a momčad iz zagrebačkog predgrađa očekuje i duel protiv *Hajduka* u četvrtfinalu Hrvatskog kupa. Najzanimljivija će biti borba za četvrtu poziciju i potencijalno europsko mjesto za koju se bore dvije momčadi s Jadrana: splitski *bili* i riječki bijelo-plavi. Pojačani *Hajduk*, poslije dugih sušnih mjeseci, bilježi samo pobjede i na pravom je putu spašavanja katastrofalne prvenstvene sezone. S druge strane, *Riječani* su posustali u napornom tempu nadoknađivanja čak pet neodigranih susreta i s novim trenerom **Goranom Tomićem** nastojat će u prvenstvu spašavati što se spasiti može uz nadanje kako bi mogli obraniti naslov u kupu.

Što se tiče donjeg doma *Istra* se pobjedom protiv *Šibenika* (3:2) ponovno vratila u život i sada joj pretposljednja *Lokomotiva* bježi samo tri boda, a osmi *Varaždin* i sedmi *Slaven* pet bodova. Slijedi zanimljiva bitka za ostanak u društvu najboljih hrvatskih klubova.

Dobar domaći nogomet dobra je preporuka izborniku **Zlatku Daliću** i otvara mu šire mogućnosti oko izbora nogometaša koje će povesti na predstojeće Europsko prvenstvo.

D. P.

Narodne poslovice

- * Gdje se čast kupuje novcem, ona traje dok novaca ima.
- * Male neprijatelje i male rane ne treba potcjenjivati.
- * Ako ne možeš gristi, ne pokazuj zube.

Vicevi, šale...

Ulazi čovjek u putničku agenciju.

- Dobar dan. Koliko košta ljetovanje, sedam dana za jednu osobu?
- 700 eura.
- Dobro, uplatio bih onda 8 minuta!

Kada vidiš da nešto nije u redu, izađeš iz reda.

Mudrolije

- * Prvi korak te neće odvesti tamo gdje želiš stići, ali će te pomaknuti s mjesta na kojem si trenutno.
- * Pametni ljudi ne vrijeđaju. Samo tiho izvuku zaključke i još tiše neke ljude izbace iz svog života.
- * Ne birajte riječi. Birajte ljude s kojima možete razgovarati bez biranja riječi.

Vremeplov – iz naše archive

Smotra recitatora, Subotica, 2006.

Iz Ivković šora

Kvočke

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi moja lipo, dobra i poštena ko što i sam jesam. Jeto, prigrrijalo pa smo se skobili pod zabat kugod pućići na suncu, samo se nismo nakostrešili, al bome nije baš ni bog zna vruće izjutra. Ima i pomalo leda u laboškama kod pileža i kerova. Niko jutro ja krenio u avliju na svagdašnji poso i borme sam moro lupat led po labošćicama. Namirio, pa ko velim idem sad pa ću se malkoc ulagivat mojoj gospoži – pokupiću joj jaja. Uvik rondza kad triba po guvnu pokupit, uzventraje se kokoške na slamu i na kuružnu pa se triba ventrat na listve. I tako, dono ja listve, naslonio i na badanj i uzvero se na nji da skupim jaja ako ima. Vidim nika budža u kuružni, ja turio ruku pa pipam a kad me ondak štogod čvoknilo, sve sam kazo joj i maltene da se nisam skodnrljo s listava. Kad sam došo sebi od strava, a baš sam se poplašio, ja lipo lagano se pridignem za još jednu basamagu i povirim u tu bunju kad tamo jedna velika kvočka, matora gravorka leži na jaji i na me bismo krči. Av, čeljadi moja, ta ne pamtim kad sam vidio već kvočku digod da se sama razleže vamo starovinski. Sad tog više ni u Ivković šoru nema a kamol digod na selu i u varoši. Sve su to nike gospocke sprave i andromolje na struju, pa na solar i šta ti ja već znam. Pilići se legu, a i odranjivaju veštački u škrletkama. Al jeto moja gravorka se razležala i borme opasno čuva jaja. Baš sam se niki obradovo. Ta nek jedared već štogod bude i kako je kadgod bilo, a ne sve sad na puce. Šitio sam se kako je kadgod bilo. Ta mi dica smo obožavali ić skupljat jaja, oma smo se laćali koterčice od pruća jal od rogozine pa trk u guvno. Još se i posvađamo ko je više nakupio i privridio majki, jel majka se starala o pileži. A sićam se i liti je išo sladoledar šorovima na tricigli, imo je one kane ko za čorbu u restoranima isprid njeg, a kod njeg se moglo dobit sladoleda i za jaja. Mi dica pravac u guvno, naku-pimo po koje jaje pa trk za njim, naidemo se sladoleda do guše. To su bila vrimena, čeljadi moja, a ne sad. I kvočka je čuvala svoju dicu, a sad ni vođe ne čuvaju svoj svit već i guraju u prve redove na makar kake huncutarije. Na priliku, sad ovo kalamljenje. Ko se god kalamio, taj se niki razbolio, barem sam tako čuo. Kaki mi ondak to kalam? Sad divane da svit neće moć ić nigdi brez kalama, da se neće moć ni zaposlit i još fajin kojikaki uslovljavanja ima. A veli mi Joso da je to kugod nika robija. Ta kad se ništa ne mož ni ne smi dašta je neg robija. Samo se bojim da se svit ne pobuni. Ima po ovim svickim državama dosta bune, samo se o tim ćuti. Opet sam se latio pripovitke i trpanja nosa di mu misto nije, izvinte, čeljadi. Jeto, neću više nikad spominjat politiku ni nikako politiziranje. Sad ću divanit samo o atarovima i salašima, kojikaki zaboravljeni huncutarijama i kadgodašnjim zgodama a i televiziju ću skroz utrnit pa makar nizašto plaćo priplatu. Doduše, imam jednog roda što ima struju na njivi zbog navodnjavanja, pa i on plaća tv priplatu. Cigurno šljive lipče rastu kad gledaje parove. Ajd, zbogom, moram ić radit.

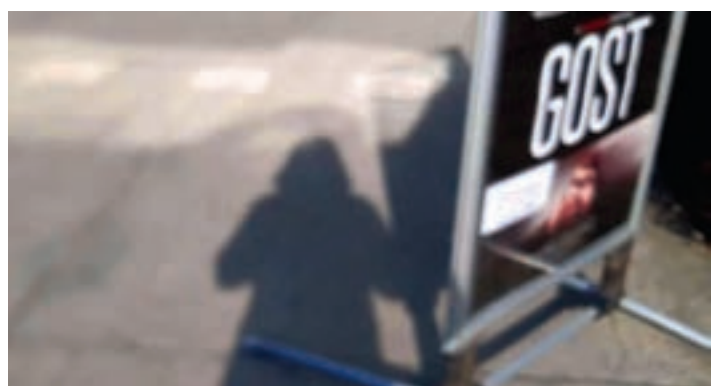
RECEPT NA TACNI***Raspucanci s kokosom***

Zanemarila sam pomalo obraćati pažnju na druge ljude kroz kuhinju, posebno na pripremu kolača i kolačića i želim to ispraviti. Umjesto cvijeća, ovih sam dana poklanjala staklenke kolačića, ispucanih okusom, mirisom, slatkoćom i pažnjom. Imam dojam da kada sama pripremim dar, on dobiva još veću vrijednost. I sviđa mi se taj duh darivanja, a budući da ovom prilikom ne mogu spakirati staklenku kolačića za sve, odlučila sam pokloniti recept. Vi sami birate hoćete li raspucance pokloniti sebi, nekima od svojih najmilijih ili nekom slučajnom prolazniku i tako nekome uljepšati dan na neočekivan, ali divan način.

Potrebno je: 220 g glatkog pšeničnog brašna / 110 g finog kokosovog brašna / 100 g kristalnog šećera / 1 vanilin šećer / 8 g praška za pecivo / 2 jaja / 90 g kokosovog ulja / 3 dl mlijeka / malo soli. Za valjanje: 5 žlica kristalnog šećera / 5 žlica šećera u prahu.

Postupak: Pomiješati brašno, kokos, prašak za pecivo, vanilin šećer, šećer, sol. Nakon miješanja, suhim sastojcima dodati jaja, mlijeko i rastopljeno, ali ohlađeno kokosovo ulje, a zatim sve sjediniti i zamijesiti tijesto. Tijesto će biti ljepljivo, ali nije potrebno dodavati previše brašna, žlica ili dvije je u redu, ali ne više. Vlažnim rukama odvojiti komade tijesta, rukom oblikovati kuglice i prvo ih uvaljati u kristalni šećer i zatim u šećer u prahu. Kuglice složiti na lim za pečenje. Ostaviti razmak između kuglica, jer će se tijesto dizati. Staviti poredane kuglice u pećnicu zagrijanu na 180 stupnjeva i peći 15 minuta, ovisno o pećnici. Važno je da kolačići ostanu svijetli. Nakon hlađenja poslužite ili spakirajte u staklenku. Sretno! Uživajte u kuhanju i darivanju. Dobar tek!

Gorana Koporan

U NEKOLIKO SLIKA***Sjenke***

**PETAK
12.3.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:11 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:11 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:11 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:18 Doktor Martin
11:10 Riječ i život: Osmo obljetnica pontifikata pape Franje
11:35 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:26 Život vrijedan življenja, telenovela
13:17 Dr. Oz
13:59 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:09 Normalan život
15:05 Carstvo vjetra, dokumentarni film
15:59 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:05 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:12 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Spasilac, američki film
22:30 5.com s Danielom: Saša Broz i Davor Radolfi, zabavni talk show
23:31 Dnevnik 3
00:04 Što te ne ubije..., američki film
01:44 Carstvo vjetra, dokumentarni film
02:36 Detektiv Murdoch
03:19 Dnevnik 3
03:34 Vijesti iz kulture
03:42 Dr. Oz
04:24 Karipski cvijet, telenovela
05:09 Fotografija u Hrvatskoj
05:34 Dnevnik 2
06:23 Život vrijedan življenja

05:32 Kultura s nogu
05:56 Regionalni dnevnik
06:40 Juhuhu
10:42 Učitelj Kees, serija
11:09 Psi, ta izvanredna bića: Moćni u pokretu 2. dio, dokumentarna serija
11:38 Heartland
12:28 Makłowicz na proputovanju
13:24 Are, Švedska: Svjetski skijaški kup - slalom
14:27 Mala ubojstva Agathe Christie: Kobna melodija, francuski film
16:00 I to je Hrvatska: Hrvatski sabor

16:24 Are, Švedska: Svjetski skijaški kup - slalom
17:32 'Ko te šiša
18:06 Jedrima oko svijeta
18:45 I to je Hrvatska: Dolac
19:08 Simon, crtana serija
19:29 POPROCK.HR
20:05 Snježna vučica, dokumentarni film
21:03 The Voice Hrvatska
22:44 Luther
00:31 Mala ubojstva Agathe Christie: Kobna melodija, francuski film
02:02 Are, Švedska: Svjetski skijaški kup - slalom
03:12 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
13.3.2021.**

07:18 Klasika mundi: Susanna Yoko Henkel i Zagrebačka filharmonija pod ravnanjem Dmitrija Kitajenka stavi bez
08:02 Paklena banda, film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
11:09 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:16 Zdrav život
13:43 Zajedno u duhu
14:20 Prizma
15:06 Istrage prometnih nesreća
15:36 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
16:10 Potrošački kod
16:35 Hrvati koji su mijenjali svijet
16:41 Manjinski mozaik: Zalogaj dobrote
17:00 Vijesti u 17
17:17 Kultura s nogu
17:48 Lijepom našom: Požega
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 A strana
21:53 Loto 7 - izvještaj
21:57 Dnevnik 3
22:12 Sport
22:16 Vrijeme
22:19 Vijesti iz kulture
22:34 Dobro došli u Sarajevo, britansko-američki film
00:16 Alien protiv Predatora, američki film
01:54 Dnevnik 3
02:09 Vijesti iz kulture
02:17 Paklena banda, film
03:32 Veterani mira
04:17 Skica za portret
04:29 Dnevnik 2
05:18 Lijepom našom: Požega

05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
09:24 Kranjska Gora: Svjetski skijaški kup - veleslalom
10:24 Are, Švedska: Svjetski skijaški kup - slalom
11:24 Dom na kvadrat
11:54 Poslovni plan
12:24 Kranjska Gora: Svjetski skijaški kup - veleslalom
13:39 Are, Švedska: Svjetski skijaški kup - slalom
14:35 Auto Market
15:05 Veliki majstori slikarstva
16:00 Regionalni dnevnik
16:27 Snježna vučica, dokumentarni film
17:25 Vaterpolo: Mladost - Jug, prijenos
18:40 I to je Hrvatska:
19:15 Glazbeni Top20
20:05 Surogati, američki film
21:35 Ben Fogle - Ljudi od divljine
22:25 Kiri
23:20 Deset dana, serija
00:55 Kranjska Gora: Svjetski skijaški kup - veleslalom
02:15 Are, Švedska: Svjetski skijaški kup - slalom
03:15 Hrvati koji su mijenjali svijet
03:19 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
14.3.2021.**

06:43 Div, američki film
09:54 Hrvati koji su mijenjali svijet
10:00 Zagreb: Misa, prijenos
11:05 Pozitivno
11:35 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:23 Zadar: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:02 Poruka u boci, američki film
16:30 Mir i dobro
17:00 Vijesti u 17
7:38 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 6
20:09 Velikani hrvatskog glumišta
21:02 Loto 6 - izvještaj
21:06 Nastava u papučama, dokumentarni film
22:05 Dnevnik 3
22:34 Hrvati koji su mijenjali svijet
22:41 Div, američki film
01:55 Nedjeljom u 2
02:50 Dnevnik 3
03:05 Vijesti iz kulture
03:13 Mir i dobro
03:38 Skica za portret
03:45 Manjinski mozaik: Zalogaj dobrote
04:01 Punk: DIY, glazbeno-

dokumentarna serija
04:51 Dnevnik 2
05:40 Zadar: More

06:34 Juhuhu
09:24 Kranjska Gora: Svjetski skijaški kup - slalom
10:25 Endeavour, mladi Morse
11:57 Lidijina kuhinja
12:24 Kranjska Gora: Svjetski skijaški kup - slalom
13:25 Dobar, bolji, najbolji... britanski slastičar
14:25 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:30 Indeks
15:00 Košarka, NBA liga: Dallas - Denver, snimka
16:35 Magazin LP
17:00 PH košarka: Gorica - Zabok, prijenos
18:45 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:50 Klub 7
19:45 I to je Hrvatska:
19:57 Hrvati koji su mijenjali svijet
20:05 Moulin Rouge, australsko-američki film
22:13 Hrvatski kraljevi: Rađanje kneževine, dokumentarna serija
23:03 Graham Norton i gosti
23:48 Punk, glazbeno-dokumentarna serija
00:38 Brooklyn 99
01:08 Endeavour, mladi Morse
02:38 Kranjska Gora: Svjetski skijaški kup - slalom
03:48 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
15.3.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:11 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:11 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:11 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Treća dob
11:35 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:15 Sport
12:18 Vrijeme
12:25 Život vrijedan življenja, telenovela
13:16 Dr. Oz
13:58 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:07 Globalna Hrvatska
HTV
14:47 I to je Hrvatska:

15:03 Čudesni Esfahan: Raj u srcu Irana, dokumentarni film
15:59 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:18 Kod nas doma
18:03 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:10 Potjera
18:57 Vrijeme
19:00 Dnevnik 2
19:49 Sport
20:00 Vrijeme
20:10 Gojko Šušak - pobjednik iz sjene, dokumentarni film
21:05 Dnevnik velikog Perice, serija
22:00 Otvoreno
22:48 Dnevnik 3
23:03 Sport
23:08 Vrijeme
23:11 Vijesti iz kulture
23:22 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
23:54 Čudesni Esfahan: Raj u srcu Irana, dokumentarni film
00:48 Detektiv Murdoch
01:32 Dr. Oz
02:14 Dnevnik 3
02:29 Vijesti iz kulture
02:37 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
03:25 Karipski cvijet, telenovela
04:11 Treća dob
04:36 Dnevnik 2
05:25 Život vrijedan življenja, telenovela

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
06:34 Juhuhu
10:31 Učitelj Kees, serija
11:05 Indeks
11:35 Heartland
12:20 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:30 Carica Eugena, prva prva dama, dokumentarni film
13:30 Umjetnost zaljublivanja, kanadski film
15:00 Zavolite svoj vrt uz Alana Titchmarsha
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
18:20 TV Bingo
19:00 Hrvati koji su mijenjali svijet
19:23 Simon, crtana serija
19:35 POPROCK.HR
20:10 Stadion
21:05 Odiseja, francusko-belgijski film
23:08 Njemačka '86
00:03 Sretnik
00:53 Umjetnost zaljublivanja, kanadski film
02:18 Stadion
03:11 Noćni glazbeni program

UTORAK 16.3.2021.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Glas domovine
12:03 Dnevnik 1
12:28 Život vrijedan življenja, telenovela
13:18 Dr. Oz
14:00 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:08 Znanstveni krugovi
14:34 Zdrav život
15:03 Gdansk - biser sjevera, dokumentarni film
15:48 Bajkovita Hrvatska:
15:58 Detektiv Murdoch
17:23 Kod nas doma
18:10 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:16 Potjera
19:03 Dnevnik 2
20:13 U svom filmu
21:08 Zemlja: priroda našeg planeta: Kopno, dokumentarna serija
22:03 Otvoreno
22:53 Dnevnik 3
23:28 Hrvatska za 5: Liječenje neplodnosti u Hrvatskoj
00:18 Gdansk - biser sjevera, dokumentarni film
01:03 Detektiv Murdoch
01:48 Dr. Oz
02:33 Dnevnik 3
02:48 Vijesti iz kulture
02:56 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
03:45 Karipski cvijet, telenovela
04:30 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:40 Dnevnik 2
05:29 Život vrijedan življenja

05:05 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:31 Učitelj Kees, serija
12:30 Ovo je umjetnost
13:29 Dvostruko vjenčanje, američki film
15:02 Zavalite svoj vrt uz Alana Titchmarsha
15:52 Cesarica - HIT veljače
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
17:35 'Ko te šiša
18:07 Cesarica - HIT veljače
18:15 Jedrima oko svijeta, dokumentarna serija
18:45 I to je Hrvatska:
18:57 Cesarica - HIT veljače
19:30 POPROCK.HR
20:05 Joanna Lumley u zemlji polarne svjetlosti, dokumentarni film
21:00 Glazbena ljubav, američko-britanski film
22:39 Njemačka '86
23:34 Sretnik
00:24 Dvostruko vjenčanje, američki film
01:50 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 17.3.2021.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Eko zona
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja
13:15 Dr. Oz
14:05 Potrošački kod
14:30 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
15:00 Grčki otoci: Odiseja

s Bettany Hughes, dokumentarna serija
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:05 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:13 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 Romano Bolković - 1 na 1, talk show
21:00 Loto 7 - izvještaj
21:05 Mijenjamo svijet: Borba društvenim mrežama
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:26 Grčki otoci: Odiseja s Bettany Hughes, dokumentarna serija
00:16 Istrage prometnih nesreća
00:41 Detektiv Murdoch
01:26 Dr. Oz
02:11 Dnevnik 3
02:26 Vijesti iz kulture
02:34 Rođeni za divljinu
03:24 Karipski cvijet
04:09 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:12 Eko zona
04:37 Dnevnik 2
05:26 Život vrijedan življenja

05:20 Što je klasik?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
09:24 Lenzerheide: Svjetski skijaški kup - spust
10:30 Učitelj Kees, serija
11:00 Luka i prijatelji
11:30 Heartland
12:20 Zemlja: priroda našeg planeta: Kopno
13:14 Les adoptes, francuski film
14:55 Tajne divljeg cvijeća
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu

17:35 'Ko te šiša
18:15 Dinamovo proljeće - 20 godina poslije
19:24 Simon, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Nogomet: Liga prvaka, emisija
20:50 Nogomet - Liga prvaka: Chelsea - Atletico Madrid, prijenos
22:55 Nogomet: Liga prvaka, emisija + sažeci
23:40 Njemačka '86
00:35 Les adoptes, film
02:11 Obiteljski zločini
02:56 Nogomet - Liga prvaka: Chelsea - Atletico Madrid
04:26 Nogomet: Liga prvaka: sažetak
04:46 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 18.3.2021.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Suvenir koji putuje
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja
13:15 Dr. Oz
14:05 Hrvatska moj izbor: Lilić i Kolarec
14:30 Prometej
15:00 Grčki otoci: Odiseja s Bettany Hughes, dokumentarna serija
15:55 Detektiv Murdoch
17:20 Kod nas doma
18:05 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:13 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:49 Sport
20:00 Vrijeme
20:03 LOTO 6
20:10 Tko želi biti milijunaš?
21:00 Loto 6 - izvještaj

21:05 Puls
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Grčki otoci: Odiseja s Bettany Hughes, dokumentarna serija
00:20 Detektiv Murdoch
01:10 Dr. Oz
01:55 Dnevnik 3
02:18 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
03:07 Karipski cvijet, telenovela
03:52 Suvenir koji putuje, emisija pučke i predajne kulture '30'00"
04:22 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:37 Dnevnik 2
05:26 Život vrijedan življenja, telenovela

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
11:05 Pozitivno
11:40 Heartland
12:30 Velikani hrvatskog glumišta
13:30 Zaubers des Regenbogens, njemački film
15:00 Tajne divljeg cvijeća, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
17:35 'Ko te šiša
18:15 Jedrima oko svijeta, dokumentarna serija
18:48 I to je Hrvatska:
19:18 Simon, crtana serija
9:30 POPROCK.HR
20:05 Klub 7
21:00 Karaula, hrvatski film
22:35 Njemačka '86
23:30 Sretnik
00:20 Zaubers des Regenbogens, njemački film
01:45 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjedionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Mistična mjesta

Tajna crnog pijeska

Moji posjeti šumama već se pretvaraju u čin obilježavanja. Više me ljudi ne pitaju što ću raditi za vikend nego idem li u šumu, a sve je češće pitanje samo u koju ću šumu, jer je svima jasno da idem.

Prošli vikend obilježila je šuma u Kolutu i potraga za jezerom zvanim Provalija. Zapravo ga neki nazivaju Provala, a ja sam ga nazvala Crna rupa. Iako su nas mnogi podcjenjivali i bili uvjereni da ga nećemo pronaći, uspjeh je zajamčila naša želja, ali i male smjernice dobrog prijatelja. Zapravo, sad kad sam pročitala malo više, Provalija nije samo jedno jezero, ima ih više; nastali su prirodno i duguju mnogo svog postojanja Dunavu, bivšim protocima i poplavama. Sigurno ćemo im jednog dana posvetiti više priča, a danas su ovdje kao podsjetnik na prekrasan vikend i divnu avanturu.

Jedan od dojmova koji su na mene ostavili jezero i šuma oko njega je da sve ima mističnu notu i to je ono što me vodi do današnje teme, a to je priča o čudnim plažama s crnim pijeskom.

Smrtonosna ljepota Islanda

Legenda kaže da su ovo mjesto nekoć naseljavali trolovi koji su svoje brodove pokušavali odvući do mora, ali ih je uhvatilo izlazeće sunce i pretvorilo u kamenje.

Danas putujemo na jednu od najimpresivnijih vulkanskih plaža na svijetu s crnim pijeskom – Reynisfjaru. Njen crni pijesak stvorila je lava koja se slijevala u ocean, koja se odmah ohladila i stvorila ove prepoznatljive prizore. S jedne strane okružena je bazaltnim stijenama i svime što je čini jednom od najljepših netropskih plaža na svijetu.

Uz mistiku crnog pijeska i jedinstvene ljepote, ovo mjesto krije i jednu opasnost. Smješten na obali Atlantskog oceana, neprestano ga pogađaju valovi s jakim strujama. Budući da između Reynisfjara i Antarktike više nema kopna, snažni i nepredvidljivi valovi uzrok su čestih smrtnih nesreća, a ovdje je postavljen i spomenik palim mornarima. Postoji čak i izraz poznat kao »valovi ubojice«, jer su valovi koji su uhvatili turiste u želji za savršenim selfieima uzrokovali brojne nesreće, od kojih su neke imale smrtnu slučajevu. Pravi dokaz da postoje destruktivne posljedice društvenih mreža.

Obala Reynisfjara nalazi se u blizini sela Vík u Myrdaluru. Selo Vík je najjužnije naseljeno mjesto na Islandu, smješteno na glavnoj cesti oko otoka, 180 kilometara od Reykjavíka. Ima samo oko 300 stanovnika, a najveće je mjesto u krugu od 70 kilometara. Posljednja erupcija vulkana Katla, koji se nalazi u blizini sela, bila je 1918. godine, pa se mnogi plaše da bi se uskoro mogla ponoviti. Erupcija Katla mogla bi prouzročiti poplavu koja je dovoljno velika da uništi cijeli Vík. Jedino mjesto koje bi moglo preživjeti je crkva na vrhu brda, pa stanovnici imaju vježbe u kojima trče do crkve pri prvim znakovima erupcije. Vík je najtoplije, ali i najvlažnije mjesto na Islandu, prosječna temperatura je 5 stupnjeva, a godišnja prosječna količina padalina je 2.250 milimetara, što je tri puta više nego u Reykjavíku.

Producenti serije *Game of Thrones* složili su se da su crni pijesak i prizori koji se pojavljuju iznad njega dovoljno mistični, pa su kadrovi ove poznate serije snimani na Reynisfjarau.

Popisi plaža s crnim pijeskom također svjedoče o tome koliko je crni pijesak neobičan i atraktivan. Jedna od najpoznatijih za nas je zasigurno plaža na Santoriniju. Naravno, ako ste istinski ljubitelj takvih plaža, neće vam biti strana ni plaža Jardín na Tenerifima, ni Ureki na obali Crnog mora u Gruziji, čiji pijesak je ljekovit, pa se i diže korak više na ljestvici atraktivnosti. Naravno, poznati i primamljivi Havaji imaju što za ponuditi na ovu temu, pa na popis dodajemo plažu Punalu'u koju, osim turista, obožavaju i velike kornjače i kitovi. Crni pijesak vulkanskog je podrijetla, pa na plaži ima nekoliko većih ostataka ohlađene lave. Nešto drugačija, ali isto na Havajima, je plaža Kehena, koju čini uski pojas crnog pijeska između oceana i tropskog zelenila, okružena visokim, također crnim liticama.

Bez obzira privlači li vas crni pijesak ili ne, svakako se čuvajte na putovanjima, najljepša odredišta često čuvaju tajne i pozivaju na oprez. Nije li upravo to njihov šarm?

Gorana Koporan

Pčelarstvo Sudarević

Vam nudi prirodni vrcani med.

Od davnina poznat kao lijek, nezaobilazan dodatak toplim napitcima, aktivni sudionik zdrave ishrane, najbolji prijatelj naše kože i kose - njegovo veličanstvo, MED

BAGREM MED - CVJETNI MED - LIVADSKI MED - ŠUMSKI MED
PROPOLIS - PELUD - MED S MATIČNIM MLIJEČOM
MED S PELUDI I MATIČNIM MLIJEČOM

Kontakt:

Sudarević Ivan: 060/036 82 27

Sudarević Kalman: 064/21 31 871

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
VOJVOĐANSKA BANKA
AD MS FIL SUBOTICA
IBAN: RS35325960160000218862
NIU Hrvatska riječ,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
NIU »Hrvatska riječ«,
Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica
Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

Proslava blagdana sv. Josipa u Somboru

Jedan od četiri praznika hrvatske zajednice u Srbiji, blagdan sv. Josipa, zaštitnika hrvatskog naroda, bit će obilježen u petak, 19. ožujka, u Somboru.

*Sjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća
bit će održana
u svečanoj dvorani Županije u Somboru
s početkom u 19 sati,
a sveta misa
bit će služena
u crkvi sv. Križa u 18 sati.*

